

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Παιδαγωγός- Εικαστικός: Επιλογή Σπουδών, Βιώματα, Αντιλήψεις
και Στάσεις των φοιτητών.**

Φοιτήτρια: Μήτια Ιφιγένεια

Επιβλέπων καθηγητές:

Μαγουλιώτης Απόστολος & Δερμιτζάκη Ειρήνη

Βόλος, Ιούνιος 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή.....	2
A' Μέρος:	4
2. Ζητήματα επιλογής σπουδών και επαγγέλματος.....	5
2.1. Οι ενδογενείς παράγοντες	5
2.1.1. Το φύλο.....	6
2.1.2. Φυσικές δεξιότητες και Κληρονομικότητα.....	6
2.1.3. Προσωπικότητα.....	7
2.1.4. Οικογένεια.....	8
2.1.5. Κοινωνικοποίηση του ατόμου.....	9
2.2. Οι εξωγενείς παράγοντες.....	10
2.2.1. Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.....	11
2.2.2. Μαθησιακές επιδόσεις.....	12
2.2.3. Συμβουλευτική σταδιοδρομία.....	12
3. Εμπειρίες και βιώματα Καλλιτεχνών.....	15
3.1. Γενικά.....	15
3.2.Εμπειρίες και βιώματα Καλλιτεχνών της Αναγέννησης.....	15
3.2.1. Ανάλυση εμπειριών και βιωμάτων των Καλλιτεχνών της Αναγέννησης.....	24
3.3. Εμπειρίες και βιώματα Καλλιτεχνών του 20 ^{ου} αιώνα.....	27
3.3.1. Ανάλυση εμπειριών και βιωμάτων των Καλλιτεχνών του 20 ^{ου} αιώνα.....	37
4. Εμπειρίες και βιώματα Παιδαγωγών/ Εκπαιδευτικών.....	42
4.1. Γενικά.....	42
4.2. Εμπειρίες και βιώματα Παιδαγωγών/ Εκπαιδευτικών.....	42
4.2.1. Ανάλυση εμπειριών και βιωμάτων των Παιδαγωγών/ Εκπαιδευτικών.....	51
B' Μέρος.....	56
5. Σκοπός, στόχοι και ερωτήματα της έρευνας.....	56
5.1.. Ανάλυση ερωτηματολογίων, Στατιστικά έρευνας.....	56
5.1.1. Ανάλυση ερωτηματολογίων της Σχολής Καλών Τεχνών Φλώρινας.....	59
5.1.2. Ανάλυση ερωτηματολογίων ΠΤΠΕ.....	78
6. Συμπεράσματα.....	99
7. Βιβλιογραφία.....	101
Γ' Μέρος: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	106
Παρουσίαση ερωτηματολογίων	107

1. Εισαγωγή

Η επιλογή των σπουδών είναι μια σημαντική διαδικασία στην ζωή ενός νέου, καθώς μπορεί να αποδειχθεί καθοριστική για την πορεία της ζωής του και την επαγγελματική του εξέλιξη. Πώς ένας νέος, όμως, οδηγείται στην επιλογή του σωστού αντικειμένου και ποιοι είναι οι λόγοι και τα κριτήρια που τον οδηγούν στη σωστή επιλογή; Σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει τα βιώματα, τις αντιλήψεις και τις στάσεις των φοιτητών σχετικά με το αντικείμενο σπουδών της επιλογής τους. Η έρευνα που θα ακολουθήσει, πραγματοποιήθηκε σε φοιτητές και σε φοιτήτριες του τέταρτου και πέμπτου έτους της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών της Φλώρινας και σε φοιτήτριες του τέταρτου και πέμπτου έτους του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης το Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, τον Ιούνιο του 2016.

Για την ορθή πραγματοποίηση της έρευνας, εξετάστηκαν οι παράγοντες και τα κριτήρια που επηρεάζουν την επιλογή του ατόμου για το αντικείμενο σπουδών και κατά συνέπεια το επάγγελμα που θέλει να ακολουθήσει. Οι παράγοντες που καθορίζουν την επιλογή αυτού του αντικειμένου, μπορούν να διακριθούν σε *ενδογενείς* και σε *εξωγενείς*. Οι ενδογενείς παράγοντες αφορούν τα βιολογικά ή κληρονομικά χαρακτηριστικά του ατόμου, όπως είναι οι έμφυτες ικανότητες, η δυνατότητα νοητικής ανάπτυξης, το φύλο κλπ. Οι εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος είναι οι επαγγελματικές προοπτικές, οι αμοιβές και οι συνθήκες εργασίας. Επίσης σημαντικό ρόλο στην επιλογή σπουδών παίζει η επιρροή της οικογένειας, η κοινωνικοποίηση του ατόμου και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο του καθενός.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα θα ακολουθήσει μια βιβλιογραφική διερεύνηση από τις βιογραφίες καλλιτεχνών και παιδαγωγών κατά την περίοδο της Αναγέννησης, του 18^{ου}, του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα. Η διερεύνηση θα εξετάζει την χρονολογία και την τοποθεσία γέννησης, της σημαντικής προσωπικότητας που εξετάζεται, την πρώτη του επαφή με το αντικείμενο απασχόλησης του, την επιρροή που δέχτηκε από το οικογενειακό, το κοινωνικό και το καλλιτεχνικό περιβάλλον, την εποχή στην οποία ανήκει και τέλος τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα εκφράστηκαν. Στην διερεύνηση θα προηγηθούν οι καλλιτέχνες των δυο ξεχωριστών εποχών (Αναγέννηση, 20^{ος} αιώνας) και στη συνέχεια οι Παιδαγωγοί (18^{ος}, 19^{ος}, 20^{ος} αιώνας)

Θα ακολουθήσει η παράθεση των ερωτηματολογίων που δόθηκαν στους σπουδαστές και η ανάλυση των ερωτημάτων. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι ποσοτική και ποιοτική καθώς ζητήθηκε από τους ερωτήσαντες η ανάπτυξη και επεξήγηση των απαντήσεων τους. Η εργασία θα συνεχιστεί με την ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τις απαντήσεις των φοιτητών. Τα αποτελέσματα θα παρατεθούν ξεχωριστά, ανά σχολή και ακαδημαϊκό αντικείμενο.

Τέλος, θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την βιβλιογραφική έρευνα και από τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων.

Α' Μέρος

Α' Μέρος

2. Ζητήματα επιλογής σπουδών και επαγγέλματος

Η επιλογή των σπουδών και του επαγγέλματος, καθώς και η ανάπτυξη σταδιοδρομίας επηρεάζεται από ένα σύνολο ψυχολογικών, κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Ο Parsons (1909), πατέρας της επαγγελματικής συμβουλευτικής, έθεσε τα θεμέλια για τη μελέτη των δύο παραμέτρων, εσωτερικών και εξωτερικού περιβάλλοντος, στην παρακάτω δήλωσή του σχετικά με μια διαδικασία η οποία διεξάγεται σε τρία στάδια (Amundson et al., 2005):

1. Κατανόησε τον εαυτό σου, τη συμπεριφορά, τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα, τις φιλοδοξίες, τους περιορισμούς στους πόρους σου και τις άλλες ιδιότητές σου.
2. Μάθε τις απαιτήσεις και τις προϋποθέσεις της επιτυχίας, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, τις απολαβές, τις ευκαιρίες και τις προοπτικές στα διάφορα επαγγέλματα.
3. Χρησιμοποίησε «σωστή συλλογιστική» στη συσχέτιση αυτών των δύο ομάδων δεδομένων.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα αλλά και έμμεσα την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος. Οι κυριότεροι παράγοντες όμως είναι τα ενδιαφέροντα, το επάγγελμα των γονιών, οι συμβουλές και η γνώμη των γονιών, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, οι εκπαιδευτικές φιλοδοξίες, οι κλίσεις και το φύλο. Πολλές φορές η επιλογή σπουδών και επαγγέλματος καθορίζεται από ένα συνδυασμό παραγόντων -και όχι απαραίτητα μόνο από έναν παράγοντα-. Κάποιοι παράγοντες είναι δεσμευτικοί ή περιοριστικοί, άλλοι διευκολυντικοί και ενθαρρυντικοί. Τέλος, μπορούν να ταξινομηθούν και ως *ενδογενείς* και ως *εξωγενείς*.

2.1. Οι ενδογενείς παράγοντες

Οι *ενδογενείς* παράγοντες περιλαμβάνουν τους βιολογικούς ή κληρονομικούς, όπως οι έμφυτες ικανότητες των ατόμων, τα όρια της νοητικής ανάπτυξης, το φύλο, τη σωματική διάπλαση και γενικά τα ατομικά χαρακτηριστικά, η διαμόρφωση των οποίων δεν αποδίδεται σε εξωτερικές

επιδράσεις (Κατσανέβας, 2007). Στους ενδογενείς παράγοντες ανήκουν και τα επίκτητα χαρακτηριστικά της κάθε προσωπικότητας, που αποτελούν συνέπεια της επίδρασης του περιβάλλοντος κατά τη διάρκεια όλης της ζωής του ατόμου. Παραδείγματα τέτοιων χαρακτηριστικών αποτελούν οι αξίες που διαμορφώνει το άτομο κατά τη διάρκεια του βίου του, τα συναισθήματα που αναπτύσσει, η ανάπτυξη ενδιαφερόντων και κλίσεων, οι προδιαθέσεις του απέναντι σε άτομα, καταστάσεις ή θεσμούς και τέλος οι ανάγκες.

2.1.1. Το φύλο

Ο Sellers κ.ά. (1999) τόνισαν το ρόλο των στερεοτύπων για τα δύο φύλα και της επιρροής του στην επιλογή επαγγέλματος ως κυρίαρχο στην κοινωνία μας. Τα κορίτσια στην εφηβεία είναι πιθανότερο να εκφράσουν υψηλότερες επαγγελματικές φιλοδοξίες από τα συνομήλικά τους αγόρια. Επίσης, είναι συχνότερο φαινόμενο οι έφηβοι άνδρες να φιλοδοξούν προς επαγγέλματα μεσαίου κύρους, ενώ οι επαγγελματικές φιλοδοξίες των συνομήλικων κοριτσιών πιθανότερα στρέφονται προς επαγγέλματα υψηλού και μεσαίου κύρους (Apostal, Biden, 1991, και Rojewski, 1996). Ωστόσο, τα κορίτσια συνήθως περιορίζουν το εύρος των επαγγελμάτων από μικρή ηλικία, και συνήθως δεν επιτυγχάνουν πλήρως τους επαγγελματικούς τους στόχους.

Σύμφωνα με τους Davey και Stoppard (1993), οι γυναίκες διαθέτουν περισσότερο ευέλικτο προσανατολισμό σε ότι αφορά τους διάφορους ρόλους ζωής (π.χ. οικογένεια και καριέρα) από τους άντρες. Ο Astin (1984) εξήγησε ότι οι νέες γυναίκες επιδιώκουν περισσότερο παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα από ότι θα επιθυμούσαν, γιατί θεωρούνται πιο προσβάσιμα σε σχέση με τα κυρίαρχα αντρικά επαγγέλματα. Αν και είναι αλήθεια ότι τόσο οι άνδρες όσο και γυναίκες επηρεάζονται από επαγγελματικά στερεότυπα για τα δυο φύλα, είναι γεγονός ότι οι άνδρες έχουν περισσότερες ευκαιρίες και δυνατότητες για μεγαλύτερο μισθό και εισόδημα (Dunne et al., 1981).

2.1.2. Φυσικές δεξιότητες και Κληρονομικότητα

Παράλληλα, οι περισσότεροι άνθρωποι διαθέτουν ικανές φυσικές δεξιότητες, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στα περισσότερα επαγγέλματα. Παρ’

όλα αυτά, όμως, η απουσία μίας απαιτούμενης ικανότητας είναι δυνατόν να αποκλείσει το άτομο από ένα επάγγελμα (Κατσανέβας, 2002).

Οι Grotevant et al.(1977), ισχυρίζονται ότι η κληρονομικότητα ενδέχεται να επηρεάζει τα ενδιαφέροντα, μέσω συσχέτισης των κληρονομικών ικανοτήτων, της προσωπικότητας ή των κληρονομικών επιπέδων ωριμότητας.

Επιπρόσθετα, οι Morgan και Brown (1991) θεωρούν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός επηρεάζει την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος. Παρά τις προκαταλήψεις, οι ομοφυλόφιλες γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης από τις υπόλοιπες γυναίκες, γεγονός που εξηγείται από το ρόλο του γάμου και της οικογένειας στη ζωή των ετεροφυλόφιλων γυναικών.

Παράγοντες που επηρεάζουν πολύ την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος είναι οι προσωπικοί, ψυχολογικοί και συναισθηματικοί. Ο Crites (1969) περιγράφει τέσσερις μεθόδους εκτίμησης ενδιαφερόντων: τα *πρόδηλα* ενδιαφέροντα, τα *δοκιμασμένα*, τα *εκφραζόμενα* και τα *προκείμενα*. Η ικανότητα μπορεί να εξεταστεί σε διάφορα επίπεδα, από τη γενική μαθησιακή ικανότητα (γνωστή και ως γενική νοημοσύνη) έως και περισσότερο συγκεκριμένες ικανότητες σχετικές με τα επαγγέλματα, όπως η χειρωνακτική επιδεξιότητα, η μηχανική κατανόηση και η ταχύτητα και ακρίβεια γραφής. Η γενική νοημοσύνη ή γενική μαθησιακή ικανότητα (η ευρεία ικανότητα λογικής και συλλογισμού) θεωρείται συνώνυμη με τη γενική ικανότητα μάθησης. Ο Holland (1997) και ο Super (1990) αναγνωρίζουν την προσωπικότητα ως καίριο παράγοντα επαγγελματικής επιλογής και ανάπτυξης σταδιοδρομίας. Ο Holland (1997) πιστεύει ότι τα τεστ ενδιαφερόντων αποτελούν παράλληλα και τεστ προσωπικότητας.

2.1.3. Προσωπικότητα

Παράλληλα, σύμφωνα με τους Myers και Briggs (1993), ο ρόλος της προσωπικότητας στην επιλογή σπουδών και επαγγέλματος εξαρτάται από 4 στοιχεία της προσωπικότητας: Εξωστρέφεια - Εσωστρέφεια, Αίσθηση - Διαίσθηση, Σκέψη - Συναίσθημα, Κρίση - Αντίληψη.

Μερικότερη, αλλά με τη δική τους κατά περίπτωση βαρύτητα, έχουν άλλα στοιχεία της προσωπικότητας, όπως η συναισθηματική νοημοσύνη και η συναισθηματική ισορροπία, η εργατικότητα, η διορατικότητα, η δημιουργικότητα, η

κριτική σκέψη, η λογική, η αντοχή, η εξωστρέφεια ή εσωστρέφεια, οι φιλοδοξίες και οι αξίες ζωής, κλπ. Ένας συμπληρωματικός τρόπος για να διερευνηθούν οι γενικές ικανότητες και οι ειδικές δεξιότητες, καθώς και οι επιμέρους παράγοντες της προσωπικότητας είναι τα διάφορα τεστ ικανοτήτων και προσωπικότητας, που είναι περισσότερο απαραίτητα στη φάση της διαδικασίας αξιολόγησης και επιλογής προσωπικού από επιχειρήσεις.

Η βαθιά αντίληψη και επίγνωση των ατομικών χαρακτηριστικών του κάθε ατόμου είναι ουσιώδης παράγοντας και εφαλτήριο για την ορθολογική ανάπτυξη σταδιοδρομίας. Επιβάλλεται να γνωρίζει κανείς ποιος πραγματικά είναι, τι επιζητεί και τι του ταιριάζει. Είναι αναγκαίο να έχει πλήρη αντίληψη των δυνατοτήτων του και των τομέων στους οποίους υστερεί. Απαιτείται δηλαδή να αποκτήσει αυτογνωσία. Με αυτό τον τρόπο θα μπορέσει να αξιοποιήσει τις ικανότητες, τις κλίσεις και τα ταλέντα του και δεν θα οδηγηθεί σε ένα αγώνα επιδίωξης μη ρεαλιστικών στόχων και απραγματοποίητων ονείρων και κατά συνέπεια σε απογοήτευση και κοινωνική μνησικακία (Φλουρής, 2004). Δεξιότητες που σχετίζονται με διαπροσωπική επικοινωνία, διαχείριση άγχους και η κατανόηση της διά βίου ανάπτυξης είναι θεμελιώδεις για την υποβοήθηση των ενηλίκων στη διαχείριση της ανάπτυξης σταδιοδρομίας .

2.1.4. Οικογένεια

Η επιρροή της οικογένειας στην ανάπτυξη σταδιοδρομίας δεν είναι εύκολο να διαχωριστεί από την κοινωνικοοικονομική θέση και συχνά στη βιβλιογραφία της κοινωνιολογίας, οι δύο έννοιες θεωρούνται ταυτόσημες. Παρ' όλα αυτά υπάρχει μια σειρά επιρροών της οικογένειας στην επαγγελματική συμπεριφορά που είναι ξεκάθαρα διαφορετικές από τις μεταβλητές που λαμβάνονται υπόψη ως δείκτες κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Ο Schulenberg κ.ά. (1984) αναγνωρίζουν δομικά στοιχεία (π.χ. μέγεθος οικογένειας, σειρά γέννησης), όπως και διαδικαστικά στοιχεία (π.χ. πρακτικές κοινωνικοποίησης, στυλ ανατροφής) ως επιπρόσθετες επιρροές στην ανάπτυξη καριέρας. Υπάρχει πάντως μια αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στο μέγεθος της οικογένειας και τις εκπαιδευτικές επιδόσεις (Zajonc, 1976), παρόλο που αρκετοί ισχυρίζονται το αντίθετο. Μάλιστα, τα πρωτότοκα παιδιά στρέφονται συχνότερα προς τα εκπαιδευτικά επαγγέλματα, επειδή ανατίθεται συχνά σε αυτά η φύλαξη και προσοχή των μικρότερων αδελφών τους (Βαμβούκας, 1982). Σημαντική

επίδραση ασκούν και άλλα χαρακτηριστικά της οικογένειας, όπως είναι ο αριθμός των παιδιών, η απουσία ενός εκ των γονέων, η διαφορά ηλικίας μεταξύ γονέων και παιδιών, αλλά και μεταξύ αδελφών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επίδραση της μητέρας στην επαγγελματική πορεία των παιδιών είναι συχνά πολύ ισχυρότερη από αυτήν του πατέρα τους. Αυτό συμβαίνει ιδίως στις πολυπληθείς χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις (Τσολακίδου, 1997).

Το οικογενειακό περιβάλλον, η οικογενειακή παράδοση και κουλτούρα, βαρύνουν επίσης κατά περίπτωση περισσότερο ή λιγότερο, στην πλάστιγγα των επιλογών επαγγέλματος. Συχνά το επάγγελμα του πατέρα, της μητέρας, η οικογενειακή επιχείρηση, είναι μια αξιόμαχη και ενδιαφέρουσα προοπτική για το επαγγελματικό μέλλον των νέων. Είναι επίσης γεγονός, ότι αρκετοί γονείς επιχειρούν να επιβάλλουν στα παιδιά τους τις δικές τους επιθυμίες ή και απωθημένα, όσον αφορά τις σπουδές και το επάγγελμα που αυτά θα ακολουθήσουν. Πολλοί νέοι ή νέες πιέζονται υπέρμετρα για να σπουδάσουν μια από τις επιστήμες που θεωρούνται ότι αποτελούν το εισιτήριο για κοινωνική και οικονομική άνοδο, όπως γιατρός, μηχανικός, δικηγόρος ή να ακολουθήσουν το οικογενειακό επάγγελμα. Αλλά, στη σημερινή εποχή, πολύ συχνά αυτού του τύπου η πίεση έχει το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα από το επιδιωκόμενο. Οι νέοι δηλαδή λειτουργούν αρνητικά ή και ανατρεπτικά απέναντι στις παλαιότερες γενιές και ιδιαίτερα απέναντι σε γονείς με υπερπροστατευτική συμπεριφορά.

2.1.5. Κοινωνικοποίηση του ατόμου

Ταυτόχρονα, η κοινωνικοποίηση του ατόμου είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική ανάπτυξη, ανεξάρτητα από τις ατομικές προτιμήσεις, δεξιότητες και κλίσεις. Η πρωτογενής κοινωνικοποίηση, ιδιαίτερα στις μικρές ηλικίες συντελείται σχεδόν αποκλειστικά μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον. Το γονεϊκό σύστημα αξιών διαμορφώνει τις φιλοδοξίες και τις επαγγελματικές προσδοκίες του νεαρού ατόμου που αναπτύσσεται σύμφωνα με τις οικογενειακές αρχές. Το επάγγελμα του παιδιού συχνά είναι ίδιο με του πατέρα ή της μητέρας και έτσι εξασφαλίζεται η “οικογενειακή παράδοση”. Επιπλέον συχνά οι ίδιοι οι γονείς επεμβαίνουν στην επιλογή επαγγέλματος των παιδιών τους. Αυτό παρατηρείται σε κάθε κοινωνία, αλλά ιδιαίτερα σε χώρες, όπως η Ελλάδα, όπου το κράτος πρόνοιας δεν αναπτύχθηκε

έγκαιρα στον απαιτούμενο βαθμό, ο ρόλος της οικογένειας στην υποστήριξη του μέλλοντος της επόμενης γενιάς γίνεται πρωταρχικός (Πατινώτης, 2004). Ακόμη, οι Mortimer και Finch (1986), καταδεικνύουν ότι ο βαθμός στήριξης στη σχέση γονιών-παιδιού επηρεάζει τις στάσεις και συμπεριφορές των παιδιών και διευκολύνει τα κοινωνικοοικονομικά τους επιτεύγματα. Οι Schulenberg κ.ά. (1984) καταλήγουν στο ότι η επίδραση της οικογένειας στην επαγγελματική ανάπτυξη εδράζεται σε δύο διαστάσεις: 1) στην παροχή ευκαιριών (για παράδειγμα, εκπαιδευτικών, οικονομικών, πληροφόρησης) και 2) μέσω της κοινωνικοποίησης (για παράδειγμα, μέσω των γονικών πρακτικών και των σχέσεων γονιών-παιδιού). Τέλος, το οικογενειακό περιβάλλον επηρεάζει τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του κάθε ανθρώπου και επηρεάζει την επαγγελματική του κατεύθυνση με δύο τρόπους, είτε συνειδητά, είτε ασυνείδητα. Οι γονείς επηρεάζουν συνειδητά την ανάπτυξη του παιδιού μέσω των προσδοκιών τους, των επιθυμιών τους, των ευκαιριών για σπουδές που προσφέρουν, των κατευθύνσεων και αρχών που προσπαθούν να τους εμφυσήσουν. Μη συνειδητά το επηρεάζουν με την οικονομική τους κατάσταση, με το πολιτιστικό τους επίπεδο, με το μορφωτικό τους επίπεδο, με το είδος σπουδών που έχουν κάνει, με το επάγγελμά τους, με τον τρόπο ζωής τους, με τις αξίες που προωθούν, και ιδιαίτερα τις επαγγελματικές, με το πρότυπο γενικά που προσφέρουν οι ίδιοι (Δημητρόπουλος, 2004).

2.2. Οι εξωγενείς παράγοντες

Όσον αφορά τους *εξωγενείς* παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος, οι επαγγελματικές προοπτικές, οι αμοιβές και οι συνθήκες εργασίας, ιδιαίτερα στην ανασφαλή εποχή μας, έχουν ιδιαίτερη σημασία για την επιλογή επαγγελμάτων (Κατσανέβας, 2009). Οι σχετικές πληροφορίες που οφείλει το άτομο να γνωρίζει για την ορθολογική επιλογή κάποιου επαγγέλματος συνοψίζονται ως εξής (Κατσανέβας 2002): Είδος και αντικείμενο εργασίας, περιεχόμενο επαγγέλματος και συναφή επαγγέλματα, Υπάρχουσες επιχειρήσεις ή εργασιακοί χώροι και προοπτικές καριέρας, Αμοιβές, όροι και συνθήκες εργασίας (μισθοί, επιδόματα, σταθερότητα εργασίας, άδειες, κοινωνικές παροχές, ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές παροχές, ιεραρχική ανέλιξη), Προϋποθέσεις εισόδου στο επάγγελμα, σπουδές, εμπειρία, προσβάσεις, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, δυνατότητες και δεξιότητες που απαιτούνται, προοπτικές αγοράς εργασίας.

Οι έρευνες για τις προοπτικές των επαγγελμάτων που διεξάγουν διάφοροι φορείς και οι μελέτες που διενεργούν τα ποικιλώνυμα παρατηρητήρια απασχόλησης συνεισφέρουν στην έγκυρη πληροφόρηση των νέων, όσον αφορά τις δυνατότητες ένταξής τους σε συγκεκριμένους επαγγελματικούς χώρους και στις τάσεις που διαγράφονται για τις θετικές ή αρνητικές προοπτικές των επαγγελμάτων σε μεσοπρόθεσμη περίοδο (Παπάς, 2004). Στην Ελλάδα βέβαια, οι έρευνες για τις προοπτικές των επαγγελμάτων είναι περιορισμένες (Katsanevas, Livanos, 2011). Συντελούν στην ευρύτερη διάδοση και ισχυροποίηση ορισμένων κοινωνικοπολιτιστικών προτύπων και αξιών, στην προβολή ρόλων, θέσεων και κοινωνικών αντιλήψεων, ευνοώντας τη μίμησή τους εκ μέρους των πολιτών και ιδιαίτερα των νέων (Κασσωτάκης–Μαρμαρινός, 2004). Διαμορφώνουν καθοριστικά την κοινωνική νοοτροπία και χειραγωγούν την κοινή γνώμη (Έκο, 1990).

Ταυτόχρονα, εξέχοντα ρόλο έχει το “γόητρο” (prestige) των επαγγελμάτων και των σπουδών (Κασσωτάκης, 2004). Το υψηλό κοινωνικό γόητρο των μη χειρωνακτικών δραστηριοτήτων συνδέεται με την παράδοση της κλασσικής αρχαιότητας, ιδιαίτερα της ελληνικής, η οποία υιοθετήθηκε από το δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. Σύμφωνα με αυτήν, η μη χειρωνακτική εργασία είναι χαρακτηριστικό του ελεύθερου πολίτη (Vernant, 1962). Αξίζει να αναφερθεί, ότι το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στην Ελλάδα, γεγονός που δημιουργεί αρνητικές συνέπειες στην κατανομή του μαθητικού δυναμικού στους κλάδους της Γενικής και της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όσο και στους διάφορους τομείς της απασχόλησης (Κασσωτάκης, 1986).

2.2.1. Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο

Επιπλέον, ο Sewell κ.ά. (1957) έδειξαν ότι το *κοινωνικοοικονομικό επίπεδο* συνέβαλε καθοριστικά στις επαγγελματικές και εκπαιδευτικές φιλοδοξίες αγοριών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, πολύ παραπάνω από ότι ο παράγοντας των ικανοτήτων, παρότι και αυτός ήταν καθοριστικός. Άτομα που προέρχονται από υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα φιλοδοξούν, προσδοκούν και επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης και επαγγέλματα μεγαλύτερου κύρους, σε σχέση με άτομα που προέρχονται από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Οι Schoon και Parsons (2002), τόνισαν μάλιστα ότι τα παιδιά από

χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα είχαν χαμηλότερες σχολικές επιδόσεις και είχαν χαμηλότερες μελλοντικές εκπαιδευτικές φιλοδοξίες, από ότι παιδιά που προέρχονταν από υψηλότερη κοινωνικοοικονομική θέση.

2.2.2. Οι μαθησιακές επιδόσεις

Ένας ακόμη παράγοντας που αναμφίβολα επηρεάζει τον εκπαιδευτικό και επαγγελματικό προσανατολισμό των μαθητών είναι οι *μαθησιακές τους επιδόσεις* και η αξιολόγηση του μαθητή, όπως ορίζεται από το εκπαιδευτικό σύστημα. Οι βαθμολογία που λαμβάνουν στα διάφορα μαθήματα σχετίζονται όχι μόνο με την αυτοαντίληψη που διαμορφώνουν για τις κλίσεις, τις ικανότητες και τις αδυναμίες τους, αλλά σε πολλά εκπαιδευτικά συστήματα αποτελούν βασικό κριτήριο επιλογής των υποψηφίων για τις διάφορες κατευθύνσεις σπουδών, επιλογή που προσδιορίζει με τη σειρά της το επαγγελματικό μέλλον των εκπαιδευομένων. Η αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή λειτουργεί, με άλλα λόγια, ως έμμεσο σύστημα πληροφόρησης του ίδιου και της οικογένειάς του για τις ικανότητες του και το μαθησιακό του επίπεδο, αλλά και ως μηχανισμός κοινωνικής επιλογής και κατανομής κοινωνικών ρόλων (Κασσωτάκης,1990). Οι Mau και Bikos (2000), θεωρούν ότι ο μοναδικός καλύτερος παράγοντας πρόβλεψης των επαγγελματικών φιλοδοξιών είναι οι σχολικές επιδόσεις.

2.2.3. Η συμβουλευτική σταδιοδρομία

Σημαντικό ρόλο στην επιλογή σπουδών και επαγγέλματος κατέχει και η *συμβουλευτική σταδιοδρομία*. (Κασσωτάκης,1990) Με τη διαδικασία της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας, παρέχονται έγκυρες πληροφορίες, οδηγίες και υποβοήθηση σε σχέση με τη λήψη αποφάσεων για σπουδές και επαγγέλματα. Για το σκοπό αυτό, ο ενδιαφερόμενος προσφεύγει στους συμβούλους σταδιοδρομίας, στη διαδικασία της συμβουλευτικής, σε τεστ επαγγελματικού προσανατολισμού-ενδιαφερόντων και σε έγκυρες πηγές πληροφόρησης. Πρώτιστο μέλημα για την σωστή επιλογή σπουδών και επαγγέλματος, είναι να αποκτήσει ατομική αυτογνωσία, να μάθει ποιος είναι, τι θέλει και τι μπορεί να κάνει. Να βεβαιωθεί για τα πραγματικά

του ενδιαφέροντα, τις κλίσεις, τις προτιμήσεις, τα ταλέντα. Να είναι σίγουρος για το ποιος πραγματικά είναι και όχι ποιος νομίζει ότι είναι.

Αφού βεβαιωθεί πρώτα για τις πραγματικές του κλίσεις και ενδιαφέροντα, τι του ταιριάζει και τι όχι, οφείλει να διερευνήσει τις γενικές του ικανότητες και ειδικές δεξιότητες, ώστε να προσανατολιστεί με μεγαλύτερη σιγουριά για την κατεύθυνση και κυρίως για το επίπεδο των σπουδών και της επαγγελματικής του διαδρομής και ανέλιξης. Να μάθει δηλαδή, όχι μόνο τι τον ενδιαφέρει, αλλά και τι μπορεί να κάνει, πού μπορεί να στοχεύει σ' αυτήν την πρώτη φάση της προετοιμασίας για το μεγάλο ταξίδι στο επαγγελματικό του μέλλον. Οι επιδόσεις στα επιμέρους μαθήματα, αλλά και η γενική επίδοση (στο γενικό τους σύνολο) στο σχολείο, είναι ένα πρώτο κριτήριο για το είδος και κυρίως για το επίπεδο σπουδών και της επαγγελματικής ιεραρχίας, το οποίο είναι σε θέση να στοχεύει. Οι μαθητικές επιδόσεις βέβαια, δεν αποτελούν απόλυτο και μοναδικό κριτήριο για την επαγγελματική επιτυχία ενός ανθρώπου στο μέλλον.

Ειδικότερα οι προοπτικές των επαγγελμάτων, αποτελούν σημαντικότερο κριτήριο στη σημερινή εποχή της εργασιακής αβεβαιότητας, της υψηλής ανεργίας και των ταχύτατων μετεξελίξεων της τεχνολογίας, της οικονομίας και της απασχόλησης. Σε γενικές γραμμές, ο μέσος άνθρωπος, από μια σειρά επαγγελμάτων που του ταιριάζουν, είναι λογικό να διαλέγει τα επαγγέλματα εκείνα που έχουν καλές προοπτικές και να αποφεύγει όσα είναι κορεσμένα και οι προοπτικές τους φθίνουν στην αγορά εργασίας. Να ακολουθήσει δηλαδή το δρόμο των επαγγελμάτων του μέλλοντος και να αποφύγει αυτόν του παρελθόντος. Σύμφωνα με τελευταίες έρευνες και πολλές σχετικές ενδείξεις, η πλειοψηφία των νέων σήμερα επιλέγει τις σπουδές και το επάγγελμα ή τα επαγγέλματα που θα ακολουθήσει, με βασικό κριτήριο τις προοπτικές τους.

Συμπερασματικά, σήμερα η απόφαση αυτή λόγω της οικονομικής κρίσης γίνεται ακόμη δυσκολότερη με δεδομένο ότι κανείς δεν μπορεί να υπολογίζει πως θα εξελιχθούν τα πράγματα τα επόμενα χρόνια. Φυσικά πάντα υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που πρέπει να εξετάσει κάποιος, αλλά το σημαντικότερο όλων είναι η σχολή και το επάγγελμα που θα κληθεί να ταιριάζει με τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά του. Η επιλογή σπουδών και επαγγέλματος με βάση αποκλειστικά το κύρος και το γόητρο δεν είναι ασφαλές κριτήριο και δεν εξασφαλίζει επ' ουδενί τη

σίγουρη επαγγελματική αποκατάσταση. Όπως για παράδειγμα, η Νομική που αποτελεί ένα τμήμα θέλγητρο για πολλούς αριστούχους, ωστόσο, στην αγορά εργασίας τα στοιχεία αποκαλύπτουν μια διαφορετική πραγματικότητα. Αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περίπου 44.000 δικηγόροι, ενώ στον Βέλγιο με παραπλήσιο πληθυσμό, δραστηριοποιούνται περίπου 15.000. Πολλοί υποψήφιοι επέλεξαν μια σχολή με αποκλειστικό κριτήριο την άμεση απορρόφηση στο δημόσιο, δεδομένο το οποίο μεταβάλλεται δραστικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα περιζήτητα Παιδαγωγικά τμήματα, τα οποία επιλέγουν αριστούχοι μαθητές λόγω του άμεσου διορισμού των αποφοίτων. Ωστόσο με τις αλλαγές στην αναλογία προσλήψεων, στο συνταξιοδοτικό κ.λπ., οι μελλοντικοί δάσκαλοι θα συναντήσουν εντελώς διαφορετικά δεδομένα αναφορικά με την απορρόφησή τους από ό,τι τα σημερινά (Τρίγκα, 2013).

3. Εμπειρίες και βιώματα Καλλιτεχνών

3.1. Γενικά

Το κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθεί με τις πληροφορίες και τα βιώματα δεκαπέντε (15) σημαντικών καλλιτεχνών της Αναγέννησης και δεκατριών (13) προσωπικοτήτων που έγιναν γνωστοί και ανέπτυξαν το έργο τους κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα.

Οι πληροφορίες που δίνονται σε κάθε πίνακα αφορούν την ζωή του κάθε καλλιτέχνη, την πρώτη του επαφή με το αντικείμενο, την επιρροή που δέχτηκε από το οικογενειακό αλλά και καλλιτεχνικό περιβάλλον και τέλος τον τρόπο που εκφράστηκε μέσω της τέχνης του. Αναλυτικότερα το κομμάτι της *πρώτης επαφής με το αντικείμενο* εξετάζει το τρόπο, τον χρόνο και το μέσο με το οποίο ο κάθε καλλιτέχνης γνώρισε την καλλιτεχνική του κλίση και την κατεύθυνση που επέλεξε να πάρει έχοντας γνώση των δυνατοτήτων και των επιθυμιών του.

Στο κομμάτι της *επιρροής*, εξετάζονται οι διάφοροι εξωτερικοί παράγοντες που συντέλεσαν στην ανάπτυξη του ταλέντου του κάθε καλλιτέχνη. Πιο συγκεκριμένα εξετάζεται η επιρροή από το *οικογενειακό περιβάλλον*, που περιλαμβάνει είτε την ενθάρρυνση είτε την αποθάρρυνση από τους άμεσους συγγενείς για την ενασχόληση με το καλλιτεχνικό αντικείμενο και την επιρροή από τον *καλλιτεχνικό τομέα* που αφορά τα ερεθίσματα που έλαβε ο καλλιτέχνης από άλλους καλλιτέχνες, σχολές και καλλιτεχνικά ρεύματα.

Το κομμάτι της *έκφρασης* αφορά τον είδος τέχνης που επέλεξε ο κάθε καλλιτέχνης να εκφραστεί. Στη περίπτωση των καλλιτεχνών του 20^{ου} αιώνα συμπεριλαμβάνεται και το καλλιτεχνικό ρεύμα με βάση το οποίο εκφράστηκε ο καθένας.

3.2. Εμπειρίες και βιώματα Καλλιτεχνών της Αναγέννησης

Οι παρακάτω πίνακες περιλαμβάνουν το *όνομα* του Καλλιτέχνη, την *ημερομηνία γέννησης*, την *τοποθεσία γέννησης*, την *πρώτη επαφή με το αντικείμενο*, την *επιρροή* από τον οικογενειακό περίγυρο και το καλλιτεχνικό περιβάλλον, την *εποχή δράσης* και το εικαστικό μέσο *έκφρασης* της επιλογής του (Vasari, 1995) .

1^{ος} Πίνακας

Cimabue	
Γέννηση:	1240
Τόπος Γέννησης:	Φλωρεντία), Italy
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Όταν ήταν νεαρός, ο πατέρας του τον έφερε σε ένα συγγενή, που δίδασκε γραμματική στις νέες μοναχές στη Santa Maria Novella. Όμως αντί να επιδίδεται στις επιστήμες περνούσε όλη του τη μέρα ζωγραφίζοντας πάνω στα βιβλία και σε άλλα φύλλα χαρτιού. Στην ίδια περιοχή έτυχε να είχαν κληθεί μερικοί Έλληνες ζωγράφοι για να αναζωπυρώσουν τη σβησμένη τέχνη του παρεκκλησίου Gondi. Ο Cimabue άφηνε τα μαθήματα του και παρακολούθησε τους ζωγράφους στο έργο τους.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του πίστευε πως έχει ταλέντο ζωγράφου και ότι μπορούσε, αν αφιερωνόταν στη ζωγραφική, να ελπίζει σε ένα λαμπρό μέλλον.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Αφού τον παρέδωσαν στους Έλληνες καλλιτέχνες προκειμένου να διδαχθεί την τέχνη τους, με συνεχή προσπάθεια αλλά και χάρη στο ταλέντο του κατάφερε να ξεπεράσει και αυτούς τους δασκάλους σε ότι αφορά το σχέδιο και το χρώμα.
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική, Τοιχογραφίες, Αγιογραφίες

2^{ος} Πίνακας

Giotto	
Γέννηση:	1266
Τόπος Γέννησης:	(Vespignano), Italy
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Από μικρό παιδί έδειχνε σε όλα όσα έκανε μεγάλη ζωντάνια κι ένα ασυνήθιστο μυαλό. Επειδή η κλίση του το έσπρωχνε στο

	σχέδιο, το παιδί διασκεδάζε κανοντας πάνω σε πέτρες, χώμα ή άμμο σχέδια με πρότυπο τη φύση ή με οτιδήποτε του ερχόταν στο μυαλό.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Ενθάρρυνση της προ υπάρχουσας κλίσης του με το να τον στείλουν να διδαχτεί την τέχνη στο πλευρό του Cimabue
	Καλλιτεχνικός τομέας: Cimabue
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική με φυσική και παραστατική ακρίβεια, Τοιχογραφίες, Μωσαϊκό.

3ος Πίνακας

Luca della Robbia	
Γέννηση:	1400
Τόπος Γέννησης:	(Φλωρεντία), Italy
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Κατά τη διάρκεια της μαθητείας του ως χρυσοχόος, αφού έμαθε να σχεδιάζει και να φτιάχνει κάποια έργα σε κερί, πήρε θάρρος κι άρχισε να δημιουργεί σε μάρμαρο και μέταλλο, κάτι που κατάφερε καλά και που τον οδήγησε να αφήσει την τέχνη του χρυσοχόου και να αφιερωθεί σε εκείνη του γλύπτη. Δεν είχε κλείσει καλά τα 15 όταν τον κάλεσαν για να φτιάξει κάποια διακοσμητικά και μορφές για τον άρχοντα του Rimini.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του τον παρότρυνε να μάθει την τέχνη του χρυσοχόου
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Leonardo di Ser Giovanni, ο δάσκαλος τους στη τέχνη της χρυσοχοΐας.
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Γλυπτική (Η φήμη των έργων του απλώθηκε γρήγορα στην Ιταλία και μάλιστα σε όλη την Ευρώπη.)

4ος Πίνακας

Lorenzo Ghiberti	
Γέννηση:	1378
Τόπος Γέννησης:	(Φλωρεντία), Italy
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Κατά τη διάρκεια της μαθητείας του ως χρυσοχόου, μεγαλύτερη χαρά του προξενούσαν οι τέχνες της γλυπτικής και του σχεδίου. Για αυτό χρησιμοποιούσε πότε πότε και τα χρώματα, ενώ χύτευε μικρές μορφές στο μπρούτζο και τις ολοκλήρωνε με χάρη. Διασκέδαζε επίσης με το να μιμείται τις σφραγίδες παλαιών νομισμάτων και απεικόνισε πολλούς φίλους του εκ του φυσικού.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ήταν γιος του Bartoluccio Ghiberti, ενός εξαιρετικού χρυσοχόου, και μαθήτευσε κοντά στον πατέρα του από πολύ μικρός μαθαίνοντας την τέχνη του και τελικά την έμαθε τόσο καλά, που ήταν σε αυτήν ανώτερος από εκείνον.
	Καλλιτεχνικός τομέας: Καμία
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Γλυπτική, Ζωγραφική, Υαλοτεχνία.

5ος Πίνακας

Filippo Brunelleschi	
Γέννηση:	1377
Τόπος Γέννησης:	Φλωρεντία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Ο Filippo ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για την τέχνη και τη μηχανική και αφού διδάχθηκε αριθμητική και γραφή, ο πατέρας του τον παρέδωσε στους χρυσοχόους για να μάθει την χρυσοχοϊκή τέχνη.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του τον ενθάρρυνε στην κλίση που είχε για της τέχνες και τον παρέπεμψε σε ένα φίλο του για να μάθει σχέδιο.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Donatello
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Γλυπτική, Αρχιτεκτονική

6ος Πίνακας

Fra Filippo Lippi	
Γέννηση:	1406
Τόπος Γέννησης:	Φλωρεντία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Στα οχτώ (8) του χρόνια δόθηκε για να γίνει μοναχός στο μοναστήρι Carmine. Αντί όμως να σπουδάζει, σχεδίαζε στα βιβλία του και στα βιβλία των άλλων διάφορες μορφές, και ο ηγούμενος αποφάσισε τελικά να τον βοηθήσει με κάθε τρόπο να μάθει τη ζωγραφική.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Καμία
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Masaccio
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική

7ος Πίνακας

Domenico Ghirlandaio	
Γέννηση:	1449
Τόπος Γέννησης:	Φλωρεντία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Ο Domenico που δούλευε ως χρυσοχόος δεν αγαπούσε την τέχνη και για αυτό επιδιόταν συνέχεια στο σχέδιο. Τα πρώτα του έργα τα δημιούργησε στο παρεκκλήσιο των Vespucci στην εκκλησία Ognissanti.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Οι κηδεμόνες του είχαν άλλα σχέδια για αυτόν και ο πατέρας του τον προόριζε να γίνει χρυσοχόος, όπως ήταν και ο ίδιος εξαιρετος μάστορας.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Καμία
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική, Σχέδιο

8ος Πίνακας

Sandro Botticelli	
Γέννηση:	1445
Τόπος Γέννησης:	Φλωρεντία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Για όσο ασχολούταν με το επάγγελμα των χρυσοχόων, ο Sandro έδειχνε ικανότητες και καταπιανόταν αποκλειστικά με το σχέδιο και ένωσε σε αυτή του την απασχόληση μεγάλη αγάπη για τη ζωγραφική και αποφάσισε να ασχοληθεί ολοκληρωτικά.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του ήταν αρκετά ενθαρρυντικός για την κλίση του γιού του και τον βοήθησε με το να τον κατατοπίσει στην τέχνη της χρυσοχοΐας.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Fra Filippo
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική

9ος Πίνακας

Andrea Mantegna	
Γέννηση:	1431
Τόπος Γέννησης:	Isola di Carturo, Padua
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Μεγαλώνοντας πήγε στην πόλη και έμαθε την τέχνη της ζωγραφικής κοντά στον Παδοβανό μάστορα Francesco Squarcione
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Καμία
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Francesco Squarcione
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική

10ος Πίνακας

Filippino Lippi	
Γέννηση:	1457
Τόπος Γέννησης:	Prato

Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Στη τέχνη ακολούθησε τα ίχνη του πατέρα του και στα νεανικά του χρόνια ανατράφηκε και εκπαιδεύτηκε από τον Sandro Botticelli
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του, FraFilippo, ήταν ο ίδιος ζωγράφος.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Sandro Botticelli
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική

11ος Πίνακας

Pietro Perugino	
Γέννηση:	1450
Τόπος Γέννησης:	Castello della Pieve
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Μεγάλωσε μέσα στην αθλιότητα και στην έλλειψη και παραδόθηκε από τον πατέρα του ως μαθητευόμενος σε έναν ζωγράφο στη Perugia, που σε αυτό το επάγγελμα δεν ήταν ιδιαίτερα επιτυχημένος, τιμούσε όμως την τέχνη και τους σημαντικούς μαστόρους.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Καμία
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Καμία
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική

12ος Πίνακας

Leonardo da Vinci	
Γέννηση:	1452
Τόπος Γέννησης:	Vinci, Empoli
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Ενώ καταπιανόταν με πολλά πράγματα, δεν παρέλειπε να σχεδιάζει και να φτιάχνει ανάγλυφα, μια ασχολία που ανταποκρινόταν στη φύση του περισσότερο από άλλα πράγματα. Μετά από παρότρυνση του πατέρα του, ο Leonardo πήγε στο

	εργαστήριο του Andrea del Verrocchio όπου μπήκε με μεγάλο ενθουσιασμό, και δεν εξασκούσε μόνο ένα επάγγελμα, αλλά όλα όσα ανήκουν στην περιοχή της τέχνης του σχεδίου.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του ενθάρρυνε την ανήσυχη φύση του και τον παρότρυνε στο να μάθει περισσότερα για τις τέχνες που τόσο τον ενδιέφεραν.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Andrea del Verrocchio
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	ζωγράφος, μηχανικός, αστρονόμος, φιλόσοφος, ανατόμος, μαθηματικός, γλύπτης, πολυμαθής, αρχιτέκτονας, πολιτικός μηχανικός, διπλωμάτης, εφευρέτης, συνθέτης, ποιητής, μουσικός και επιστήμονας

13ος Πίνακας

Fra Bartolommeo di San Marco	
Γέννηση:	1475
Τόπος Γέννησης:	Savignano
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Στα παιδικά του χρόνια έδειξε ιδιαίτερη κλίση προς το σχέδιο. Για αυτό φρόντισε ο γλύπτης Benedetto da Maiano να μπει το παιδί στο εργαστήριο του Cosimo Rosselli
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Καμία
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Benedetto da Maiano
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική

14ος Πίνακας

Raffaello da Urbino	
Γέννηση:	1483
Τόπος Γέννησης:	Urbino
Πρώτη επαφή με το	Άρχισε να μαθαίνει την τέχνη της ζωγραφικής και του σχεδίου

αντικείμενο:	από τον πατέρα του, καθώς είχε ήδη κλίση και ταλέντο. Στη συνέχεια, μεγαλώνοντας, ο πατέρας του αποφάσισε να τον δώσει στη διδασκαλία του Pietro Perugino που ήταν γνωστός σαν ο πρώτος ζωγράφος της εποχής του.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του ήταν ο Giovanni Santi, ζωγράφος όχι ιδιαίτερης σημασίας, όμως άνθρωπος μυαλωμένος, με διάθεση να οδηγήσει τον γιό του στον καλό δρόμο που στον ίδιο και για δική του ατυχία δεν είχε δεχθεί όταν ήταν νέος.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Pietro Perugino
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Ζωγραφική

15ος Πίνακας

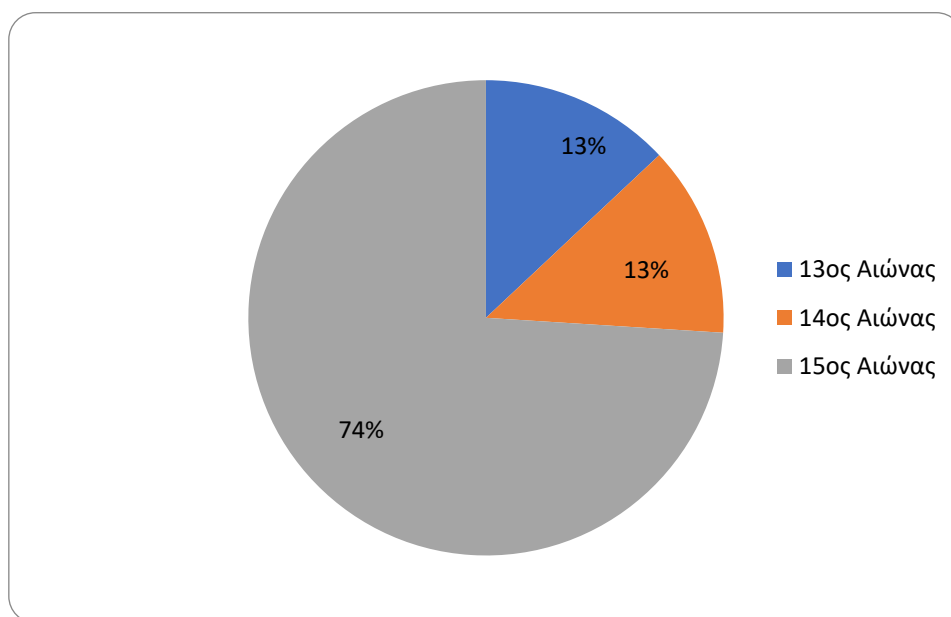
Michelangelo Buonarroti	
Γέννηση:	1475
Τόπος Γέννησης:	Caprese, Φλωρεντία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Σε ηλικία δεκατεσσάρων (14) ετών πήγε στο εργαστήρι του Ghirlandaiο, όπου εκδηλωνόταν ως καλλιτέχνης σε τέτοιο σημείο, που ο δάσκαλος του έμενε κατάπληκτος βλέποντας τον να ξεπερνά όχι μόνο τους άλλους μαθητευόμενους αλλά και τον ίδιο του τον δάσκαλο.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του αρχικά δεν υποστήριζε και κατέκρινε την κλίση του γιού του καθώς δεν την θεωρούσε σημαντική αλλά στην πορεία όταν είδε ότι είναι αδύνατον να αποτρέψει κανείς το αγόρι από το να σχεδιάζει, αποφάσισε, με την συμβουλή των φίλων του, να τον δώσει στον Domenico Ghirlandaiο, για να μάθει την τέχνη και προκειμένου να βγει κάτι από αυτόν.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Domenico Ghirlandaiο
Εποχή:	Αναγέννηση
Έκφραση:	Γλυπτική, Ζωγραφική

3.2.1. Ανάλυση εμπειριών και βιωμάτων των καλλιτεχνών της Αναγέννησης

Οι παραπάνω πίνακες παρουσίασαν σύντομα τα βασικά στοιχεία επιρροής και την πορεία δεκαπέντε (15) από τους γνωστότερους καλλιτέχνες της Αναγέννησης (Vasari, 1995). Μέσω των στοιχείων που παρατέθηκαν, μπορεί να πραγματοποιηθεί μια σύγκριση, αλλά και ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με τα βιώματα και τις επιρροές που έλαβαν και πώς αυτά διαμόρφωσαν την μετέπειτα εξέλιξη και ανάπτυξη τους στο τομέα της τέχνης. Τι ήταν αυτό που τους ώθησε να ασχοληθούν με την Τέχνη; Είχαν άμεση επιρροή από το οικογενειακό τους περιβάλλον ή όχι; Πώς το καλλιτεχνικό περιβάλλον και οι καλλιτεχνικές αλλαγές της εποχής τους επηρέασαν τους τρόπους έκφρασης της τέχνης τους;

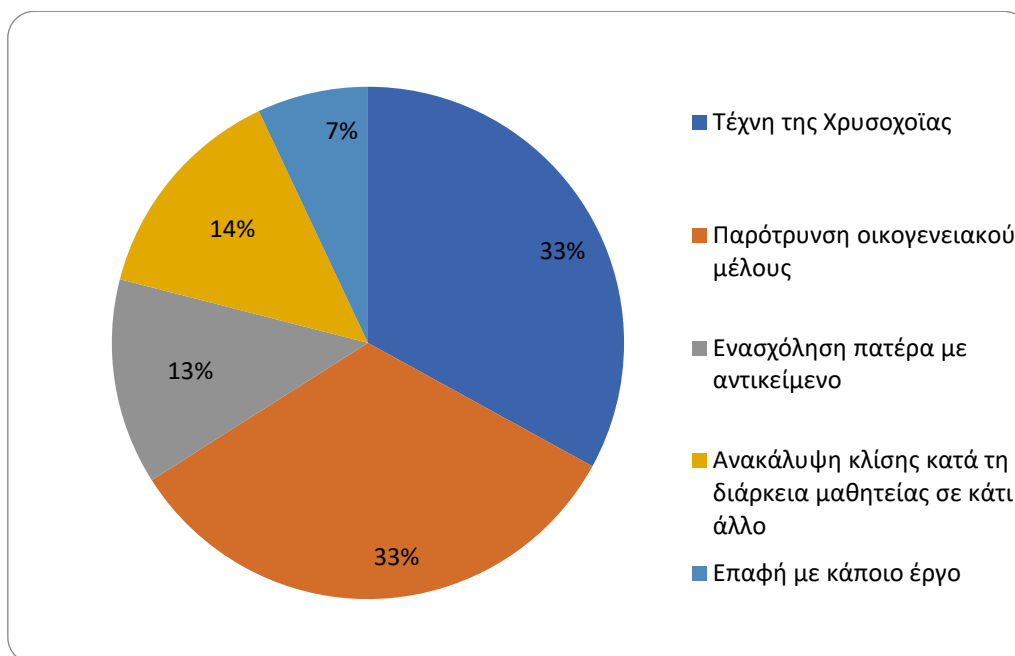
Γράφημα 3.2.1.1. Χρονολογικοί περίοδοι γέννησης και δράσης Καλλιτεχνών της Αναγέννησης.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως οι καλλιτέχνες μεγάλωσαν και αναπτύχθηκαν σε μια εποχή όπου οι τέχνες και κυρίως η ζωγραφική και η γλυπτική ήταν στο απόγειο τους. Εξετάζοντας αρχικά τις περιόδους γέννησης και δράσης των καλλιτεχνών παρατηρείται πως δραστηριοποιήθηκαν μέσα στο διάστημα του 13^{ου}(1200-1299), του 14^{ου} (1300-1399) και του 15^{ου} αιώνα (1400-1499). Συγκεκριμένα ένα 13% δραστηριοποιήθηκε τον 13^ο αιώνα, άλλο ένα 13% τον 14^ο αιώνα και ένα μεγαλύτερο ποσοστό 74% τον 15^ο αιώνα. (Γράφημα 3.2.1.1.)

Προχωρώντας στον *τόπο γέννησης* και δράσης των καλλιτεχνών φαίνεται πως η Ιταλία είναι το σημείο αναφοράς της καλλιτεχνικής τους ανέλιξης, με κάποιες διαφοροποιήσεις φυσικά στις πόλεις που αποτελούσαν την βάση του καθενός.

Γράφημα 3.2.1.2. Πρώτη επαφή με το αντικείμενο.

Ως προς την *πρώτη επαφή με το αντικείμενο* παρατηρούνται ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις. Αρχικά ένα ποσοστό 33% ξεκίνησε να ασχολείται με την τέχνη της χρυσοχοΐας πριν ασχοληθεί με την τέχνη της επιλογής του. Η χρυσοχοΐα φαίνεται πως ήταν αρκετά διαδεδομένη ως τέχνη, προσιτή σε πολλούς λόγω των απαιτήσεων της εποχής για έναν μεγάλο αριθμό καταρτισμένων και επιδέξιων τεχνιτών. Ένα επίσης 33% ήρθε σε επαφή με την τέχνη και διδάχτηκε πάνω στο αντικείμενο από κάποιον άλλο καλλιτέχνη. Αυτό έγινε έπειτα από την εκδήλωση της καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος με την παρότρυνση κάποιου οικογενειακού μέλους ή από προσωπική πρωτοβουλία και επιλογή. Ένα 13% ακολούθησε την τέχνη λόγω της ενασχόλησης του πατέρα με την ζωγραφική και την γλυπτική ενώ ένα 14% ανακάλυψε την κλίση του προς το σχέδιο και προχώρησε στην ανάπτυξη του κατά την διάρκεια της μαθητείας σε κάτι άλλο. Τέλος ένα 7% ήρθε σε επαφή με κάποιο έργο και η επαφή αυτή πυροδότησε την μελλοντική ενασχόληση με το αντικείμενο (Γράφημα 3.2.1.2.).

Όσον αφορά το πεδίο των επιρροών, δεν δύναται η ποσοτική σύγκριση μέσω ποσοστών καθώς τα στοιχεία ποικίλουν και είναι διαφορετικά για τον καθένα. Ως προς την επιρροή από το οικογενειακό περιβάλλον παρατηρείται πως στην πλειοψηφία οι γονείς υπήρξαν ενθαρρυντικοί και υποστηρικτικοί στην καλλιτεχνική κλίση των παιδιών και ακόμα και στις περιπτώσεις των γονιών που δεν είχαν θετική στάση, οι απόψεις άλλαξαν μόλις το ταλέντο των νεαρών καλλιτεχνών ξεδιπλώθηκε. Πιο συγκεκριμένα υπήρξαν γονείς, οι οποίοι παρακίνησαν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με αυτό που τους ενδιαφέρει, φέρνοντας τους σε επαφή με κάποιο δάσκαλο ή καλλιτέχνη για να μάθουν σχέδιο και ζωγραφική. Άλλοι γονείς ασχολούνταν ήδη με το αντικείμενο της τέχνης, επομένως είχαν την γνώση και την εμπειρία να εκπαιδεύσουν τα παιδιά και μετέπειτα να τα παραπέμψουν σε κάποιον άλλον καλλιτέχνη ή σχολή. Ζωντανό παράδειγμα αυτής της περίπτωσης είναι ο *Filippino Lippi*, γιος του *Fra Filippo Lippi*, ο οποίος στη τέχνη ακολούθησε τα ίχνη του πατέρα του και στα νεανικά του χρόνια ανατράφηκε και εκπαιδεύτηκε από τον *Sandro Botticelli*.

Κλείνοντας με το κομμάτι της έκφρασης του κάθε καλλιτέχνη παρατηρείται πως οι τέχνες που επέλεξαν οι καλλιτέχνες ήταν κυρίως δύο. Αυτή της ζωγραφικής (80%) και η τέχνη της γλυπτικής (33%). Αυτό συνέβη λόγω της ανάγκης που προέκυψε εκείνη την εποχή για την ανάπτυξη και εξέλιξη αυτών των δυο τεχνών. Να σημειωθεί πως ένα 6% ασχολήθηκε με την τέχνη της αρχιτεκτονικής ενώ δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το παράδειγμα του *Leonardo da Vinci* ο οποίος μεταξύ άλλων επιστημών, ασχολήθηκε με τη ζωγραφική, την γλυπτική, την αρχιτεκτονική, την ποίηση και τη μουσική.

3.3. Εμπειρίες και βιώματα Καλλιτεχνών του 20^{ου} αιώνα

Οι παρακάτω πίνακες περιλαμβάνουν το όνομα του Καλλιτέχνη, την ημερομηνία γέννησης, την τοποθεσία γέννησης, την πρώτη επαφή με το αντικείμενο, την επιρροή από τον οικογενειακό περίγυρο και το καλλιτεχνικό περιβάλλον, την εποχή δράσης, το μέσο έκφρασης της επιλογής του και το κίνημα μέσα από το οποίο εκφράστηκε (DeaGOSTINI HELLAS, 2003).

1^{ος} Πίνακας

Vincent Van Gogh	
Γέννηση:	1853
Τόπος Γέννησης:	Χρόουτ- Ζίντερτ, Ολλανδία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Το καλοκαίρι του 1880- σε ηλικία 27 ετών- συνειδητοποίησε πως θα αφοσιωθεί στο σχέδιο και στην ζωγραφική. Αν και παρακολούθησε κάποια μαθήματα ο Βαν Γκογκ ήταν στην ουσία αυτοδίδακτος. Έμαθε αντιγράφοντας έργα άλλων καλλιτεχνών, διαβάζοντας διάφορα βιβλία και παρακολουθώντας, μεταξύ άλλων, έναν κύκλο μαθημάτων που δημοσίευε η Goupil. Στην αρχή ο Βίνσεντ αφοσιώθηκε αποκλειστικά στο σχέδιο (η αρχική του σκέψη ήταν να γίνει εικονογράφος) και μόνο προς το τέλος του 1881 και στις αρχές του 1882, όταν παρακολούθησε μαθήματα από τον ζωγράφο Άντον Μοβ, ο οποίος ήταν συγγενής του, φιλοτέχνησε τις πρώτες του ελαιογραφίες.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Καμία
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Άντον Μοβ
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη:</u> Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα:</u> Μεταϊμπρεσιονισμός, Εξπρεσιονισμός

2ος Πίνακας

Gustav Klimt	
Γέννηση:	1862
Τόπος Γέννησης:	Βιέννη, Αυστρία

Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Από πολύ μικρός επέδειξε εκπληκτικό ταλέντο στο σχέδιο και το 1876 άρχισε να φοιτά στη Σχολή Καλών Τεχνών της Βιέννης, αφού πέρασε με έπαινο τις εισαγωγικές εξετάσεις
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο νεαρός Γκούσταβ δεν ήταν ο μόνος που διέθετε ταλέντο στην πολυμελή οικογένεια. Ο αδερφός του Ερνστ μπήκε επίσης στην ίδια σχολή και ακολούθησε τα βήματα του μεγάλου του αδερφού και ακολούθησε ένας τρίτος αδερφός ο Γκρεγκ ο οποίος έμελλε να διακριθεί ως σχεδιαστής, γλύπτης και σμιλευτής.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα:</u> Art Nouveau, Συμβολισμός

3ος Πίνακας

Wassily Kandinsky	
Γέννηση:	1866
Τόπος Γέννησης:	Μόσχα
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Από πάντα είχε ένα ενδιαφέρον για τις τέχνες. Το 1895 επισκέφτηκε στη Μόσχα μια έκθεση Γάλλων ιμπρεσιονιστών. Εντυπωσιάστηκε κυρίως από τη σειρά Θημωνιές του Μονέ. Στην αρχή προβληματίστηκε σχετικά με την καλλιτεχνική αξία των έργων, αλλά σύντομα άλλαξε γνώμη και, μετά από δύο μήνες υπέβαλε την παραίτηση του από τη Νομική και αναχώρησε για το Μόναχο με σκοπό να αφοσιωθεί στην Τέχνη. Σε ηλικία είκοσι εννέα ετών γράφτηκε σε μια φημισμένη σχολή τέχνης την οποία διεύθυνε ο Γιουγκοσλάβος ζωγράφος Άντον Αζμπέ.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Οι γονείς του ενθάρρυναν το ενδιαφέρον του για τις τέχνες αλλά το 1886 τον έγραψαν στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας για να σπουδάσει δίκαιο και οικονομία.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Art Nouveau , Ιμπρεσιονισμός
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας

Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα</u> : Εξπρεσιονισμός

4ος Πίνακας

Raul Dufy	
Γέννηση:	1877
Τόπος Γέννησης:	Χάβρη, Γαλλία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Για πέντε χρόνια εργάστηκε σε μια ελβετική εταιρία εισαγωγής καφέ. Μια από τις λίγες απολαύσεις του εκείνα τα χρόνια ήταν να χαζεύει τη θέα από τα παράθυρα της εταιρίας: τα γραφεία έβλεπαν προς τον κόλπο της Χάβρης και ο Ντίφι περνούσε ώρες ολόκληρες σχεδιάζοντας τα πλοία και τους αχθοφόρους που δούλευαν σκληρά στο λιμάνι.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος</u> : Ο πατέρας παρόλο που έκανε μια πληκτική και μονότονη δουλειά, είχε πολλά καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα: έπαιζε εκκλησιαστικό όργανο και ήταν επικεφαλής της χορωδίας στην τοπική εκκλησία. Ακολούθως κατηύθυνε τα παιδιά του στην τέχνη και στην μουσική. Δυο από τα αδέρφια του Ραούλ ακολούθησαν επίσης καλλιτεχνική καριέρα, ο ένας μουσικοκριτικός και ο δεύτερος ζωγράφος. Επίσης ο πατέρας του βλέποντας τα σχέδια που έκανε ο γιός του τον ώθησε να παρακολουθήσει βραδινά μαθήματα στη Δημοτική Σχολή Καλών Τεχνών της Χάβρης.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας</u> : Ο Ραούλ σπούδασε σχέδιο στην Δημοτική Σχολή Καλών Τεχνών της Χάβρης με δάσκαλο τον <i>Σαρλ Λιλιέ</i> , ένα παραδοσιακό ζωγράφο ο οποίος ήταν επίσης δάσκαλος του <i>Ζόρζ Μπράκ</i> και του <i>Οτόν Φριέζ</i> , οι οποίοι έγιναν αργότερα στενοί φίλοι του Ντιφι.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα</u> : Φοβισμός, Ιμπρεσιονισμός, Μοντερνισμός, Κυβισμός

5ος Πίνακας

Andre Derain	
Γέννηση:	1880
Τόπος Γέννησης:	Παρίσι
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Το 1895 έλαβε το πρώτο του μάθημα ζωγραφικής από ένα τοπικό καλλιτέχνη, τον Περ Ζακομέν.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος</u> : Οι γονείς του αν και έβλεπαν θετικά την κλίση του επέμεναν να εγγραφεί σε ένα κολέγιο στο Παρίσι και να σπουδάσει μηχανικός.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας</u> : Ο Ντερέν παρακολουθούσε ελάχιστα τα μαθήματα στο κολέγιο, επειδή προτιμούσε τις αίθουσες του Λούβρου. Στο μουσείο αυτό συνάντησε, το 1899, τον παλιό του συμμαθητή Ζορζ Λιναρέ, ο οποίος ετοιμαζόταν να αντιγράψει έναν πίνακα του Πάολο Ουτσέλο. Ο Ντερέν εντυπωσιάστηκε όταν είδε ότι ο φίλος του χρησιμοποιούσε καθαρά χρώματα, κατευθείαν από το σωληνάριο, ακολουθώντας το στυλ του Γκογκέν και των ναμπί ¹ . Ο Λιναρέ του γνώρισε τους φίλους του Ανρί Ματίς, Αλμπέρ Μαρκέ και Ζαν Πιί, τρεις ζωγράφους με τους οποίους θα συνεργαζόταν αργότερα στο κίνημα των φοβιστών. Ο Ντερέν φοίτησε μαζί τους σε μια ιδιωτική σχολή τέχνης, όπου τα έργα του πέρασαν από την εξονυχιστική εξέταση ενός συμβολιστή ζωγράφου, του Εζέν Καριέρ.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική, Γλυπτική
	<u>Ρεύμα</u> : Κυβισμός, Φοβισμός

¹Η ομάδα Ναμπί ήταν ομάδα μεταϊμπρεσιονιστών, avant garde καλλιτεχνών που καθόρισαν ως ρεύμα τις εικαστικές τέχνες στη Γαλλία το 1890. Η ομάδα συγκροτήθηκε αρχικά από μία ομάδα φίλων που ενδιαφέρονταν για τη μοντέρνα τέχνη και τη λογοτεχνία, και οι περισσότεροι ήταν συμφοιτητές στην Ακαδημία Ζουλιάν, στο Παρίσι στα τέλη της δεκαετίας του 1880. Το όνομά τους Nabi σημαίνει προφήτης[1] στα Εβραϊκά και τα Αραβικά.

6ος Πίνακας

Pablo Picasso	
Γέννηση:	1881
Τόπος Γέννησης:	Μάλαγα
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Το 1895 η οικογένεια Πικάσο μετακόμισε στη Βαρκελώνη όπου ο πατέρας άρχισε να διδάσκει στην τοπική ακαδημία Καλών Τεχνών. Ο Πάμπλο φοίτησε αρχικά εκεί και συνέχισε τις σπουδές του το 1897, στην περίφημη σχολή Καλών Τεχνών της Μαδρίτης.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Ο πατέρας του ήταν ζωγράφος και καθηγητής σχεδίου και ο ίδιος ο Πικάσο μεγάλωσε με μια και μοναδική επιθυμία: να γίνει καλλιτέχνης.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Ο Πικάσο αμέσως μετά την εγκατάσταση του στο Παρίσι, έγινε μέλος ενός κύκλου καλλιτεχνών και συγγραφών της αβανγκάρντ, ενώ πολλοί από τους στενότερους του φίλους ήταν ποιητές. Σε αυτούς περιλαμβάνονταν ο <i>Απολινέρ</i> , ο <i>Μαξ Ζακόμπ</i> ο οποίος γνώρισε τον καλλιτέχνη όταν επισκέφτηκε την έκθεση του στο Παρίσι το 1901, και ο <i>Αντρέ Σαλμόν</i> . Άλλοι καλοί του φίλοι ήταν ο συγγραφέας και σκηνοθέτης <i>Ζαν Κοκτό</i> και οι συνθέτες <i>Έρικ Σατί</i> και <i>Γγκορ Στραβίνσκι</i>
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη:</u> Ζωγραφική, Χαρακτική, Γλυπτική
	<u>Ρεύμα:</u> Κυβισμός, Υπερρεαλισμός, Μεταϊμπρεσιονισμός

7ος Πίνακας

Fernand Léger	
Γέννηση:	1881
Τόπος Γέννησης:	Αρζαντάν, Νορμανδία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Σε ηλικία δεκαέξι (16) ετών, ο Λεζέ εγκατέλειψε το σχολείο και άρχισε την μαθητεία του στο γραφείο ενός αρχιτέκτονα όπου

	παρέμεινε δυο χρόνια, και το 1900 μετακόμισε στο Παρίσι όπου εξακολούθησε να ασχολείται με το αρχιτεκτονικό σχέδιο. Το 1903 άρχισε την ακαδημαϊκή καλλιτεχνική του μαθητεία. Επειδή απορρίφθηκε από την σχολή Καλών Τεχνών εγγράφηκε στη σχολή του Μουσείου Διακοσμητικών Τεχνών.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Έμεινε ορφανός σε ηλικία τριών ετών και τον μεγάλωσε η μητέρα του η οποία υποστήριξε από την πρώτη στιγμή την καλλιτεχνική του κλίση.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Πολ Σεζάν, Πάμπλο Πικάσο, Ζορζ Μπρακ
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη:</u> Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα:</u> Κυβισμός, Μοντερνισμός

8ος Πίνακας

Maurice Utrillo	
Γέννηση:	1883
Τόπος Γέννησης:	Παρίσι
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Στα δεκαοχτώ του χρόνια κατέρρευσε για πρώτη φορά λόγω του προβλήματος του με τον αλκοολισμό και αναγκάστηκε να νοσηλευτεί για δύο μήνες. Ο θεράπων γιατρός, γνωρίζοντας την οικογενειακή του κατάσταση τον έπεισε να ασχοληθεί με την ζωγραφική για να απομακρυνθεί από το αλκοόλ. Στην αρχή ο Ουτρίγιο αδιαφορούσε αλλά στη συνέχεια άρχισε να σχεδιάζει. Τελικά το 1903, περνούσε όλο του χρόνο ζωγραφίζοντας και απεικονίζοντας τα τοπία της Μονμάρτης σε εκατοντάδες έργα σε χαρτόνι ή σε καμβά.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Η μητέρα του Μαρί- Κλεμαντίν Βαλαντόν ήταν μια πρώην ακροβάτισσα που άλλαξε το όνομα της σε Σουζάν Βαλαντόν και έγινε διάσημη πρώτα ως μοντέλα και έπειτα ως ζωγράφος. Η ταυτότητα του πατέρα του ήταν άγνωστη: μερικοί πίστευαν πως ήταν ο <i>Πιβί</i> και άλλοι ο <i>Τουλούζ-</i>

	<i>Λοτρέκ, ο Ρενουάρ ή ο συνθέτης Έρικ Σατί</i>
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Παρότι γειτόνευε στην Μονμάρτη με καλλιτέχνες όπως ο Πικάσο, ο Χουάν Γκρίς, και ο Μαξ Ζακόμπ, ο Ουτρίγιο δεν επηρεάστηκε καθόλου και έμεινε αδιάφορος στις εξελίξεις που σημειωνόταν στον χώρο της σύγχρονης τέχνης. Αντιθέτως θαύμαζε το έργο των ιμπρεσιονιστών ζωγράφων <i>Καμίγ Πισαρό</i> και <i>Αλφρε Σισλέ</i> , έγινε όμως φίλος μόνο με τον <i>Αλφόνζ Κιζέκαι</i> τον <i>Αμεντέο Μποτιλιάνι</i> .
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη:</u> Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα:</u> -

9ος Πίνακας

Oskar Kokoschka	
Γέννηση:	1886
Τόπος Γέννησης:	Πέχλαρν, Αυστρία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Σε ηλικία έξι ετών, μετακόμισε με την οικογένεια του στη Βιέννη. Εκεί ζυμώθηκε με τα νέα ρηξικέλευθα ρεύματα τέχνης και φιλοσοφίας, τα οποία στο γύρισμα του αιώνα, έκαναν την πόλη μια από τις πιο προκλητικές και ενδιαφέρουσες τις Ευρώπης. Οι καθηγητές του αντιλήφθηκαν το ταλέντο του στο σχέδιο και τον παρότρυναν να μπει στη <i>Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών</i> της Βιέννης, όπου πέρασε τις εξετάσεις το 1904
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος:</u> Καμία
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Η Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών προέβλεπε και μάθημα ζωγραφικής, αλλά επειδή ο αρμόδιος καθηγητής δεν τον θεωρούσε πολλά υποσχόμενο, ο ζωγράφος αναγκάστηκε να ειδικευτεί στις γραφικές τέχνες και τη χαρακτική και να εγκαταλείψει την ελπίδα να αποκτήσει παιδεία στη ζωγραφική. Εκείνη τη περίοδο ο Κοκόσκα πειραματιζόταν με διάφορες τεχνικές. Μετά από προτροπή του <i>Γκούσταβ Κλιμτ</i> ,

	του μεγαλύτερου ζωγράφου στη Βιέννη, συμμετείχε στην Kunstschau, μια έκθεση που οργάνωνε ο ίδιος ο Κλιμτ. Το 1909 εγκατέλειψε την σχολή και βρήκε μέντορα τον <i>Άντολφ Λόος</i> , ο οποίος ήταν πρωτοπόρος του μοντερνισμού στην αρχιτεκτονική και ο οποίος τον έπεισε να στρέψει την προσοχή του προς τα πορτραίτα.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα</u> : Εξπρεσιονισμός

10ος Πίνακας

Mark Sagal	
Γέννηση:	1887
Τόπος Γέννησης:	Βιτέμπσκ, Σοβιετική Ένωση
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Ο Σαγκάλ παθιάστηκε με το σχέδιο την εποχή που πήγαινε ακόμα σχολείο, εκδηλώνοντας εντυπωσιακό ταλέντο. Το 1906, σε ηλικία δεκαεπτά ετών, πήρε τα πρώτα του μαθήματα από τον Γεχούντα Πεν, τοπικό ζωγράφο ξεχασμένο σήμερα, ενώ παράλληλα κέρδιζε κάποια χρήματα ρετουσάροντας φωτογραφίες.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος</u> : Οι γονείς του ενώ ήταν αντιδραστικοί στην επιθυμία του, στην πορεία τον άφησαν να παρακολουθήσει μαθήματα τέχνης.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας</u> : Ένας από τους δασκάλους του ήταν ο Λεόν Μπακστ, και ήταν ο άνθρωπος που ξύπνησε στον νεαρό Μαρκ την επιθυμία να δει το Παρίσι. Ο Σαγκάλ κατάφερε να το επισκεφτεί το 1910, χάρη στη βοήθεια του Μαξίμ Βιναβέ, ενός πλούσιου εκδότη που αγόρασε τα πρώτα έργα του και του εξασφάλισε ένα μικρό εισόδημα. Ο Σαγκάλ θεωρούσε τον Βιναβέ δεύτερο πατέρα του. Το 1912 έγινε μέλος μιας μποέμ καλλιτεχνικής ενότητας που ονομαζόταν <i>Iaruche</i> και αποτελούταν κυρίως από ξένους καλλιτέχνες.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας

Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική
	<u>Ρεύμα</u> : Εξπρεσιονισμός

11ος Πίνακας

Juan Gris	
Γέννηση:	1887
Τόπος Γέννησης:	Μαδρίτη
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Από μικρός είχε ένα πάθος για την τέχνη το οποίο εκδηλώθηκε για πρώτη φορά σε ηλικία περίπου έξι ή επτά ετών. Από τη μέρα που πήγε σχολείο γέμισε τα περιθώρια των βιβλίων του με σκίτσα των δασκάλων, των συμμαθητών και όσων έβλεπε γύρω του. Σε ηλικία δεκαπέντε ετών, όσο σπούδαζε στην περίφημη <i>Escuela de artes y manufacturas</i> της Μαδρίτης μαθηματικά, φυσική, χημεία και μηχανική, ταυτόχρονα έστελνε τα σχέδια του σε διάφορα περιοδικά και σύντομα τα έργα του άρχισαν να δημοσιεύονται τακτικά στο <i>Blanco y Negro</i> , το <i>Madrid Comico</i> και άλλα εικονογραφημένα περιοδικά της εποχής.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος</u> : Ο πατέρας του αρχικά αποθάρρυνε την κλίση του και το ταλέντο του αλλά η πληθώρα και ποιότητα των δημιουργιών του, τον έπεισαν να του επιτρέψει να εγκαταλείψει το σχολείο και να ακολουθήσει καλλιτεχνική καριέρα.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας</u> : Μαθήτευσε δίπλα στον <i>Χοσέ Μορένο Καρμπονέρο</i> . Έγινε φίλος με πολλούς νεαρούς ζωγράφους και συγγραφείς της πόλης, ιδιαίτερα με τον <i>Βίλι Γκάϊγκερ</i> , το ζωγράφο <i>Ντάνιελ Βασκέθ Ντίας</i> και τον συγγραφέα <i>Πέδρο Πένσολ</i> . Ήτα όλοι μεγαλύτεροι του και τους θεωρούσε πνευματικούς του καθοδηγητές.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική, Γλυπτική
	<u>Ρεύμα</u> : Κυβισμός

12ος Πίνακας

Max Ernst	
Γέννηση:	1891
Τόπος Γέννησης:	Μπριλ, Κολονία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Το 1911, έγινε μέλος μιας ομάδας καλλιτεχνών που ονομαζόταν « <i>Η νεαρή Ρηγανία</i> », οι οποίοι τον έπεισαν να στραφεί στην ζωγραφική.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος</u> : Καμία
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας</u> : Έγινε φίλος με τον εξπρεσιονιστή ζωγράφο <i>Λουγκουστ Μάκε</i> , ο οποίος ήταν ενθουσιώδης οπαδός της πρωτοπορίας και τον βοήθησε να ανακαλύψει τα έργα που εκθέτονταν εκείνη την εποχή στην Κολονία. Από το 1912 και μετά, επηρεάστηκε από την ομάδα του « <i>Γαλάζιου Καβαλάρη</i> », τους Ιταλούς φουτουριστές και κυρίως την έκθεση <i>Sonderbund</i> , χάρη στην οποία μπόρεσε να θαυμάσει τους σημαντικότερους πίνακες του Βαν Γκογκ, του Γκογκέν, του Μουνκ και του Πικάσο.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη</u> : Ζωγραφική, Γλυπτική
	<u>Ρεύμα</u> : Ντανταϊσμός, Σουρεαλισμός

13ος Πίνακας

Joan Miró	
Γέννηση:	1893
Τόπος Γέννησης:	Βαρκελώνη
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Ο Μιρό ενδιαφερόταν από μικρός μόνο για το σχέδιο. Ο πατέρας του αντιμετώπιζοντας το θέμα με μεγάλη ευαισθησία, τον έστειλε να παρακολουθήσει μαθήματα τέχνης από τότε που ήταν επτά χρονών.
Επιρροή:	<u>Οικογενειακός περίγυρος</u> : Οι γονείς ενώ ήταν πολύ υποστηρικτικοί στον τρόπο εκδήλωσης της καλλιτεχνικής του φύσης, κατά την εφηβεία που ο ίδιος αποφάσισε πως θέλει να

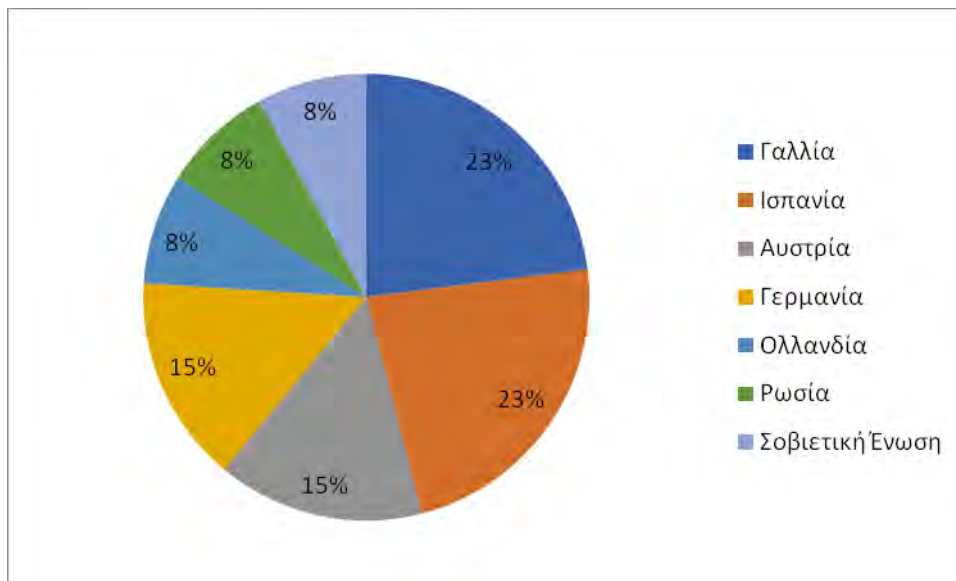
	γίνει ζωγράφος, εκείνοι επέμεναν να ακολουθήσει έναν ευκολότερο δρόμο που θα του εξασφάλιζε ένα σίγουρο μέλλον.
	<u>Καλλιτεχνικός τομέας:</u> Σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών άρχισε παρακολουθεί κρυφά μαθήματα στην τοπική Ακαδημία Καλών Τεχνών (LaLlotja), της almamater του Πικάσο. Το 1912 άρχισε να φοιτά σε μια ιδιωτική σχολή Τέχνης στη Βαρκελώνη, υπό τη διεύθυνση του Γκαλί, ενός ριζοσπάστη που δεν άνηκε σε καμία συγκεκριμένη σχολή ζωγραφικής.
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<u>Τέχνη:</u> Ζωγραφική, Γλυπτική, Κεραμική
	<u>Ρεύμα:</u> Σουρεαλισμός, Ντανταϊσμός

3.4. Ανάλυση εμπειριών και βιωμάτων των καλλιτεχνών του 20^{ου} αιώνα

Οι παραπάνω πίνακες παρουσίασαν σύντομα τα βασικά στοιχεία επιρροής και την πορεία δεκατριών (13) από τους γνωστότερους καλλιτέχνες της 20^{ου} αιώνα. Τα δεδομένα της εποχής έχουν αλλάξει, η τέχνη εξελίσσεται ραγδαία και παίρνει πολλές μορφές. Ανάμεσα στα κινήματα μοντέρνας τέχνης που άνθισαν στις αρχές του 20ου αιώνα ήταν ο Φοβισμός, ο Κυβισμός, ο Εξπρεσιονισμός και ο Φουτουρισμός. Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος έθεσε ένα τέλος σε αυτά τα καλλιτεχνικά ρεύματα, οδήγησε ωστόσο παράλληλα στη δημιουργία αρκετών νεότερων κινήματων όπως ο Ντανταϊσμός και ο Υπερρεαλισμός. Άλλα ρεύματα όπως το Μπάουχαους (Bauhaus) ή το κίνημα του Νεοπλαστικισμού βοήθησαν επίσης σημαντικά στον ερχομό νέων ιδεών στην τέχνη και ειδικότερα σε ότι αφορά τη σύνδεση της με την αρχιτεκτονική και το σχέδιο. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον γεννήθηκαν και αναπτύχθηκαν οι παραπάνω δεκατρείς καλλιτέχνες και παρακάτω θα εξετάσουμε την *γέννηση* τους, την *πρώτη τους επαφή με το αντικείμενο*, την *επιρροή που λάβανε από οικογένεια και περιβάλλον*, τον *τρόπο έκφρασης* και το *καλλιτεχνικό κίνημα* μέσα από το οποίο αποφάσισαν να εκφραστούν (DeaGOSTINI HELLAS, 2003).

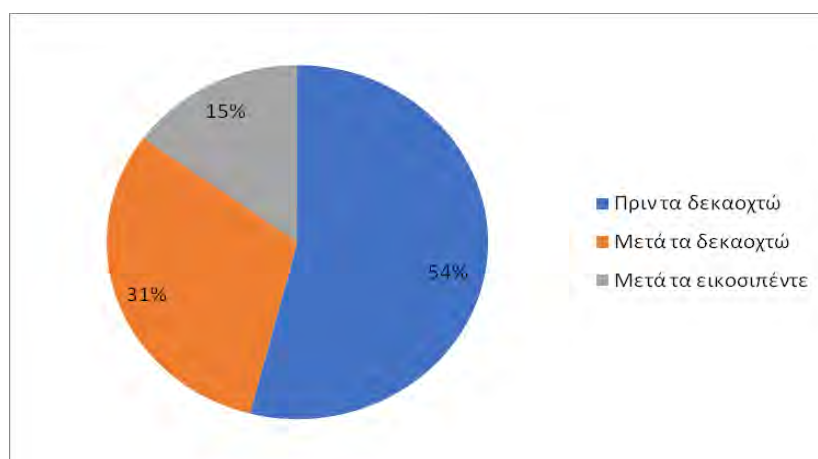
Αυτό που παρατηρείται με την πρώτη ματιά, είναι η ποικιλομορφία στα παραπάνω κριτήρια κατηγοριοποίησης. Όπως προαναφέρθηκε, η τέχνη έχει πάρει πια τόσες μορφές και τόσες πιθανότητες έκφρασης που βλέπουμε τον κάθε καλλιτέχνη να χαράσσει την πορεία με έναν μοναδικό τρόπο.

Γράφημα 3.3.1.1. Τοποθεσία Γέννησης Καλλιτεχνών.

Ξεκινώντας από την γέννηση, βλέπουμε πως όλοι οι καλλιτέχνες έχουν γεννηθεί μέσα στα πλαίσια του 20^{ου} αιώνα. Αυτό ίσως να είναι και το μόνο κοινό βασικό σημείο που παρουσιάζουν μεταξύ του καθώς ο καθένας εξελίσσεται και μεγαλώνει με ένα πολύ διαφορετικό τρόπο. Συνεχίζοντας στον τόπο γέννησης, παρατηρείται πως οι προσωπικότητες που επιλέχθηκαν να αναλυθούν προέρχονται από διάφορα μέρη της Ευρώπης. Οι πιο κοινές τοποθεσίες είναι η Γαλλία κατά 23% , η Ισπανία κατά επίσης 23%, η Αυστρία κατά 15% και η Γερμανία κατά ένα ποσοστό, επίσης 15%. Οι υπόλοιπες χώρες καταγωγής και δράσης είναι η Ολλανδία, η Ρωσία και η Σοβιετική Ένωση. (Γράφημα 3.3.1.1.)

Γράφημα 3.3.1.2. Ηλικία πρώτης επαφής με το Αντικείμενο

Συνεχίζοντας στην πρώτη επαφή με το αντικείμενο παρατηρείται το διαφορετικό κοινωνικό, οικονομικό και οικογενειακό υπόβαθρο που υπάρχει σε κάθε έναν καλλιτέχνη. Αρχικά, αυτό που μπορεί να χαρακτηριστεί αρκετά ενδιαφέρον, είναι πως οι ηλικίες κατά τις οποίες ο κάθε καλλιτέχνης ήρθε σε επαφή με την τέχνη, διαφέρουν. Οι καλλιτέχνες που ήρθαν σε επαφή με το αντικείμενο για πρώτη φορά σε ηλικία πριν τα δεκαοχτώ έτη αγγίζουν το ποσοστό του 54%, οι καλλιτέχνες που ήρθαν σε επαφή μετά τα δεκαοκτώ τους ανήκουν στο 31% ενώ οι καλλιτέχνες που γνώρισαν την τέχνη και αποφάσισαν να ασχοληθούν σε ηλικία μεγαλύτερη των εικοσιπέντε χρόνων ανήκουν στο ποσοστό του 15%. (Γράφημα 3.3.1.2) Η ηλικία, επίσης, παίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο οι καλλιτέχνες ασχολήθηκαν με την τέχνη. Ξεκινώντας με το ποσοστό που γνώρισε τον κόσμο της τέχνης σε μικρή ηλικία παρατηρείται πως οι περισσότεροι καλλιτέχνες ανακάλυψαν την κλίση τους όσοι πήγαιναν ακόμα σχολείο. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, όπως του νεαρού Πικάσο, το επάγγελμα των γονιών ενθάρρυνε την κλίση του παιδιού και διαμόρφωσε την ανάγκη για ενασχόληση με την τέχνη. Επίσης υπήρχαν περιπτώσεις που η τοποθεσία και το ευνοϊκό περιβάλλον, γαλούχησαν και ενθάρρυναν αυτή τη κλίση. Ζωντανό παράδειγμα ο *Oskar Kokoschka*, ο οποίος μετακόμισε με την οικογένεια του στην Βιέννη, σε μικρή ηλικία, σε μια εποχή που τα ρεύματα τέχνης και φιλοσοφίας, έκαναν την πόλη μια από τις πιο προκλητικές και ενδιαφέρουσες τις Ευρώπης. Στις παραπάνω περιπτώσεις τα παιδιά αφού ανακάλυψαν την κλίση και το ταλέντο τους προχώρησαν στην σπουδή του, είτε σε κάποια σχολή είτε με κάποιο καλλιτέχνη που μπορούσε να τους διδάξει. Συνεχίζοντας στην περίπτωση των καλλιτεχνών που ήρθαν σε επαφή με το αντικείμενο μετά τα δεκαοχτώ τους χρόνια οι περιπτώσεις διαφέρουν. Ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση του Maurice Utrillo, ο οποίος σε ηλικία δεκαοχτώ ετών χρειάστηκε να νοσηλευτεί λόγω του προβλήματος που αντιμετώπιζε με τον εθισμό του στο αλκοόλ. Κατά την διάρκεια της νοσηλείας του, ο θεράπων γιατρός του πρότεινε να ασχοληθεί με την ζωγραφική καθώς θα τον βοηθούσε στην διαχείριση του εθισμού του. Με τέτοιο τρόπο ο καλλιτέχνης ξεκίνησε να ζωγραφίζει. Επίσης ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση του *Max Ernst*, ο οποίος ενώ δεν είχε παρουσιάσει κάποιο ενδιαφέρον για την πρακτική εξάσκηση κάποιας τέχνης, σε ηλικία είκοσι ετών, έγινε μέλος μιας ομάδας καλλιτεχνών που ονομαζόταν «Η νεαρή Ρηνανία», οι οποίοι τον έπεισαν να στραφεί στην ζωγραφική. Επίσης ο νεαρός *Raul Dufy* εργαζόταν σε μια ελβετική εταιρία εισαγωγής καφέ. Μια από τις λίγες απολαύσεις του ήταν να χαζεύει τη θέα από τα παράθυρα της εταιρίας: τα γραφεία

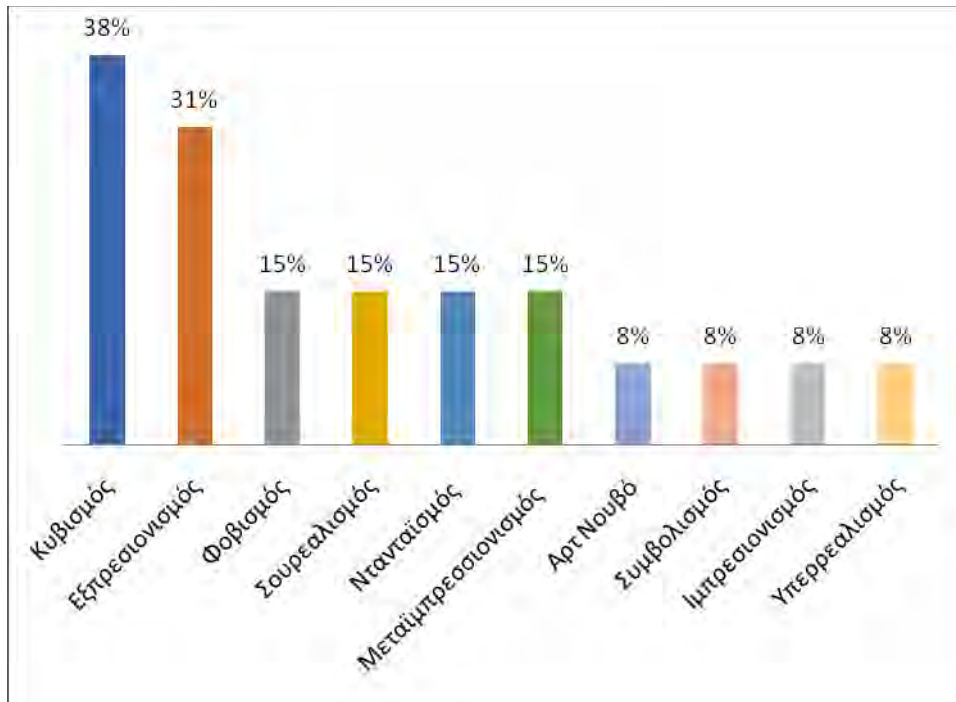

έβλεπαν προς τον κόλπο της Χάβρης και περνούσε ώρες ολόκληρες σχεδιάζοντας τα πλοία και τους αχθοφόρους που δούλευαν σκληρά στο λιμάνι. Τέλος, όσον αφορά τους καλλιτέχνες που ήρθαν σε επαφή με την τέχνη σε ηλικία μεγαλύτερη των 25 χρόνων έχουμε τις περιπτώσεις του *Vincent Van Gogh* και του *Wassily Kandinsky*. Στην περίπτωση του πρώτου, ο Vincent Van Gogh έχοντας ασχοληθεί με πολλά πράγματα άσχετα με την τέχνη μέχρι τα 27 του χρόνια, αποφάσισε να ασχοληθεί με το σχέδιο και την ζωγραφική και προσπάθησε να μάθει μόνος του ότι χρειαζόταν. Στην περίπτωση του Kandinsky, ενώ ο ίδιος πάντα ενδιαφερόταν για τις τέχνες ποτέ του δεν είχε προσπαθήσει μέχρι στιγμής να τις εξασκήσει. Το 1895 επισκέφτηκε στη Μόσχα μια έκθεση Γάλλων ιμπρεσιονιστών. Εντυπωσιάστηκε κυρίως από τη σειρά Θημωνιές του Μονέ. Στην αρχή προβληματίστηκε σχετικά με την καλλιτεχνική αξία των έργων, αλλά σύντομα άλλαξε γνώμη και, μετά από δύο μήνες υπέβαλε την παραίτηση του από τη Νομική και αναχώρησε για το Μόναχο με σκοπό να αφοσιωθεί στην Τέχνη. Σε ηλικία είκοσι εννέα ετών γράφτηκε σε μια φημισμένη σχολή τέχνης.

Προχωρώντας στην *επιρροή από το οικογενειακό περιβάλλον*, παρατηρείται πως οι στάση των γονέων απέναντι στην κλίση των παιδιών ήταν κυρίως υποστηρικτική. Υπήρχαν περιπτώσεις, που οι γονείς παρέτρεπαν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με κάτι πιο ‘σοβαρό’ και ταυτόχρονα να κρατήσουν την κλίση τους ως ένα ενδιαφέρον χόμπι. Τέτοιες περιπτώσεις είναι του *Wassily Kandinsky*, του *Joan Miró*, του *Andre Derain* και του *Juan Gris*. Στην πορεία όμως βλέποντας το ταλέντο και την θέληση των παιδιών υπέκυψαν στις επιθυμίες τους και τα ενθάρρυναν να ακολουθήσουν αυτό που θέλουν. Επίσης υπήρχαν γονείς, όπως στις περιπτώσεις του *Πικάσο* και του *Ντιφι*, οι οποίοι ασχολούνταν ήδη με το αντικείμενο και ενθάρρυναν τα παιδιά να ασχοληθούν και τα ίδια με αυτό.

Ως προς την *επιρροή από το καλλιτεχνικό τομέα*, οι διαφοροποιήσεις είναι επίσης εμφανείς. Οι καλλιτέχνες φαίνεται να επηρεάστηκαν έντονα από τις σχολές στις οποίες σπούδασαν αλλά και από τα άτομα του ίδιου καλλιτεχνικού περιγύρου που γνώρισαν και συναναστράφηκαν. Οι φιλίες που έκαναν και τα δεδομένα που επικρατούσαν στον τότε καλλιτεχνικό κόσμο, κάποιους τους επηρέασαν σημαντικά, όπως στην περίπτωση του *Andre Derain*, ενώ κάποιους άλλους δεν τους επηρέασε καθόλου, όπως στην περίπτωση του *Maurice Utrillo*.

Γράφημα 3.3.1.3. Κινήματα έκφρασης Καλλιτεχνών 20^{ου} Αιώνα.

Κλείνοντας, με τον *τρόπο έκφρασης*, παρατηρείται πως η τέχνη που επέλεξαν όλοι οι καλλιτέχνες να εκφραστούν είναι η ζωγραφική, ενώ ένα 38% επέλεξε και την γλυπτική ως μέσο έκφρασης. Τέλος, αναφορικά με το *κίνημα* που ακολούθησε ο κάθε καλλιτέχνης, βλέπουμε πως υπάρχει επίσης μια μεγάλη διαφοροποίηση. Τα πιο ‘δημοφιλή’ κινήματα ήταν ο Κυβισμός με ποσοστό προτίμησης 38%, ο Εξπρεσιονισμός με ποσοστό 31%, ο Φοβισμός, ο Σουρεαλισμός, ο Ντανταϊσμός και ο Μεταϊμπρεσσιονισμός με ποσοστά 15% το καθένα και τέλος το Αρτ Νουβό, ο Συμβολισμός, ο Ιμπρεσιονισμός και ο Υπερρεαλισμός με ποσοστά 8% το καθένα. (Γράφημα 3.3.1.3.)

4. Εμπειρίες και βιώματα Παιδαγωγών/Εκπαιδευτικών

4.1. Γενικά

Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται σημαντικές πληροφορίες και βιώματα δεκαπέντε (15) σημαντικών προσωπικοτήτων που έγιναν γνωστοί στον Εκπαιδευτικό τομέα με το παιδαγωγικό τους έργο (Houssaye, 2000).

Οι πληροφορίες που δίνονται μέσω των πινάκων αφορούν την ζωή του εκάστοτε παιδαγωγού κι έχουν να κάνουν με την εποχή στην οποία έζησε, το κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον, αλλά και τις προσωπικές του θέσεις στην Εκπαίδευση που τον έκαναν γνωστό (Houssaye, 2000). Αναλυτικότερα, ο ρόλος της ημερομηνίας γέννησης και της τοποθεσίας στον πίνακα, έχει ως στόχο να βοηθήσει στην χρονολογική τοποθέτηση κάθε παιδαγωγού. Πιο συγκεκριμένα, στην τοποθέτησή του σε μια νοητή χρονογραμμή, όπου ο κάθε παιδαγωγός «ανήκει» στον 18^ο, 19^ο ή/και 20^ο αιώνα αντίστοιχα. Ο τόπος γέννησης βοηθά στην νοητή τοποθέτησή τους στον χάρτη.

Προχωρώντας στην πρώτη επαφή με το αντικείμενο (της παιδαγωγικής επιστήμης), ο λόγος ύπαρξής της στον πίνακα έχει ως στόχο να θέσει τον κάθε παιδαγωγό σε μια διαφορετική «κατηγορία» ανάλογα με την εκπαιδευτική του πορεία. Για παράδειγμα, ορισμένοι παιδαγωγοί ξεκίνησαν σε μια εντελώς διαφορετική επιστημονική κατεύθυνση, ενώ άλλοι λόγω του περιγύρου και των ερεθισμάτων, από ήδη μικρή ηλικία, είχαν ασχοληθεί με το αντικείμενο. Για τον παραπάνω λόγο υπάρχουν στον πίνακα πληροφορίες σχετικά με την επιρροή που ασκήθηκε στον καθένα ξεχωριστά. Η επιρροή με τη σειρά της χωρίζεται σε τρεις υποκατηγορίες. Την οικογενειακή επιρροή, την κοινωνική επιρροή και την εκπαιδευτική επιρροή.

Τέλος, τελευταίο στοιχείο των πινάκων αποτελεί η «έκφραση» κάθε παιδαγωγού, τα σημεία αναφοράς στις θεωρίες του καθενός. Οι βλέψεις του που τον έκαναν γνωστό ή επηρέασαν την Παιδαγωγική Επιστήμη.

4.2. Εμπειρίες και βιώματα Παιδαγωγών/ Εκπαιδευτικών

Οι παρακάτω πίνακες περιλαμβάνουν το όνομα του Παιδαγωγού, την ημερομηνία γέννησης, την τοποθεσία γέννησης, την πρώτη επαφή με το αντικείμενο,

την επιρροή από τον οικογενειακό περίγυρο, από το κοινωνικό περιβάλλον και από τον εκπαιδευτικό τομέα, την εποχή δράσης, και τον τρόπο έκφρασης του.

Παράθεση πινάκων:

1^{ος} Πίνακας.

Roger Cousinet	
Γέννηση:	1881
Τόπος Γέννησης:	Arcueil, Γαλλία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Φιλοσοφική σχολή της Σορβόννης.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Β' Παγκόσμιος Πόλεμος
	Εκπαιδευτικός τομέας: Ρεύμα Νέας Αγωγής, Παιδαγωγική της ελευθερίας του Τολστόι.
Εποχή:	19 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	Το παιχνίδι είναι πρωταρχική ανάγκη του παιδιού. Αγωνιζόταν κατά της ομοιομορφίας της παραδοσιακής παιδαγωγικής. Υποστηρικτής της θεμελίωσης της Παιδαγωγικής στην Ψυχολογία.

2^{ος} Πίνακας

John Archibald Dewey	
Γέννηση:	20 Οκτωβρίου 1859
Τόπος Γέννησης:	Burlington, Vermont, ΗΠΑ
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Πανεπιστήμιο του Vermont (1875-1879) (Baccalauréat ès arts)
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Θρησκευτικό κι επαρχιακό περιβάλλον, επιρροή από την αντίδραση του συντηρητισμού στην εκπαίδευση
	Εκπαιδευτικός τομέας: H. Torey, W. James, G.H. Mead
Εποχή:	Τέλη 19 ^{ου} αιώνα, Περίοδος ανασυγκρότησης, Προοδευτισμός, Βιομηχανική επανάσταση

Έκφραση:	Έμφαση στην εκμάθηση της δημοκρατικής συμμετοχής. Ανάπτυξη μιας πραγματιστικής φιλοσοφίας της παιδείας, βασισμένη στην εκτίμηση των βιωμένων στο σχολικό σύστημα προβλημάτων. Έμφαση στα προβλήματα της δημοκρατίας στις ΗΠΑ. «Πατέρας» προοδευτικής εκπαίδευσης.
----------	--

3^{ος} Πίνακας

Ovide Decroly	
Γέννηση:	23 Ιουλίου 1871
Τόπος Γέννησης:	Ρόνσε, Βέλγιο
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Πρόσληψη στην Πολυκλινική του Eperonniers, Βρυξέλλες. Υπεύθυνος για τη διαβούλευση των προβληματικών παιδιών και της πνευματικά διαταραγμένης παιδικής ηλικίας.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Θεωρία της εξέλιξης, Κοινωνικός κομφορμισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: J.A. Dewey
Εποχή:	Τέλη 19 ^{ου} αιώνα, Βιομηχανική επανάσταση
Έκφραση:	Έμφαση στη δράση κι όχι την εκπαιδευτική θεωρία. Η θεωρία δεν έχει καμία αξία όσο δεν την επιβεβαιώνει η πρακτική. Παιδαγωγικός νεωτερισμός.

4^{ος} Πίνακας

Fransisco Ferrer	
Γέννηση:	10 Ιανουαρίου 1859
Τόπος Γέννησης:	Alella, Καταλανία, Ισπανία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Σε μια εποχή που η μασονία έδινε προσοχή στα σχολικά ζητήματα, οι ιδέες της τον επηρέασαν σχετικά με το σχολικό σχέδιό του.

Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Εύπορη οικογένεια αγροτών. Ανατράφηκε σύμφωνα με καθολικές και μοναρχικές αρχές.
	Κοινωνικό περιβάλλον: Δημοκρατικοί κύκλοι, Αναρχικά κινήματα, Μασονικές ομάδες.
	Εκπαιδευτικός τομέας: Ρεύμα Νέας Αγωγής, Rousseau, Herbart, Marion, Laisant και άλλοι.
Εποχή:	19 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	Ίδρυσε το 1901 το «Μοντέρνο Σχολείο». Η εκπαιδευτική δράση είναι αυτή που πρέπει να προωθηθεί στην πάλη εναντίον της ισχύουσας τάξης και στην προσπάθεια να εδραιωθεί μια νέα Ανθρωπότητα.

5^{ος} Πίνακας

Adolph Ferriere	
Γέννηση:	30 Αυγούστου 1879
Τόπος Γέννησης:	Γενεύη, Ελβετία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Από την εφηβεία του παρατηρήθηκε μια κλίση στην παιδαγωγική λόγω των οικογενειακών του ερεθισμάτων. Επίσης, η επαφή του με τον Ed. Demolins ήταν καθοριστική για την επαφή του με την παιδαγωγική.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Εύπορη οικογένεια ηθικών προσώπων της Γενεύης. Συγγενικά πρόσωπα που ασχολούνταν με την εκπαίδευση.
	Κοινωνικό περιβάλλον: «Καταστροφική» σχολική εμπειρία, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Ουμανισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: Ed. Demolins, W. Frei, W. Zuberbuhler, Ίδρυση Νέων Σχολείων στην Ευρώπη
Εποχή:	19 ^{ος} αιώνας, Δεκαετία του '20 – '30
Έκφραση:	Εφάρμοσε τις αρχές του σχολείου ενέργειας. Επικεντρώθηκε στο παιδί και την ψυχολογία του.

6^{ος} Πίνακας

Celestin Freiner	
Γέννηση:	16 Οκτωβρίου 1896
Τόπος Γέννησης:	Gars, Προβηγκία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Το 1920 διορίστηκε δάσκαλος στο σχολείο “Bar-sur-Loup”.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Δυσάρεστη σχολική εμπειρία, συμμετοχή στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο
	Εκπαιδευτικός τομέας: Ρεύμα Νέας Αγωγής, ρεύμα Λαϊκής Αγωγής.
Εποχή:	Τέλη 19 ^{ου} αιώνα, 20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	Αναζήτηση εναλλακτικών παιδαγωγικών πρακτικών. Ο ρόλος και η συμβολή του σχολείου στην προετοιμασία μιας κοινωνικής επανάστασης. Κίνημα του Μοντέρνου Σχολείου. Παιδαγωγική της εργασίας και της μάθησης μέσω συνεργασίας και πρωτοβουλιών.

7^{ος} Πίνακας

Friedrich Frobel	
Γέννηση:	21 Απριλίου 1782
Τόπος Γέννησης:	Oberweißbach, Γερμανία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Το 1805 εργάστηκε ως εκπαιδευτικός στο Musterschule της Φρανκφούρτης, το οποίο εφάρμοζε τις παιδαγωγικές αρχές του Pestalozzi.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Ο χαμός της μητέρας του και η παραμέληση από την οικογένεια τον οδήγησαν στην αυτοαγωγή.
	Κοινωνικό περιβάλλον: Χριστιανικό περιβάλλον, Ρομαντισμός, Γερμανικός Ιδεαλισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: Pestalozzi

Εποχή:	18 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<p>Δημιουργός του νηπιακού κήπου (kinder-garten).</p> <p>Η χρήση παιχνιδιών στον νηπιακό κήπο ανάμεσα σε παιδιά και ενήλικες είχε ως πρότυπο την σχέση μητέρας – παιδιού και την ανάπτυξη σχέσεων μέσω αυτού.</p> <p>Η χρήση των παιχνιδιών-αντικειμένων είχαν ως στόχο να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν τους νόμους της φύσης.</p>

8^{ος} Πίνακας

Anton Makarenko	
Γέννηση:	13 Μαΐου 1888
Τόπος Γέννησης:	Bilopillia, Ουκρανία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Το 1905 έγινε δάσκαλος σε ηλικία 17 ετών.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Ρωσική Επανάσταση, Μαρξισμός, Κομμουνισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: Μαρξιστική παιδαγωγική
Εποχή:	Τέλη 19 ^{ου} αιώνα, 20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<p>Ερμήνευσε τις βασικές αρχές του μαρξισμού στον εκπαιδευτικό τομέα.</p> <p>Ασχολήθηκε με τη διαπαιδαγώγηση εγκαταλελειμμένων ανηλίκων και μικροκακοποιών εφαρμόζοντας μια κομμουνιστική μέθοδο.</p>

9^{ος} Πίνακας

<u>Maria Montessori</u>	
Γέννηση:	31 Αυγούστου 1870
Τόπος Γέννησης:	Κιαραβάλλε, Μάρκε, Ιταλία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Λόγω της αγάπης της για τα παιδιά διηύθυνε την ορθοφρενική σχολή της Ρώμης και ίδρυσε δύο «σπίτια μικρών».
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία

	Κοινωνικό περιβάλλον: Νατουραλισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: Itard, Seguin
Εποχή:	18 ^{ος} – 19 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<p>Επινόησε το «μοντεσσοριανό» παιδαγωγικό σύστημα, το οποίο εφαρμόζεται ακόμη και σήμερα.</p> <p>Δημιούργησε μόνη της παιδαγωγικό υλικό κι εποπτικά μέσα διδασκαλίας για την καλύτερη μάθηση των παιδιών τόσο στα θεωρητικά όσο και στα θετικά μαθήματα.</p> <p>Ο σεβασμός προς το παιδί και την μοναδικότητά του ήταν από κυριότερες θέσεις της.</p>

10^{ος} Πίνακας

Alexander Sutherland Neill	
Γέννηση:	17 Οκτωβρίου 1883
Τόπος Γέννησης:	Forfar, Ηνωμένο Βασίλειο
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Από μικρός βοηθούσε τους γονείς του, οι οποίοι ήταν και οι δύο δάσκαλοι.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Οι γονείς του ήταν δάσκαλοι, θρησκευτικό περιβάλλον (φόβος της θεικής οργής)
	Κοινωνικό περιβάλλον: Α' Παγκόσμιος Πόλεμος
	Εκπαιδευτικός τομέας: M. Montessori, F. Reich, Blake, Ρεύμα Νέας Αγωγής
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<p>Ελευθεριακές αρχές, υπογράμμισε την αξία του ατόμου.</p> <p>Κατήγγειλε τους «σαδιστές» δασκάλους και τη θρησκευτική εκπαίδευση.</p> <p>Το σχολείο Summerhill, που ίδρυσε το 1924 απέκτησε τη φήμη του σχολείου «κάντε ό, τι θέλετε». Παιδιά κι εκπαιδευτικοί είχαν την ίση ιεραρχική θέση, τα μαθήματα δεν ήταν υποχρεωτικά, υπήρχε απόλυτη ελευθερία αποφάσεων και δράσεων.</p>

11^{ος} Πίνακας

Johann Heinrich Pestalozzi	
Γέννηση:	12 Ιανουαρίου 1746
Τόπος Γέννησης:	Ζυρίχη, Ελβετία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Μόλις οργάνωσε την φάρμα του, πήρε στο πλευρό του άτομα που του ζήτησαν βοήθεια και τα εκπαίδευε ο ίδιος.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Ρομαντισμός, Ανθρωπισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: Rousseau, Ρεύμα Νέας Αγωγής
Εποχή:	18 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<p>Παιδο-κεντρική εκπαίδευση θέτοντας το παιδί ως γνώμονα της εκπαιδευτικής πρακτικής.</p> <p>Η επιρροή του από τον Rousseau και τον Ρομαντισμό τον οδήγησαν στην δημιουργία μιας θεωρητικής σκέψης βασισμένη στην προσωπικότητα και τον χαρακτήρα των παιδιών.</p>

12^{ος} Πίνακας

<u>Paul Robin</u>	
Γέννηση:	3 Απριλίου 1837
Τόπος Γέννησης:	Τουλόν, Γαλλία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Καθηγητής μέσης εκπαίδευσης (1861)
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Μαρξισμός, Σοσιαλισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας:
Εποχή:	19 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	<p>Έθεσε σε εφαρμογή ένα πρωτότυπο ελευθεριακής παιδαγωγικής.</p> <p>Η διδασκαλία του βασίστηκε στην παρατήρηση, στην ανάπτυξη των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των παιδιών λαμβάνοντας σοβαρά υπόψιν τις δικές τους επιθυμίες.</p> <p>Παρείχε ποικιλία εργαστηρίων στους μαθητές του, όπου τα</p>

	παιδιά μπορούσαν να πάρουν ερεθίσματα για πολλές και διαφορετικές ειδικεύσεις.
--	--

13^{ος} Πίνακας

Carl Rogers	
Γέννηση:	8 Ιανουαρίου 1902
Τόπος Γέννησης:	Όουκ Παρκ, Ιλινόι, ΗΠΑ
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Σπούδασε στο TeachersCollege του Πανεπιστημίου Columbia.
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Αυστηρά θρησκευόμενη οικογένεια μεθοδιστών.
	Κοινωνικό περιβάλλον: Ουμανισμός, Ανθρωπισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: W. Kilpatrick, Dewey
Εποχή:	20 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	Οι σπουδές του στη Ψυχολογία επηρέαζαν τον τρόπο διδασκαλίας του στους φοιτητές. Πίστευε ότι για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα μας καθοριστικό ρόλο έχουν το άτομο κι ο οργανισμός. Ο οργανισμός ήταν το πλαίσιο μέσα στο οποίο βρίσκονταν όλες οι εμπειρίες ενός ατόμου, οι προσωπικές του αναφορές. Μέσω της ενσυναίσθησης, μπορεί ο καθένας να έρθει σε επαφή και να κατανοήσει καλύτερα τους γύρω του.

14^{ος} Πίνακας

Jean - Jacques Rousseau	
Γέννηση:	28 Ιουνίου 1712
Τόπος Γέννησης:	Γενεύη, Ελβετία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Καμία
	Κοινωνικό περιβάλλον: Διαφωτισμός, Καθολικισμός
	Εκπαιδευτικός τομέας: Πλούταρχος, Πλάτωνα

Εποχή:	18 ^{ος} αιώνας
Έκφραση:	Προώθησε τον παιδο-κεντρικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση θα πρέπει να βασίζεται στην προσωπική αναζήτηση του ίδιου του διδασκόμενου. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι υποβοηθούμενος, δίνοντας στα παιδιά ερεθίσματα για να τα οδηγήσει στην ανακάλυψη απαντήσεων.

15^{ος} Πίνακας

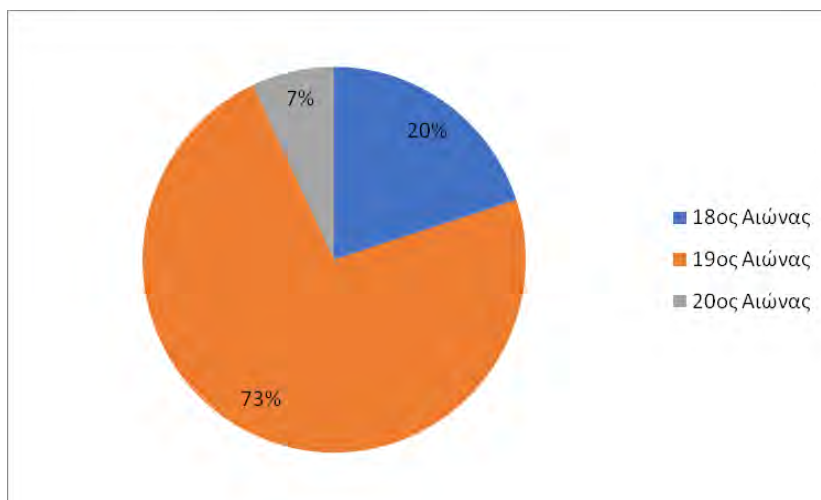
Rudolph Steiner	
Γέννηση:	27 Φεβρουαρίου 1861
Τόπος Γέννησης:	Kraljevec, Κροατία
Πρώτη επαφή με το αντικείμενο:	Οικοδιδάσκαλος κι εκπαιδευτής παιδιού με ειδικές ανάγκες (1884-1890)
Επιρροή:	Οικογενειακός περίγυρος: Λόγω του επαγγέλματος του πατέρα του ταξίδεψε κι εκτίμησε την ανάπτυξη της τεχνολογίας.
	Κοινωνικό περιβάλλον: Επιστημονικός θετικισμός, εργατικό κίνημα
	Εκπαιδευτικός τομέας: Καμία
Εποχή:	Τέλη 19 ^{ου} αιώνα
Έκφραση:	Ίδρυσε το Ελεύθερο Σχολείο του Waldorf. Ο διαχωρισμός της πολιτικής και οικονομικής ζωής από το κρατικό πολιτικό σύστημα, μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας αυτόνομων σχολικών ιδρυμάτων.

4.2.1. Ανάλυση εμπειριών και βιωμάτων των παιδαγωγών/ Εκπαιδευτικών

Οι παραπάνω πίνακες παρουσίασαν σύντομα τα βασικά στοιχεία επιρροής και την πορεία δεκαπέντε (15) από τους γνωστότερους παιδαγωγούς παγκοσμίως (Houssaye, 2000). Μέσω των στοιχείων που παρατέθηκαν, μπορεί να πραγματοποιηθεί μια σύγκριση, αλλά και ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με τις αντιλήψεις και τις στάσεις τους σχετικά με το αντικείμενό τους. Τι ήταν αυτό που τους ώθησε να ασχοληθούν με το αντικείμενο της Εκπαίδευσης; Είχαν άμεση επιρροή από το οικογενειακό τους περιβάλλον ή όχι; Πώς το κοινωνικό περιβάλλον και οι

κοινωνικοπολιτικές αλλαγές της εποχής τους, τους επηρέασαν στις θέσεις κι απόψεις που έθεσαν;

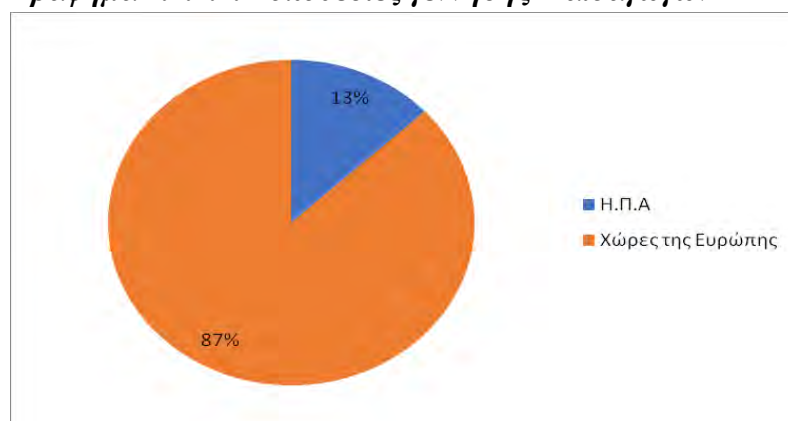
Γράφημα 4.2.1.1. Χρονολογικοί περίοδοι γέννησης και δράσης Παιδαγωγών

Αρχικά, όσον αφορά την ημερομηνία γέννησης, ένα ποσοστό ύψους 73% των παιδαγωγών γεννήθηκε τον 19^ο αιώνα (1800-1899). Η πλειοψηφία αυτών, με τη σειρά τους γεννήθηκαν στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, δηλαδή τις δεκαετίες του 1860-1890. Συνεπώς, κατά την ενηλικίωσή τους έζησαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Παρόλα αυτά, ο πίνακας αναφέρεται στην γέννησή τους. Στη συνέχεια, ένα ποσοστό ύψους 20% γεννήθηκε τον 18^ο αιώνα (1700-1799), όπου και πάλι ισχύει πως οι παιδαγωγοί έζησαν κατά την ενηλικίωσή τους στιγμές και γεγονότα του 19^{ου} αιώνα. Τέλος, το ποσοστό του 7% ανήκει στον μοναδικό παιδαγωγό των πινάκων, ο οποίος γεννήθηκε τον 20^ο αιώνα (1900-1999), τον Carl Rogers. Βέβαια, γεννήθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και δεν έζησε κατά την ενηλικίωσή του τον 21^ο αιώνα. (Γράφημα 4.2.1.1.)

Συγκρίνοντας τα παραπάνω στοιχεία, φαίνεται πως οι παιδαγωγοί, οι οποίοι έζησαν και στιγμάτισαν την Παιδαγωγική έζησαν κατά την περίοδο του τέλους του 18^{ου} μέχρι το τέλος του 20^{ου} αιώνα.

Γράφημα 4.2.1.2. Τοποθεσίες γέννησης Παιδαγωγών

Προχωρώντας στον τόπο γέννησης των παιδαγωγών, το ποσοστό ύψους 87% γεννήθηκαν σε χώρες την Ευρώπης, ενώ αυτό του ύψους 13% στις ΗΠΑ. (Γράφημα 4.2.1.2.)

Όσον αφορά το πεδίο των επιρροών, δεν δύναται η ποσοτική σύγκριση μέσω ποσοστών καθώς τα στοιχεία ποικίλουν και είναι διαφορετικά για τον καθένα. Περιφραστικά, όμως, μπορεί να ειπωθεί πως σε ορισμένους παιδαγωγούς η επιρροή του οικογενειακού περιγύρου δεν ήταν ιδιαίτερη σχετικά με το αντικείμενο. Κάποιοι παιδαγωγοί προέρχονταν από οικογένειες, οι οποίες δεν είχαν καμία σχέση επαγγελματικά ή συγγενικά με την εκπαίδευση, ενώ άλλοι λόγω των γονέων ή συγγενών βρίσκονταν από μικρή κιόλας ηλικία κοντά στο επάγγελμα. Σε γενικές γραμμές, δεν φαίνεται μια εκ βαθών επίδραση της οικογένειας στους παραπάνω παιδαγωγούς. Ίσως μόνο στην περίπτωση του A.S. Neϊμπορεί να ειπωθεί πως λόγω των γονέων του κι ο ίδιος μυήθηκε στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού λαμβάνοντας πολλά ερεθίσματα.

Σχετικά με το κοινωνικό περιβάλλον, παρατηρούνται τα πιο αξιοσημείωτα, ίσως, στοιχεία. Για τους παιδαγωγούς που έζησαν δύσκολα σχολικά χρόνια, που βίωσαν άσχημες εμπειρίες στο σχολείο είτε λόγω εκπαιδευτικών είτε λόγω συμμαθητών, φαίνεται η ενασχόλησή τους με το επάγγελμα ως κάτι ένθερμο που πήγαζε από τους ίδιους. Η ανάγκη ίσως για εξιλέωση, ή για να αλλάξουν τα πράγματα που επικρατούν στα σχολεία, ήταν η κινητήριός τους δύναμη για να βρουν λύσεις και να εκφράσουν θέσεις που θα μορφοποιούσαν τα σχολικά δεδομένα. Όσον αφορά το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο στο οποίο έζησε και εργάστηκε ο κάθε παιδαγωγός, γίνεται εμφανής η επιρροή στα ιδεολογικά και πολιτικά ζητήματα. Για παράδειγμα, χαρακτηριστική είναι η επιρροή του A. Marakenko από τα πολιτικά ζητήματα της εποχής στην Ουκρανία. Οι ιδέες του Μαρξισμού και του Κουμμουνισμού έθεσαν στον Marakenko ένα ιδεολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάχθηκε και ελίχθηκε κι ο ίδιος ιδεολογικά. Οι παιδαγωγικές του απόψεις επηρεασμένες από τις θέσεις του μαρξισμού προκαλούσαν αντιδράσεις.

Τέλος, όσον αφορά την επιρροή του κάθε παιδαγωγού από άλλους συναδέλφους, εδώ παρατηρείται μια αλληλεξάρτηση. Κάθε παιδαγωγός κατά κύριο λόγο, εξαιτίας της παρόμοιας χρονολογικής περιόδου όπου ζούσαν και εργάζονταν, είχαν έρθει σε επαφή, είχαν συνεργαστεί ή απλά γνώριζαν ο ένας τον άλλον. Εκτός

από την περίπτωση του J.J. Rousseau, ο οποίος είναι ο παλαιότερος – χρονολογικά – παιδαγωγός που παρουσιάζεται, όλοι οι υπόλοιποι έζησαν παρόμοια πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα και έθεσαν τις ιδέες τους ασκώντας αμοιβαία επιρροή. Στην περίπτωση του J.J. Rousseau, ο ίδιος αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολλούς από τους μετέπειτα γνωστούς παιδαγωγούς που παρατίθενται παραπάνω. Υπήρχαν, όμως, και οι περιπτώσεις, όπως αυτή του Rogers, ο οποίος επηρεάστηκε ιδιαίτερα από το έργο του Dewey (Houssaye, 2000).

Κλείνοντας, σχετικά με την έκφραση του κάθε παιδαγωγού, παρατηρούνται τα εξής: Αρχικά, η πλειοψηφία των παιδαγωγών αποτέλεσαν ένα σημείο αναφοράς στο Ρεύμα της Νέας Αγωγής. Η χρονολογική περίοδος την οποία διένυσαν σε συνδυασμό με τις επιρροές από τους παλαιότερους αλλά και σύγχρονους τότε φιλοσόφους, άλλαξαν τα δεδομένα σκέψης κι αντίληψης τόσο του κόσμου, όσο και της εκπαίδευσης. Έτσι, φαίνεται πως οι παιδαγωγοί εμφάνιζαν για πρώτη φορά ακραίες – για την τότε εποχή – θέσεις και πρακτικές στην εκπαίδευση θέτοντας το ίδιο το παιδί στο κέντρο του ενδιαφέροντος. Η έμφαση στην παιδοκεντρική εκπαίδευση προκάλεσε αντιδράσεις σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδιαίτερα σε αυτές όπου κυριαρχούσαν θρησκευόμενα και αυστηρά πολιτικά πλαίσια στην εκπαίδευση. Το γεγονός , όμως, ότι οι παραπάνω παιδαγωγοί μελετώνται ακόμη και σήμερα καταδεικνύει πως η δουλειά τους και οι απόψεις τους είχαν κι έχουν υπόσταση.

Β' Μέρος

B' Μέρος

5. Σκοπός, στόχοι και ερωτήματα της έρευνας

Αρχικά η παρούσα εργασία, έχει μια θεωρητική προσέγγιση στο θέμα μας και μια ιστορική ανασκόπηση η οποία θα αφορά την πορεία των παιδαγωγών και της συγκεκριμένης τέχνης στον χρόνο, τους ανθρώπους γύρω τους και το αντίκτυπο που είχε στους υπόλοιπους ανθρώπους. Επίσης έγινε και μια αναφορά στη συμβολή των εικαστικών στο εκπαιδευτικό τομέα και στην σημασία της συνεχούς αλληλεπίδρασης τους. Στη συνέχεια θα ακολουθήσουν τα ερωτηματολόγια και τα συμπεράσματα σχετικά με το θέμα μας.

Σαν σκοπό της εργασίας έθεσα τον εντοπισμό των διάφορων αντιλήψεων και πεποιθήσεων που υπάρχουν γύρω από τους τομείς των εικαστικών και των παιδαγωγών. Συγκεκριμένα, με την επαγγελματική ενασχόληση αυτών των τομέων, πόσο διαδεδομένη είναι, κατά πόσο αποδεκτή και σε ποιο βαθμό ο κόσμος είναι ενημερωμένος για τα παιδαγωγικά και τα εικαστικά σαν τέχνη αλλά και σαν ένα μελλοντικό επάγγελμα όπως και των παιδαγωγών. Γενικότερα θα με ενδιέφερε να εξετάσω το κατά πόσο οι αντιλήψεις που επικρατούν βασίζονται σε στερεότυπα και κατά πόσο αυτές οι αντιλήψεις έχουν αλλάξει ή διαμορφωθεί επηρεασμένες από την οικονομική κρίση και τον κορεσμό των επαγγελμάτων.

Στη συνέχεια σχεδιάστηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο απευθύνεται κυρίως σε ενήλικες και συγκεκριμένα σε φοιτητές (Εικαστικών και Παιδαγωγών) . Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας μέσα στα έτη 2016-2017 και είναι ποσοτική και ποιοτική ταυτόχρονα. Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν σε φοιτητές και φοιτήτριες της Ανώτατης σχολής Καλών Τεχνών στην Φλώρινα και σε φοιτήτριες του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο Βόλο. Οι ερωτήσεις που παρατέθηκαν είχαν σκοπό να εξετάσουν τα βιώματα, της αντιλήψεις και τις στάσεις των φοιτητών απέναντι στο αντικείμενο που επέλεξαν να σπουδάσουν αλλά και στο αντικείμενο που εξεταζόταν παράλληλα με αυτό (παιδαγωγός/εικαστικός). Πιο συγκεκριμένα το ερωτηματολόγιο που δόθηκε ήταν χωρισμένο στις παρακάτω πέντε κατηγορίες:

A. Γενικά στοιχεία

Σε αυτή την κατηγορία εξετάστηκαν το φύλο, η σχολή φοίτησης, το έτος σπουδών, η ηλικία και ο τόπος προέλευσης. Σκοπός των ερωτήσεων ήταν μια γενική κατηγοριοποίηση των ερωτηθέντων με βάση τα βασικά τους χαρακτηριστικά και στοιχεία.

B. Επιλογή Σπουδών

Οι ερωτήσεις αυτής της κατηγορίας αφορούν τους λόγους και τα κριτήρια επιλογής του ακαδημαϊκού αντικείμενου των ερωτηθέντων. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή της σχολής; Ήταν η σχολή η πρώτη του επιλογής; Υπήρξε κάποιο μάθημα επαγγελματικού προσανατολισμού που επηρέασε ή βοήθησε την επιλογή τους και τέλος από ποιο χρονικό διάστημα οι ερωτηθέντες σκεφτόταν την επιλογή σχολής που φοιτάνε;

Γ. Εμπειρίες- Βιώματα

Όπως αναφέρει και ο τίτλος αυτή η κατηγορία εξετάζει τις εμπειρίες και τα βιώματα των ερωτηθέντων σχετικά με τα δυο εξεταζόμενα αντικείμενα. Λόγω της παράδοσης των ερωτηματολογίων σε σπουδαστές δυο πολύ διαφορετικών σχολών, οι ερωτήσεις αφορούν και τα δυο αντικείμενα. Οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν στην ερώτηση που αφορά τη σχολή τους αλλά ταυτόχρονα την ερώτηση που αφορά το δεύτερο αντικείμενο σε περίπτωση που αυτό τους ενδιαφέρει. Σκοπός της διπλής ερώτησης είναι η εξέταση της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης αυτών των δυο αντικειμένων και επίσης το κατά πόσο το ενδιαφέρον για αυτά τα δυο αντικείμενα μπορεί να επηρεαστεί από παράγοντες όπως το οικογενειακό περιβάλλον, την επαφή με το αντικείμενο σε μικρή ηλικία και την έμφυτη εκδήλωση ενδιαφέροντος. Στην κατηγορία αυτή, επομένως, εξετάζεται η ηλικία εκδήλωσης ενδιαφέροντος για το αντικείμενο. Υπήρχε κάποιο άτομο που έφερε σε επαφή τους ερωτηθέντες με το αντικείμενο; Υπήρχε κάποιο μέλος από το οικογενειακό περιβάλλον που επηρέασε την επιλογή; Δημιουργήθηκε ποτέ η ανάγκη σε κάποιον από τους ερωτηθέντες να ασχοληθεί με τα εξεταζόμενα αντικείμενα αλλά δεν το έκανε; Κατά πόσο οι γονείς επηρέασαν την στάση των παιδιών τους σε αυτή την επιλογή; Υπήρξε στο παρελθόν κάποια ενασχόληση με κάποια τέχνη; Οι ερωτήσεις

σε αυτή τη κατηγορία είναι κλειστού τύπου αλλά δίνουν την επιλογή δικαιολόγηση της απάντησης.

Δ. Αντιλήψεις- Στάσεις

Σε αυτή τη κατηγορία εξετάζονται οι απόψεις των ερωτηθέντων για τα αντικείμενα των εικαστικών και παιδαγωγικών ταυτόχρονα. Ο λόγος που οι ερωτήσεις αφορούν και πάλι και τα δυο αντικείμενα είναι διότι είναι σημαντικό να φανεί κατά πόσο αυτά τα δυο αντικείμενα συγγενεύουν και κατά πόσο το ένα μπορεί να επηρεάσει και να βοηθήσει την εκδήλωση ενδιαφέροντος και την ανάπτυξη του άλλου. Αρχικά λοιπόν, ερωτάται, ποιες είναι οι εικαστικές τέχνες και ποια τα εικαστικά επαγγέλματα. Στη συνέχεια ερωτάται, που πιστεύουν ότι χρησιμεύουν οι εικαστικές τέχνες και τα παιδαγωγικά επαγγέλματα, και τι προσφέρουν. Αυτές οι δυο ερωτήσεις αποσκοπούν να εξετάσουν αρχικά τις γνώσεις και τις απόψεις των ερωτηθέντων πάνω στο αντικείμενο που σπουδάζουν αλλά κυρίως τις γνώσεις και τις απόψεις τους πάνω στο δεύτερο αντικείμενο εξέτασης. Αυτό συμβαίνει καθώς θέλουμε να εξετάσουμε την σχέση αλληλεπίδρασης των εικαστικών με τα παιδαγωγικά. Και οι δυο σχολές έχουν δώσει την ευκαιρία στους φοιτητές μέσω μαθημάτων να ανακαλύψουν και να εξετάσουν το ενδιαφέρον τους για το δεύτερο αντικείμενο. Με τις παραπάνω ερωτήσεις αποσκοπούμε να ανακαλύψουμε σε τι βαθμό έχει γίνει αυτό. Το ίδιο ισχύει και για την επόμενη ερώτηση στην οποία ζητείται από τους ερωτηθέντες να βαθμολογήσουν το ενδιαφέρον τους πάνω στα δυο αντικείμενα. Στην συνέχεια ακολουθεί μια ερώτηση που αφορά την ενασχόληση, όσων απαντάνε, με κάποια τέχνη τα τελευταία πέντε χρόνια. Σκοπός της ερώτησης είναι η εξέταση της επαφής των ερωτηθέντων με την τέχνη και κατά συνέπεια η επίδραση αυτής της ενασχόληση, στην διαμόρφωση των απόψεων πάνω στο αντικείμενο. Αυτή η ερώτηση είχε σαν κύριο κοινό τις φοιτήτριες του Παιδαγωγικού Τμήματος. Τέλος ακολουθεί η ερώτηση: 'Πιστεύετε πως ένα χόμπι μπορεί να γίνει επάγγελμα;'. Η παραπάνω ερώτηση έχει σαν σκοπό να εξετάσει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με τα κριτήρια κάτω από τα οποία πρέπει να επιλέγεται ένα επάγγελμα. Το απλό ενδιαφέρον είναι αρκετό προκειμένου ένα επάγγελμα να γίνεται σωστά ή απαιτείται μια παραπάνω έλξη προς το αντικείμενο; Ένα χόμπι μπορεί να εξελιχθεί σε μια επαγγελματική επιτυχία ή απαιτείται μια παραπάνω αφοσίωση και τεχνογνωσία; Αυτά τα ερωτήματα καλούνται τα απαντήσουν οι φοιτητές. Οι ερωτήσεις της κατηγορίας είναι κλειστού αλλά και, κατά κύριο λόγο, ανοιχτού τύπου.

E. Ερωτήματα- Κριτική

Στη τελευταία κατηγορία, ζητείται να φανεί η εξέλιξη των απόψεων των φοιτητών πάνω στα δυο αντικείμενα, και πως αυτές οι απόψεις έχουν επηρεάσει την πρακτική πορεία, που ο καθένας θέλει να ακολουθήσει. Αρχικά, ερωτάται, εάν έχει εντοπιστεί κάποια διαφορά στις τωρινές αντιλήψεις σχετικά με τα εικαστικά και τα παιδαγωγικά σε σύγκριση με τις αντιλήψεις που είχαν οι ερωτηθέντες σε μικρότερη ηλικία. Σκοπός αυτών των ερωτήσεων είναι να φανεί εάν κατά τη διάρκεια των σπουδών, μέσω των γνώσεων και των ερεθισμάτων που λήφθηκαν, υπήρξε κάποια θετική ή αρνητική αλλαγή στις απόψεις ως προς τα δυο εξεταζόμενα αντικείμενα. Στο ίδιο αποσκοπεί και η επόμενη ερώτηση: ‘Οι γνώσεις που λάβατε κατά την διάρκεια των σπουδών σας πιστεύετε πως επηρέασαν κατά κάποιο τρόπο τις επαγγελματικές σας βλέψεις για το μέλλον;’. Εδώ θέλουμε να δούμε, αρχικά, εάν η επιλογή αντικείμενου σπουδών αποδείχθηκε επιτυχής ,ή εάν διαμόρφωσε μια εντελώς διαφορετική άποψη σχετικά με το τι θέλουν να ασχοληθούν οι φοιτητές μετά την αποφοίτηση τους. Στα ίδια πλαίσια κινείται και η επόμενη ερώτηση, η οποία ρωτά τους φοιτητές, εάν θα θέλανε μετά τη σχολή στην οποία φοιτούν να ασχοληθούν με κάτι άλλο. Τέλος, ερωτάται, εάν η οικονομική κρίση έκανε τους φοιτητές να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους σχετικά με το αντικείμενο και το επάγγελμα που επέλεξαν αρχικά. Σε αυτή την ερώτηση εξετάζεται, εάν οι λόγοι επιλογής του αντικείμενου, με την αλλαγή των οικονομικών δεδομένων, εξακολουθούν να είναι αρκετοί για την μετέπειτα επαγγελματική ενασχόληση με αυτό. Μήπως δημιουργήθηκε η ανάγκη για αναζήτηση κάποιας άλλης διεξόδου ή μήπως η οικονομική κρίση λειτούργησε ως κινητήριο δύναμη για την ενασχόληση με το αντικείμενο σπουδών με μεγαλύτερο ζήλο; Οι ερωτήσεις αυτής της κατηγορίας ήταν κλειστού και ανοιχτού τύπου.

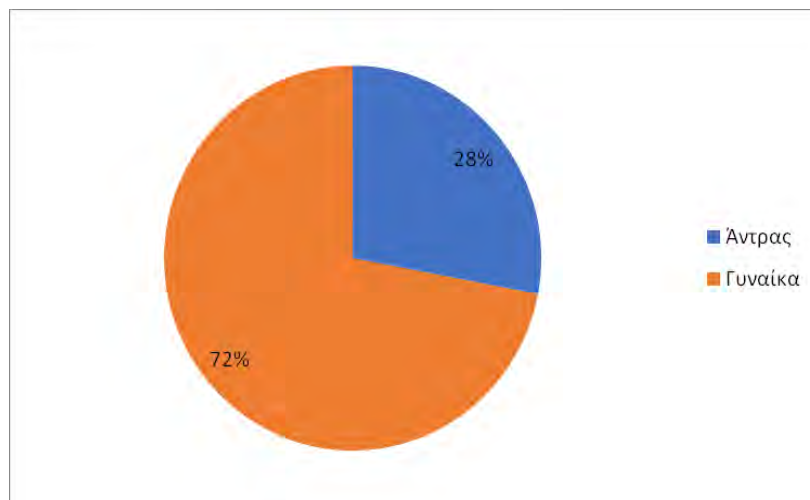
5.1.1.Ανάλυση ερωτηματολογίων της Σχολής Καλών Τεχνών Φλώρινας

Η παρακάτω έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Φλώρινας σε προπτυχιακούς φοιτητές του 4ου και του 5ου έτους. Το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας περιλάμβανε σαράντα έξι (46) ερωτηματολόγια, τα οποία δόθηκαν σε άντρες και γυναίκες φοιτητές.

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

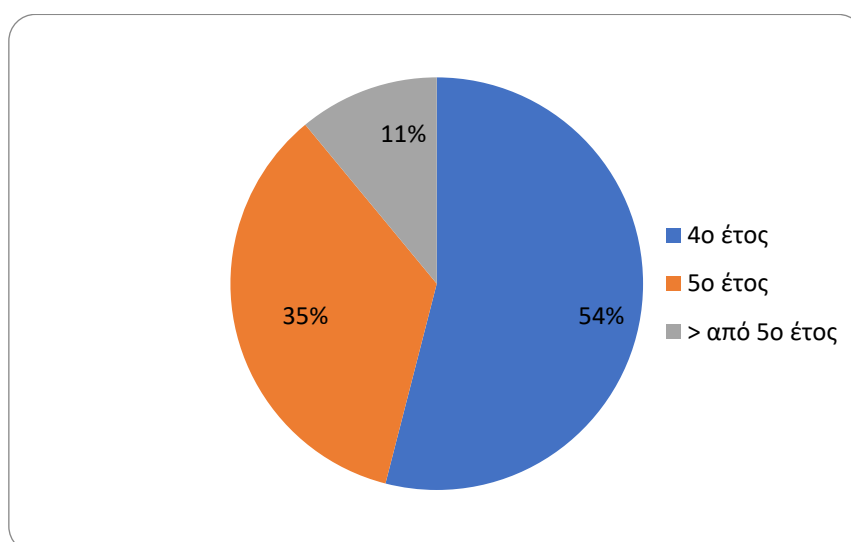
Κατά την διάρκεια της έρευνας εξετάστηκαν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

Γράφημα 5.1.1. Φύλο φοιτητών Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών Φλώρινας

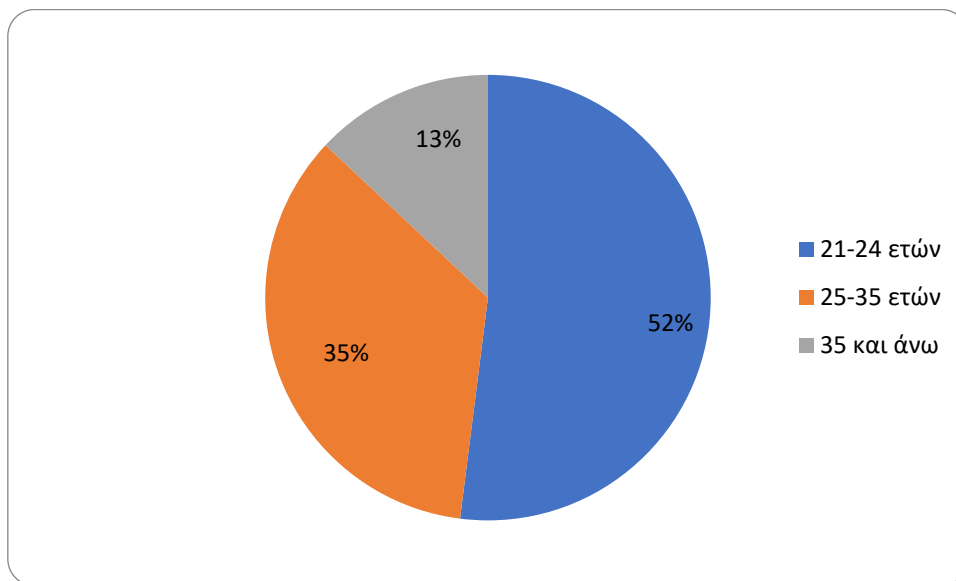
- Φύλο (Αντρας: 28% , Γυναίκα: 72%)
- Σπουδές: (Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών)

Γράφημα 5.1.2. Έτος Σπουδών φοιτητών Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών Φλώρινας

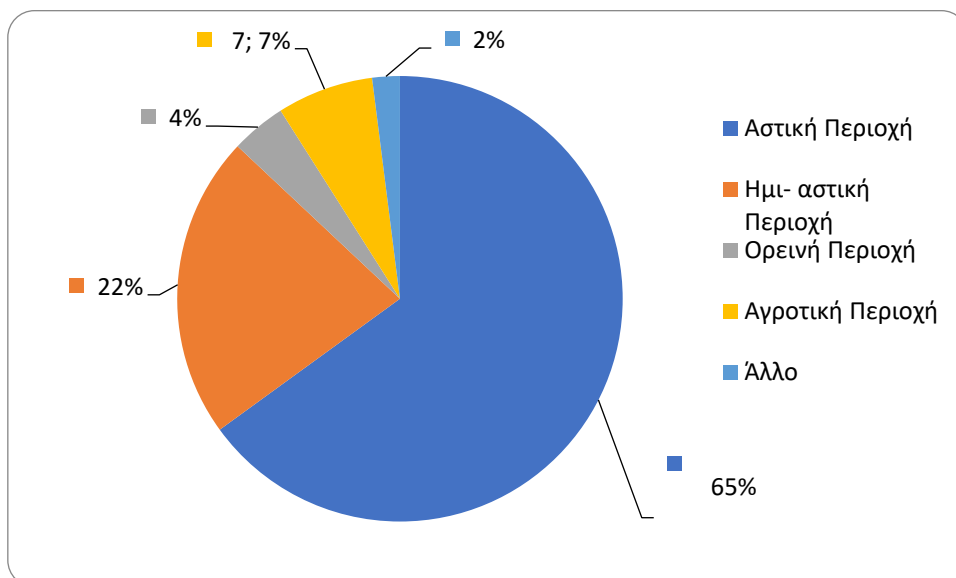
- Έτος Σπουδών (4ο: 54%, 5ο: 35%, Μεγαλύτερο από 5ο: 11%)

Γράφημα 5.1.3. Ηλικία φοιτητών Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών Φλώρινας

- Ηλικία (21-24: 52%, 25-35: 35%, 35 και άνω: 13%)

Γράφημα 5.1.4. Τόπος προέλευσης φοιτητών Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών Φλώρινας

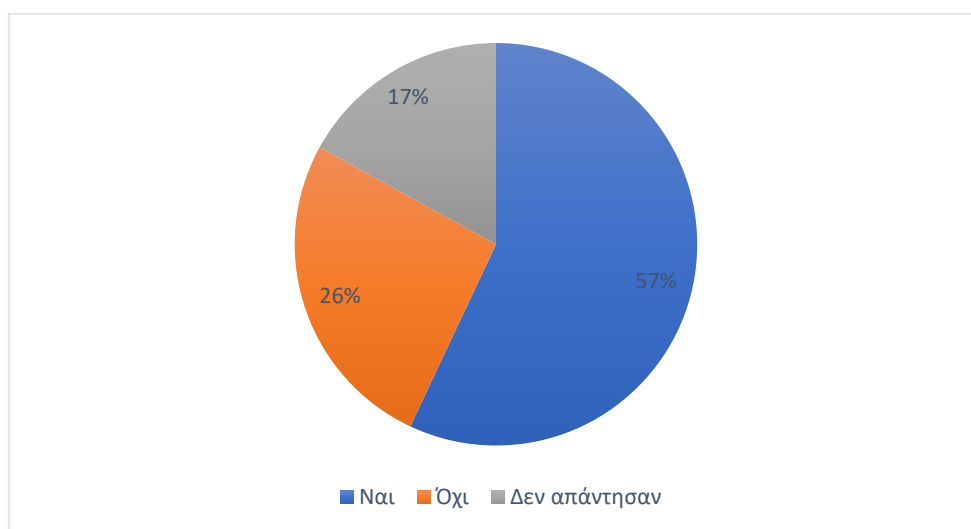
- Τόπος Προέλευσης (Αστική Περιοχή: 65%, Ημι-Αστική Περιοχή: 22%, Ορεινή Περιοχή: 4%, Αγροτική Περιοχή: 7%, Άλλο: 2%)

B. ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου αφορά τα κριτήρια που οι φοιτητές διάλεξαν την σχολή στην οποία φοιτούν και τους διάφορους παράγοντες που συντέλεσαν στην τελική τους επιλογή.

Στην ερώτηση: "Σημειώστε τους λόγους για τους οποίους επιλέξατε την σχολή που φοιτάτε. (Αριθμείστε ιεραρχικά)." υπήρχε ένα 70% το οποίο επέλεξε μόνο μία απάντηση και ένα 30% το οποίο επέλεξε παραπάνω από μία. Στην πρώτη περίπτωση το **προσωπικό ενδιαφέρον** είχε απήχηση κατά 65% ενώ η **επαγγελματική αποκατάσταση** και η **ελεύθερη επιλογή (Άλλο)** είχαν απήχηση κατά 2% το καθένα. Στην δεύτερη περίπτωση των πολλαπλών επιλογών (30%) η πιο δημοφιλής επιλογή ήταν πάλι το προσωπικό ενδιαφέρον. Στα άτομα που επέλεξαν το προσωπικό ενδιαφέρον (20%) ως πρώτη επιλογή παρατηρήθηκε ότι ιεραρχικά ως δεύτερες επιλογές ήταν η επαγγελματική αποκατάσταση και η βαθμολογία των εξετάσεων. Αντίθετα, τα άτομα που επέλεξαν ως πρώτη επιλογή την επαγγελματική αποκατάσταση έτειναν να επιλέγουν σαν δεύτερη την ελεύθερη επιλογή (Άλλο) και σαν τρίτη το προσωπικό ενδιαφέρον.

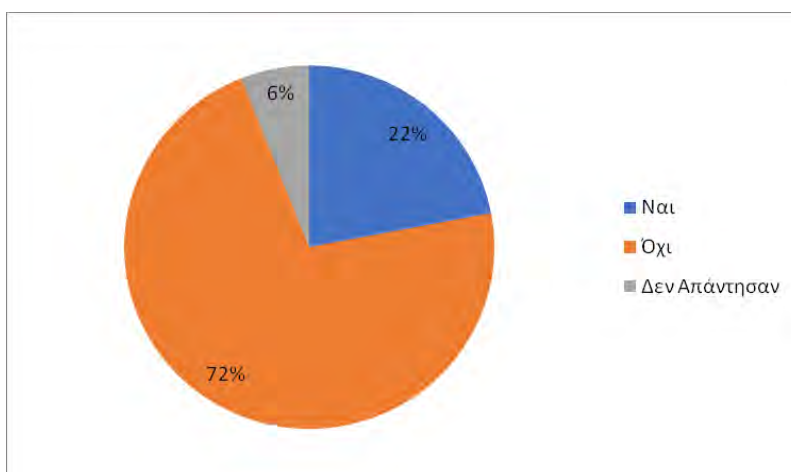
Γράφημα 5.1.5. Απαντήσεις στην ερώτηση: "η σχολή στην οποία φοιτάτε ήταν η πρώτη σας επιλογή; "

Στην ερώτηση εάν "η σχολή στην οποία φοιτούν ήταν η πρώτη τους επιλογή;" τα αποτελέσματα είχαν ως εξής: Ένα 57% απάντησε θετικά, ένα 26% αρνητικά ενώ ένα 17% δεν απάντησαν καθόλου. Το 58% όσων απάντησαν αρνητικά, έγραψαν ως

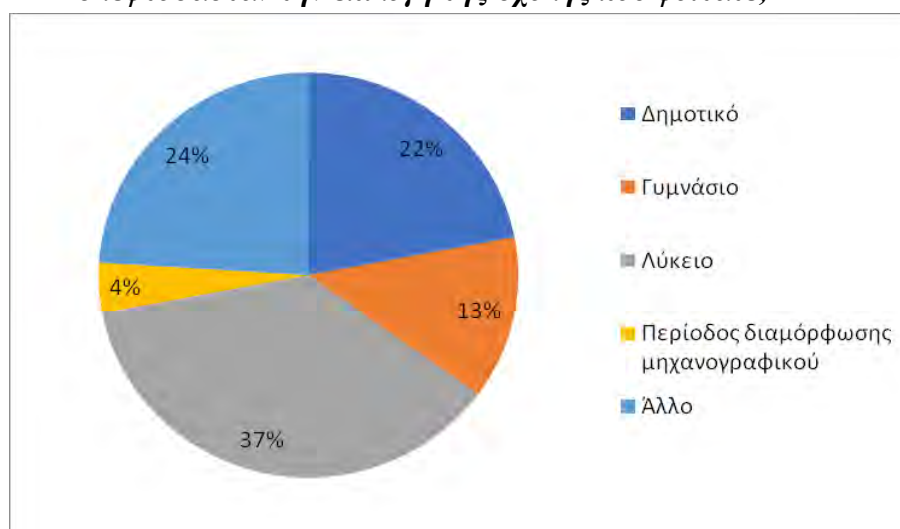
πρώτη τους επιλογή μια Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών άλλης πόλης, ενώ ένα 17% έγραψε σχολές ανεξάρτητες με την Καλών Τεχνών. Να σημειωθεί ότι ένα 25% δεν δικαιολόγησε την απάντησή του. (Γράφημα 5.1.5.)

Γράφημα 5.1.6. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο μάθημα ή ενημέρωση επαγγελματικού προσανατολισμού που επηρέασε την επιλογή των σπουδών σας;"

Στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο μάθημα ή ενημέρωση επαγγελματικού προσανατολισμού που επηρέασε την επιλογή των σπουδών σας;" τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής: ένα 22% απάντησε θετικά, ένα 72% απάντησε αρνητικά κι ένα 6% δεν απάντησε καθόλου. Από όσους απάντησαν θετικά ένα 20% επέλεξε το μάθημα Επαγγελματικού Προσανατολισμού, ενώ ένα 80% επέλεξε κάποιο μάθημα εικαστικών ή γραφιστικής. (Γράφημα 5.1.6.)

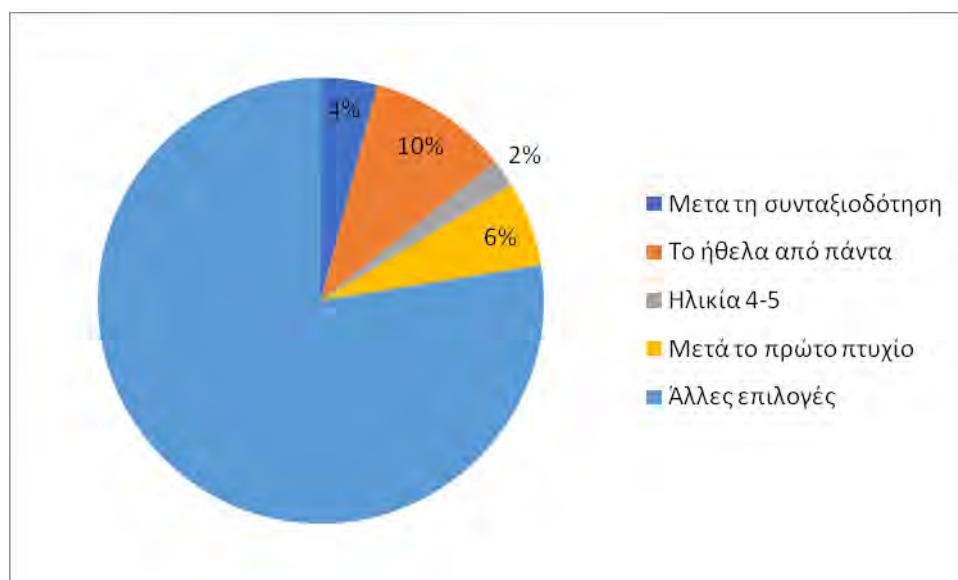
Γράφημα 5.1.7. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Από ποιο χρονικό διάστημα σκεφτόσασταν την επιλογή της σχολής που φοιτάτε;"

Στην ερώτηση: "Από ποιο χρονικό διάστημα σκεφτόσασταν την επιλογή της σχολής που φοιτάτε;", ένα 22% επέλεξε το Δημοτικό, ένα 13% το Γυμνάσιο, ένα 37% το Λύκειο, ένα 4% επέλεξε την περίοδο διαμόρφωσης του Μηχανογραφικού κι ένα 24% διάλεξε την ελεύθερη επιλογή (Άλλο). (Γράφημα 5.1.7)

Γράφημα 5.1.8. Επεξηγήσεις της απάντησης: "Άλλο"

Στην τελευταία περίπτωση της ελεύθερης επιλογής προέκυψαν οι εξής επεξηγήσεις (Γράφημα 5.1.8.).

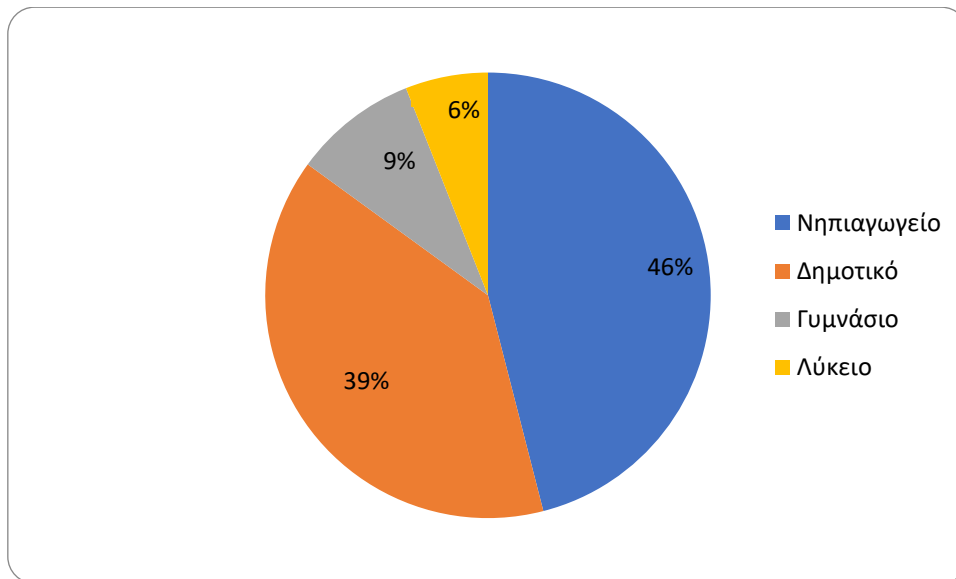
- Μετά τη συνταξιοδότηση: 4%
- Το ήθελα από πάντα: 10%
- Ηλικία 4-5: 2%
- Μετά το πρώτο πτυχίο: 6%

Γ. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ

Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται τα προσωπικά βιώματα και οι εμπειρίες που έχουν οι φοιτητές ως προς τα αντικείμενα των εικαστικών και των παιδαγωγικών σε προσωπικό, κοινωνικό και οικογενειακό επίπεδο.

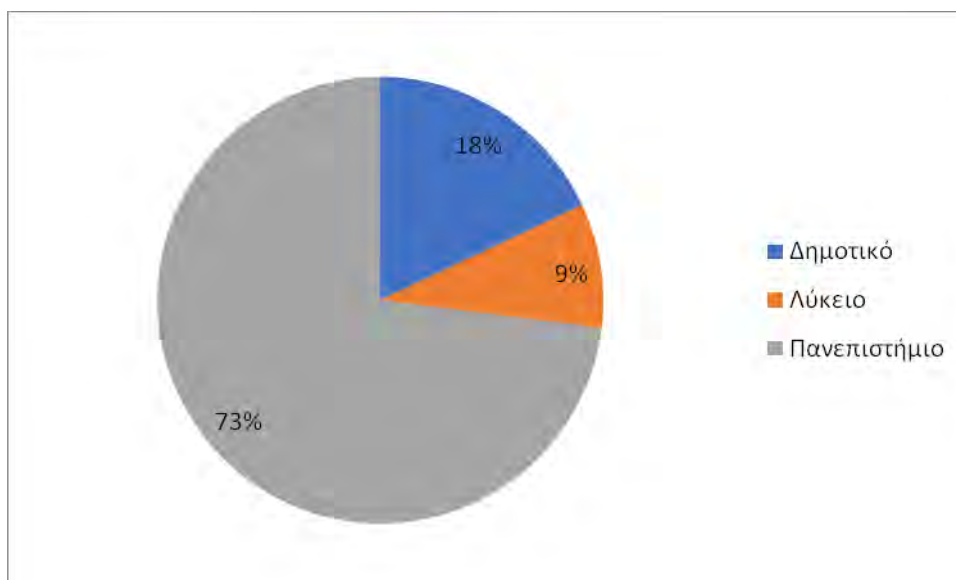
Στην ερώτηση: " Σε ποια ηλικία σας εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον για τα παρακάτω πεδία; (Εικαστικά/Παιδαγωγικά)" υπήρχε πλήρης συμμετοχή μόνο στο εικαστικό πεδίο.

Γράφημα 5.1.9. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Σε ποια ηλικία σας εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον για το πεδίο των Εικαστικών;"

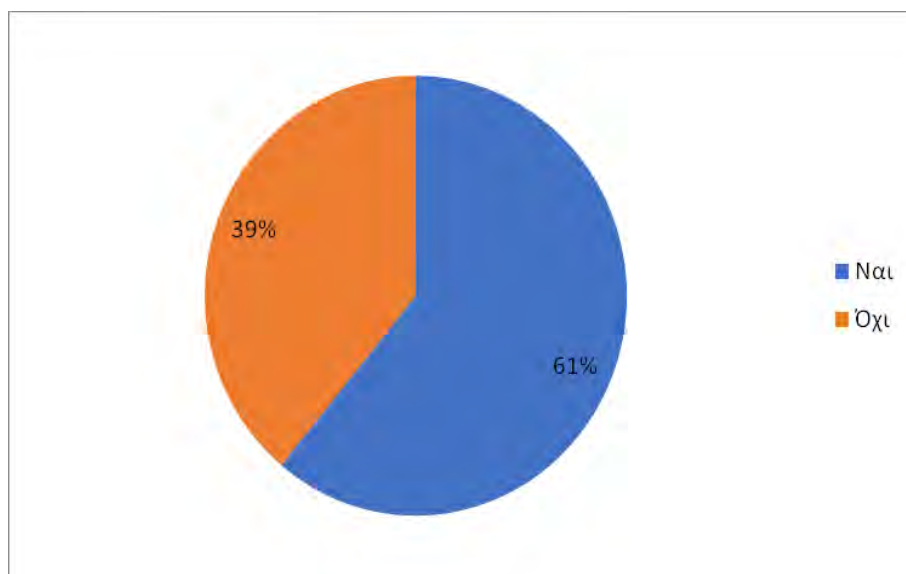
Πιο συγκεκριμένα, ένα 46% δήλωσε πως το ενδιαφέρον του εκδηλώθηκε στην ηλικία του Νηπιαγωγείου, ένα 39% στην ηλικία του Δημοτικού, ένα 9% σε αυτή του Γυμνασίου κι ένα 6% σε αυτήν του Λυκείου. (Γράφημα 5.1.9.)

Γράφημα 5.1.10. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Σε ποια ηλικία σας εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον για το πεδίο των Παιδαγωγικών;"

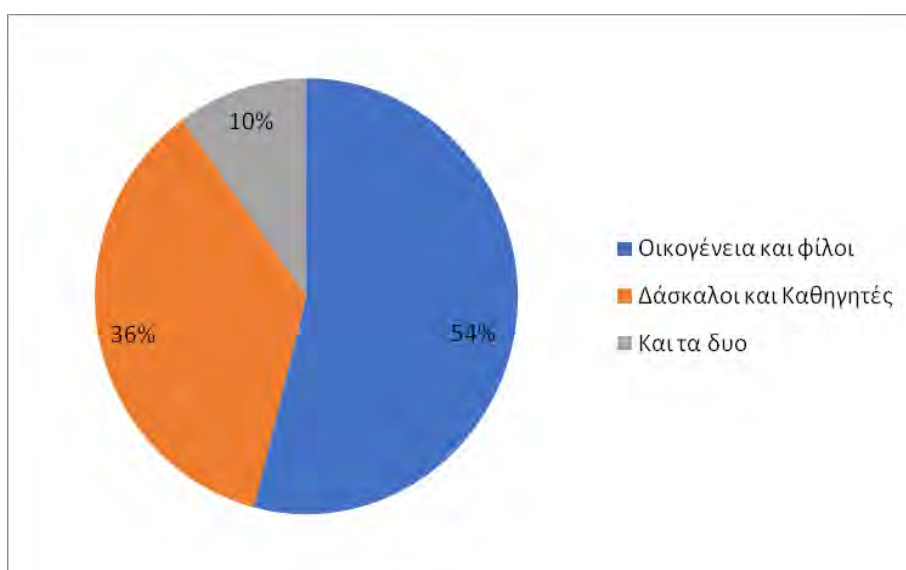

Υπήρξε μόνο ένα 24% που απάντησε και στο πεδίο των Παιδαγωγικών και οι απαντήσεις τους διέφεραν σημαντικά. Αναλυτικότερα, ένα 18% απάντησε την ηλικία του Δημοτικού, ένα 9% αυτή του Λυκείου κι ένα 73% σε αυτή του Πανεπιστημίου. (Γράφημα 5.1.10.)

Γράφημα 5.1.11. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο άτομο που σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Εικαστικών;"

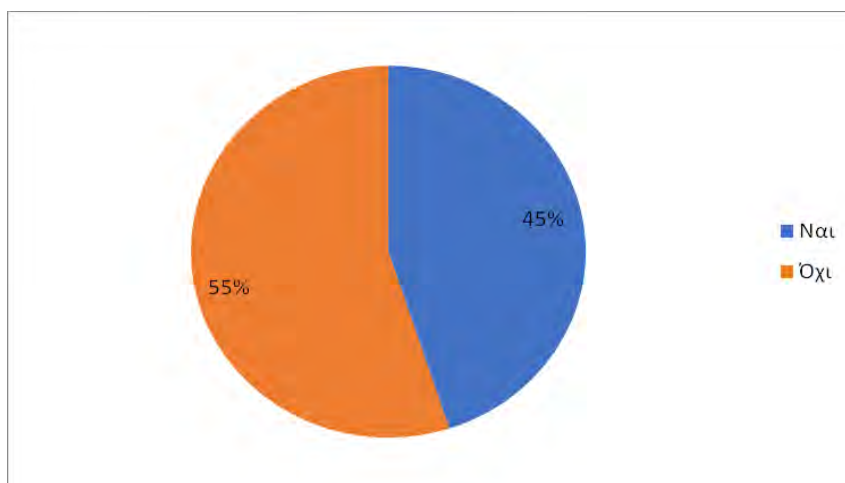

Γράφημα 5.1.12.. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Ποιο άτομο σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Εικαστικών;"

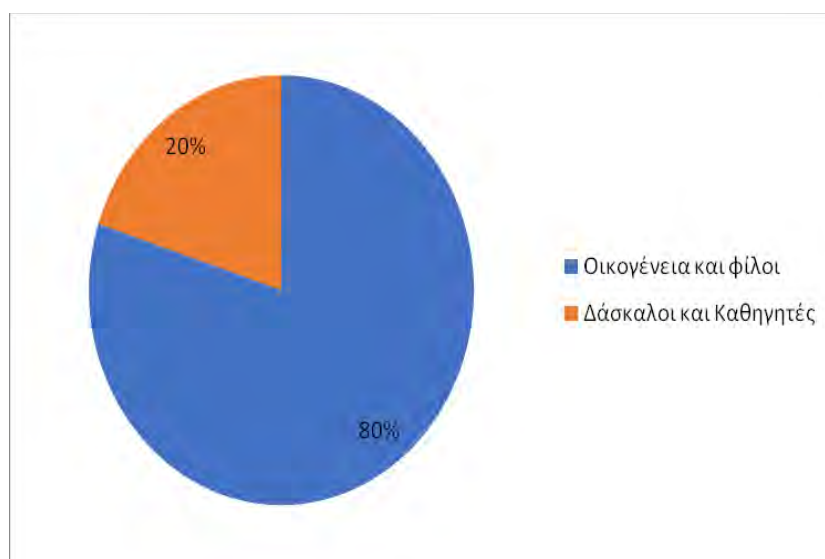

Στην ερώτηση "Υπήρχε κάποιο άτομο που σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Εικαστικών – Παιδαγωγικών;", οι απαντήσεις ήταν διχασμένες. Στο πεδίο των Παιδαγωγικών υπήρχε μια συμμετοχή ύψους 24%, ενώ σε αυτό των Εικαστικών υπήρξε πληρότητα απαντήσεων. Πιο συγκεκριμένα, στο πεδίο των Εικαστικών, ένα 61% απάντησε θετικά στην ερώτηση, ενώ ένα 39% αρνητικά. Στις θετικές απαντήσεις οι φοιτητές επέλεξαν με ποσοστό 54% την επιρροή της οικογένειας και των φίλων, ένα 36% την επιρροή των δασκάλων, καθηγητών και των εικαστικών, ενώ ένα 10% επέλεξε και τα δύο. (Γράφημα 5.1.11..) (Γράφημα 5.1.12..)

Γράφημα 5.1.13.. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο άτομο που σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Παιδαγωγικών;"

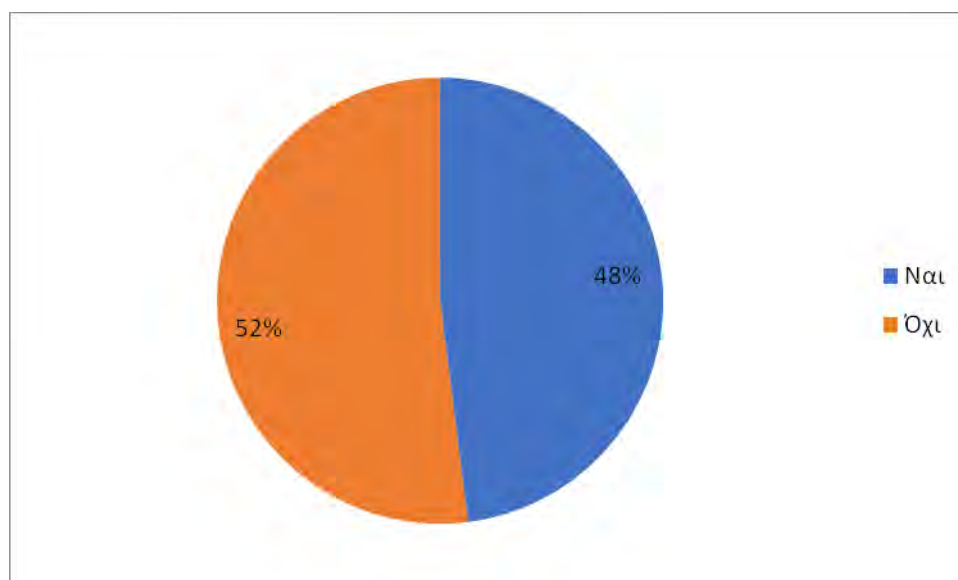

Γράφημα 5.1.14. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Ποιο άτομο σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Παιδαγωγικών;"

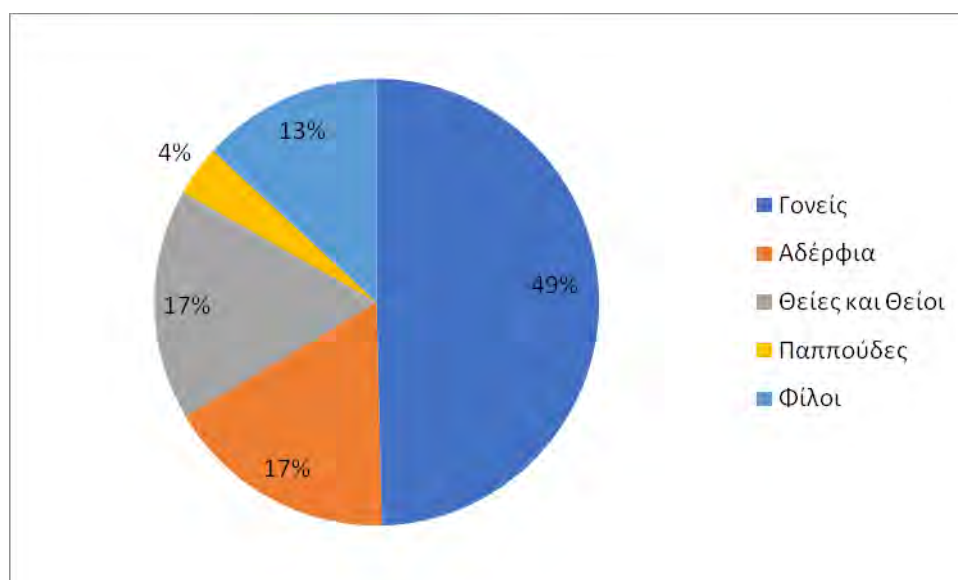

Στο πεδίο των Παιδαγωγικών, το 45% απάντησε θετικά και το 55% αρνητικά περιλαμβάνοντας στις θετικές απαντήσεις ένα 80% στην επιρροή της οικογένειας και ένα 20% σε αυτή των εκπαιδευτικών. (Γράφημα 5.1.13.) (Γράφημα 5.1.14.)

Γράφημα 5.1.15.. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπάρχει κάποιος στο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον που ασχολείται με τα Εικαστικά;"

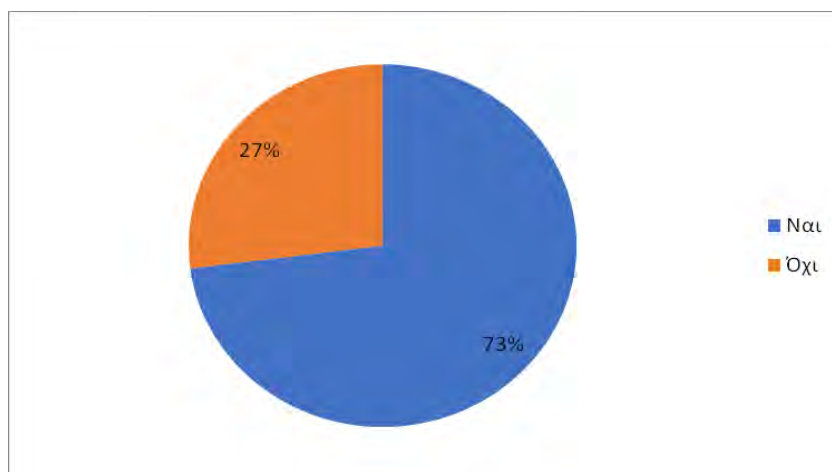
Γράφημα 5.1.16. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Ποιο άτομο από το οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον ασχολείται με τα Εικαστικά;"

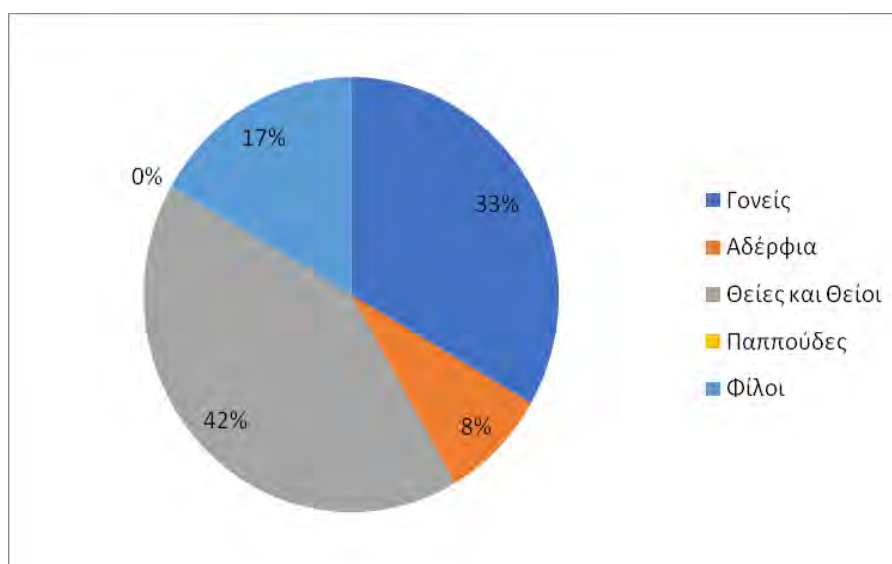
Στην ερώτηση: "Υπάρχει κάποιος στο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον που ασχολείται με τα Εικαστικά – Παιδαγωγικά;", οι απαντήσεις ήταν οι εξής. Στο πεδίο των Εικαστικών απάντησαν θετικά ένα 48%, ενώ αρνητικά ένα 52%. Στην αναφορά

του ατόμου ένα 68% επέλεξε του γονείς, ένα 23% τα αδέρφια, ένα 23% τις θείες και τους θείους, ένα 5% του παππούδες κι ένα 18% τους φίλους. Να σημειωθεί πως οι φοιτητές μπορούσαν να διαλέξουν πάνω από μια επιλογή. (Γράφημα 5.1.15.) (Γράφημα 5.1.16.)

Γράφημα 5.1.17.. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπάρχει κάποιος στο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον που ασχολείται με τα Παιδαγωγικά;"

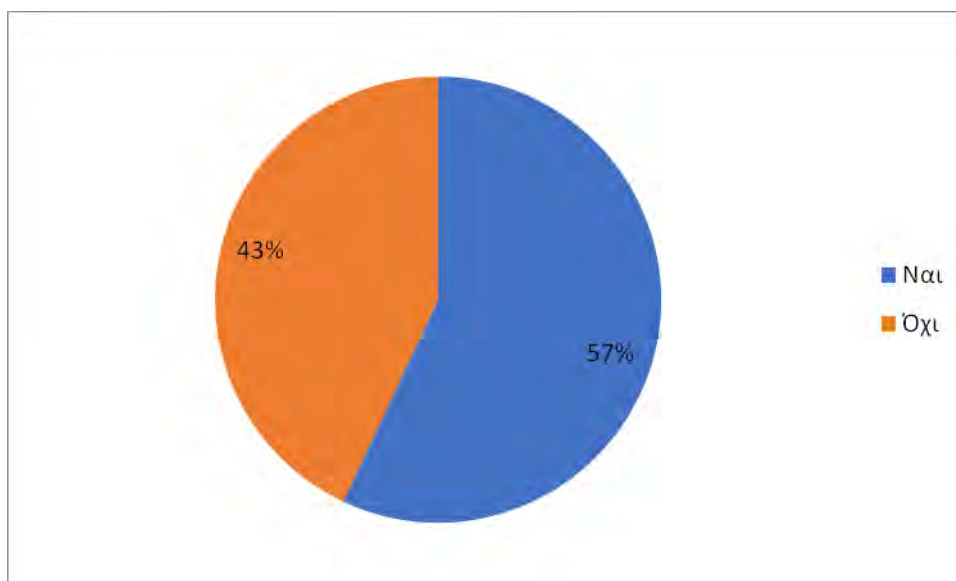

Γράφημα 5.1.18. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Ποιο άτομο από το οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον ασχολείται με τα Παιδαγωγικά;"

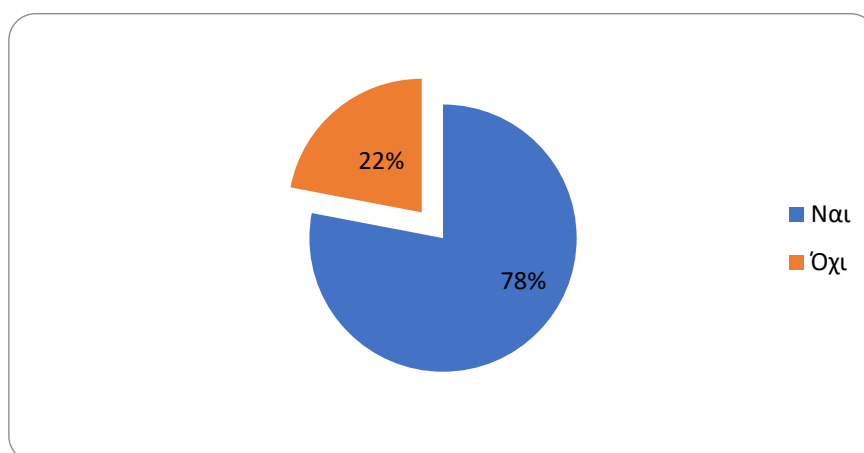
Στο πεδίο των Παιδαγωγικών η συμμετοχή ήταν ύψους 24% μέσα στο οποίο οι θετικές απαντήσεις ήταν στο 73%, ενώ οι αρνητικές στο 27%. Πιο συγκεκριμένα, ένα 36% επέλεξε τους γονείς, ένα 9% τα αδέρφια, ένα 45% τις θείες και τους θείους κι ένα 18% τους φίλους. (Γράφημα 5.1.17.) (Γράφημα 5.1.18.)

Γράφημα 5.1.19. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Σας γεννήθηκε η ανάγκη στο παρελθόν να ασχοληθείτε με τα Εικαστικά αλλά δεν το κάνατε;"

Στην ερώτηση: "Σας γεννήθηκε η ανάγκη στο παρελθόν να ασχοληθείτε με τα Εικαστικά – Παιδαγωγικά αλλά δεν το κάνατε;", στο εικαστικό πεδίο ένα ποσοστό 57% απάντησε θετικά ενώ ένα 43% αρνητικά. Στο παιδαγωγικό πεδίο δεν υπήρξαν απαντήσεις. (Γράφημα 5.1.19.)

Γράφημα 5.1.20. Απαντήσεις στην ερώτηση: «Έχετε ασχοληθεί στο παρελθόν με κάποια μορφή τέχνης;»

Ακολούθησε η ερώτηση: "Έχετε ασχοληθεί στο παρελθόν με κάποια μορφή τέχνης;" Ένα 78% απάντησε θετικά περιλαμβάνοντας τις τέχνες της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της χαρακτικής, της αιογραφίας, της φωτογραφίας, του θεάτρου, της μουσικής, του κοσμήματος, της αργυροχρυσοχοΐας, του γκράφιτι, του σχεδίου μόδας και της βιβλιοδεσίας. Ένα 22% απάντησε αρνητικά. (Γράφημα 5.1.20.)

Δ. ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ – ΣΤΑΣΕΙΣ

Σε αυτό το πεδίο εξετάστηκαν οι αντιλήψεις και οι στάσεις που έχουν διαμορφώσει οι φοιτητές ως προς τις εικαστικές τέχνες και τα παιδαγωγικά επαγγέλματα, το ενδιαφέρον που έχουν γι' αυτές και τις πιθανές δυνατότητες αυτών.

Στην ερώτηση: "Ποιες κατά τη γνώμη σας είναι οι εικαστικές τέχνες;", οι απαντήσεις των φοιτητών ήταν αρκετά κοινές μεταξύ τους, αλλά παρ' όλα αυτά υπήρξε ποικιλία. Αυτές ήταν η ζωγραφική, η γλυπτική, η χαρακτική, το performance, οι κατασκευές, ο κινηματογράφος, η λογοτεχνία, η ποίηση, τα κόμικς και οι εγκαταστάσεις. Αξίζει να σημειωθεί η απάντηση μιας φοιτήτριας, η οποία περιέγραψε τις εικαστικές τέχνες με τον παρακάτω τρόπο:

«Ό,τι μπορεί να επηρεάσει-να εκτεθεί με σκοπό να μιλήσει στο κοινό. Βάλε μια μπανάνα στη λαϊκή και είναι φρούτο, βάλτο σε γκαλερί και είναι έργο τέχνης. Μ. Αμπράμοβιτς.»

Στην επόμενη ερώτηση: "Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα Παιδαγωγικά επαγγέλματα;", οι απαντήσεις των φοιτητών ήταν επαναλαμβανόμενες και περιορισμένες. Αυτές ήταν: Δάσκαλος, Νηπιαγωγός, Καθηγητής Λυκείου, Καθηγητής Πανεπιστημίου.

Στην επόμενη ερώτηση "Πού πιστεύετε ότι χρησιμεύουν οι εικαστικές τέχνες και τι προσφέρουν;" οι απαντήσεις των φοιτητών εμφάνισαν μεγάλη ποικιλία οι οποίες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- Διευρύνεται η αντίληψη του πνεύματος και επηρεάζεται η ανάπτυξη και δημιουργία πολιτισμού.
- Έκφραση συναισθημάτων.
- Αναβάθμιση πνεύματος και εικαστικού ματιού.
- Καλύπτουν αισθητικές και διανοητικές ανάγκες

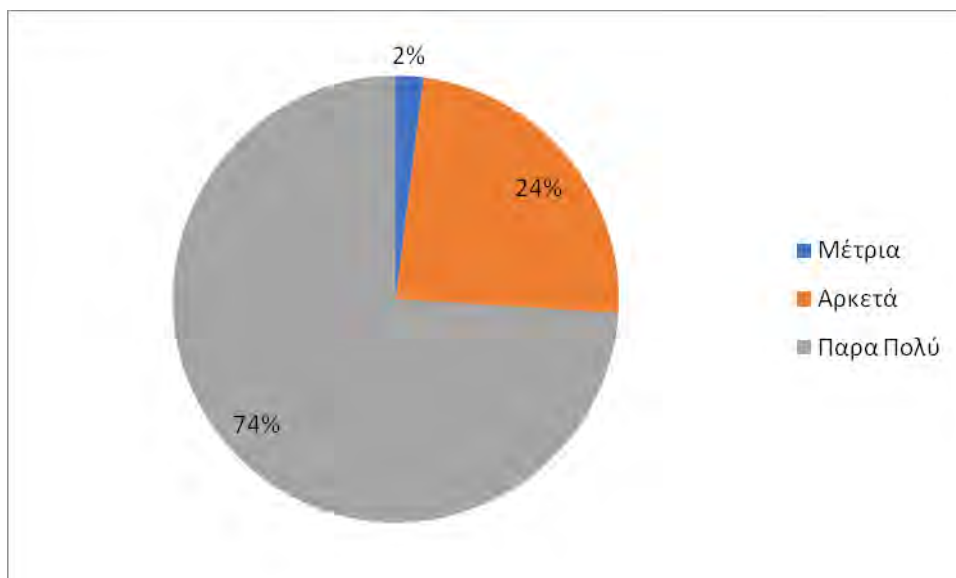

- Τρόπος επικοινωνίας με κοινό ερέθισμα.
- Εκπροσωπούν τον συμβολισμό και δημιουργούν μια καλύτερη απορρόφηση γνώσεων.
- Θα έπρεπε να υπάρχουν πιο ενεργά στην εκπαίδευση.

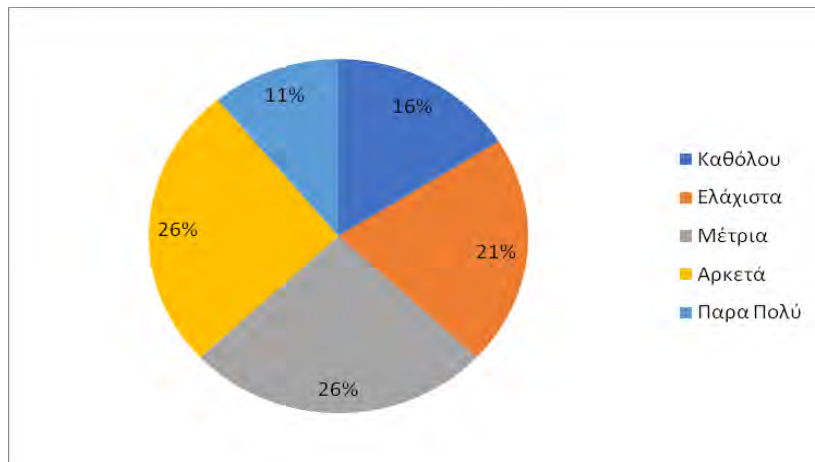
Ακολούθησε η ερώτηση: "Που πιστεύετε ότι χρησιμεύουν τα παιδαγωγικά επαγγέλματα και τι προσφέρουν;". Οι απαντήσεις εμφάνισαν επίσης μεγάλη ποικιλομορφία παρότι μόνο ένα 38% αποφάσισε να συμμετάσχει. Οι απαντήσεις τους κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής:

- Καλύτερη διαπαιδαγώγηση του ατόμου.
- Κοινωνική αναβάθμιση και παιδεία των μετέπειτα πολιτών του κράτους.
- Κοινωνική μόρφωση και απορρόφηση στοιχειωδών γνώσεων για την επικοινωνία και την εσωτερική ανάπτυξη του ατόμου
- Η γνώση.
- Άνοιγμα οριζόντων και αντιλήψεων του ανθρώπου ώστε να έχουν μια πλήρη και σωστή άποψη στα πιστεύω τους.

Γράφημα 5.1.21. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Βαθμολογήστε το δικό σας ενδιαφέρον για τις εικαστικές τέχνες."

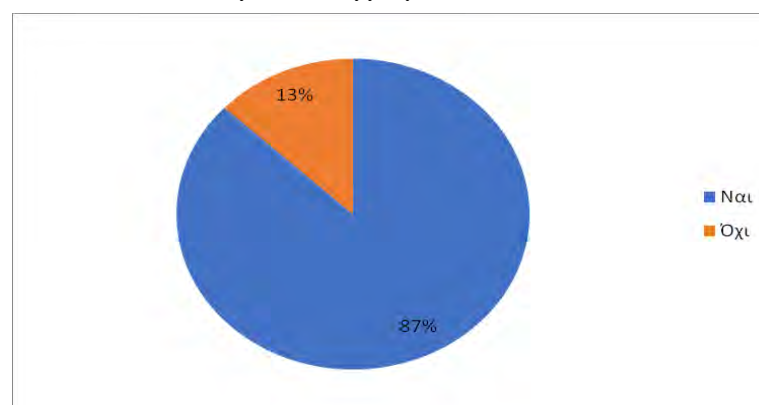
Γράφημα 5.1.22. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Βαθμολογήστε το δικό σας ενδιαφέρον για τα παιδαγωγικά."

Ακολούθησε η ερώτηση: "Βαθμολογήστε το δικό σας ενδιαφέρον για τις εικαστικές τέχνες/ παιδαγωγικά." Στο πεδίο των εικαστικών ένα ποσοστό 2% απάντησε *Μέτρια*, ένα 24% απάντησε *Αρκετά*, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό 74% απάντησε *Πάρα πολύ*. (Γράφημα 5.1.21.) Στο πεδίο των παιδαγωγικών απάντησε μόνο ένα 41% από τους ερωτώμενους από το οποίο το 16% απάντησε *Καθόλου*, το 21% απάντησε *Ελάχιστα*, το 26% απάντησε *Μέτρια*, άλλο ένα 26 % απάντησε *Αρκετά* και ένα 11% απάντησε *Πάρα πολύ*. (Γράφημα 5.1.22.)

Στη επόμενη ερώτηση: "Ασχολείστε με κάποια τέχνη τα τελευταία χρόνια;", η απάντηση ήταν θετική από το 100% των φοιτητών. Το πιο δημοφιλές είδος τέχνης που επιλέχθηκε ήταν η ζωγραφική- χαρακτηριστική (35%) και η γλυπτική (20%), ενώ σε μικρότερα ποσοστά αναφέρθηκαν τέχνες όπως το βίντεο, το κολάζ, η σκηνοθεσία, η γραφιστική και η Performance art.

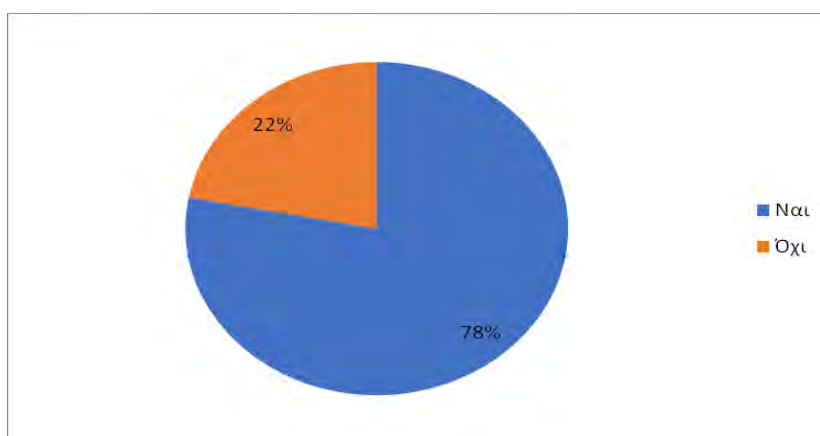
Γράφημα 5.1.23. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Πιστεύετε πως ένα χόμπι μπορεί να γίνει επάγγελμα;"

Στην ερώτηση: " Πιστεύετε πως ένα χόμπι μπορεί να γίνει επάγγελμα;" , ένα μεγάλο ποσοστό (87%) απάντησε θετικά στην ερώτηση ενώ ένα 13% απάντησε αρνητικά. (Γράφημα 5.1.23.) Στο κομμάτι της επεξήγησης της θετικής απάντησης οι φοιτητές υποστήριξαν κατά ένα μεγάλο ποσοστό, πως όταν αγαπάς κάτι τόσο ώστε να το επιλέξεις για τον ελεύθερο σου χρόνο, σημαίνει πως είσαι διαθέσιμος να αφοσιωθείς σε αυτό, κάτι το οποίο το κάνει μια πολύ καλή επιλογή για πιθανό επάγγελμα. Επίσης υποστήριξαν πως το σημαντικότερο για την επιλογή ενός επαγγέλματος είναι να αρέσει σε αυτόν που το επιλέγει και όχι να κυριαρχεί το σκεπτικό, "πως θα βγάλω χρήματα από αυτό". Αν κάποιος κάνει κάτι που του αρέσει το κάνει με χαρά και όρεξη και αυτό κατά συνέπεια θα αποφέρει κέρδος. Τέλος πολλοί είπαν πως όταν κάποιος κάνει κάτι που αγαπάει και υπάρχει πάθος και δέσμευση σε αυτό, τότε ο άνθρωπος γίνεται πιο παραγωγικός και έχει διαλέξει το σωστό επάγγελμα. Αντίθετα το μέρος των φοιτητών που διάλεξαν το 'Όχι' σαν απάντηση, υποστήριξε τη γνώμη του με αρκετά διαφορετικά επιχειρήματα. Κάποιοι απάντησαν πως ένα χόμπι δεν μπορεί να αποφέρει χρήματα για αυτό το λόγο ονομάζεται χόμπι, ενώ άλλοι είπαν πως ένα επάγγελμα πρέπει να το παίρνεις σοβαρά κάτι το οποίο δεν συμβαίνει με ένα χόμπι. Πιο συγκεκριμένα στον τομέα της τέχνης υπήρξε η άποψη πως στην τέχνη και κυρίως στη ζωγραφική χρειάζεται να ψάχνει κάποιος τα πράγματα υπό διαφορετικές οπτικές και να εμβαθύνει με το να δίνεις προβληματισμούς και λύσεις σε γεγονότα είτε προσωπικά είτε κοινωνικά, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει στη περίπτωση του χόμπι.

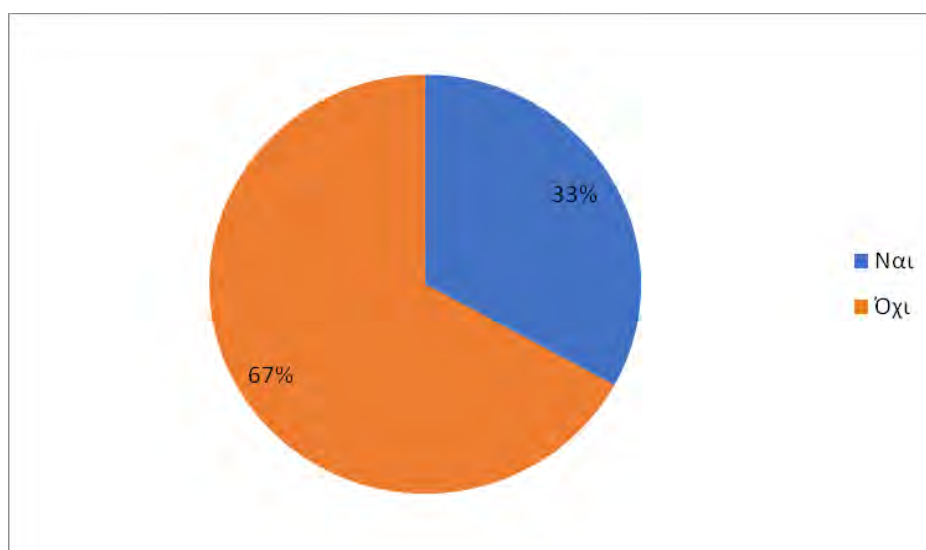
Ε. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ- ΚΡΙΤΙΚΗ

Γράφημα 5.1.24. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στις εικαστικές τέχνες σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;"

Στην ερώτηση: "Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στις εικαστικές τέχνες σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;", ένα 78% απάντησε θετικά ενώ ένα 22% απάντησε αρνητικά. (Γράφημα 5.1.24.) Στο κομμάτι των θετικών απαντήσεων οι διαφορές έχουν κυρίως να κάνουν με τον τρόπο που βλέπουν την επιλογή τους. Ένα μεγάλο ποσοστό υποστηρίζει πως έχουν εμβαθύνει στον τρόπο που βλέπουν και αντιμετωπίζουν τη τέχνη, στο ότι έχουν βελτιστοποιήσει τις τεχνικές τους και έχουν δοκιμάσει καινούργιες και κατά συνέπεια έχουν γνωρίσει και εκτιμήσει καινούργια κομμάτια της τέχνης. Κατά κύριο λόγο οι αλλαγές στις απόψεις τείνουν προς μια πιο θετική προσέγγιση. Παρόλα αυτά υπάρχει ένα 6% το οποίο υποστηρίζει πως παλαιότερα ενδιαφερόταν περισσότερο για τις τέχνες και με το πέρασμα το χρόνου το ενδιαφέρον και ο ενθουσιασμός ελαττώθηκαν.

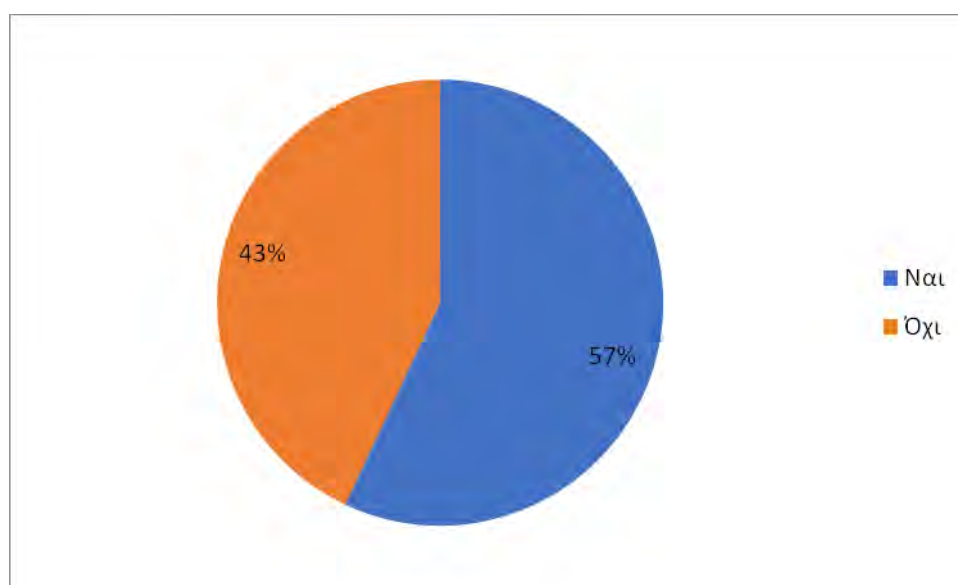
Γράφημα 5.1.25. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στα παιδαγωγικά επαγγέλματα σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;"

Ακολούθησε η ερώτηση " Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στα παιδαγωγικά επαγγέλματα σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;". Οι θετικές απαντήσεις άγγιξαν το ύψος του 33% ενώ οι αρνητικές το 67%. (Γράφημα 5.1.25.) Ως προς τις διαφορές στις αντιλήψεις υπήρχαν τόσο θετικές όσο και αρνητικές προσεγγίσεις. Ένα 60% υποστήριξε πως οι απόψεις τους άλλαξαν προς το καλύτερο, καθώς δεν γνώριζαν τι ακριβώς είναι το επάγγελμα. Κάποιοι ανέφεραν την διαθεματικότητα ενώ κάποιοι άλλοι υποστήριξαν πως ένας παιδαγωγός πρέπει πρώτα να εστιάζει σε πιο ουσιαστικά πράγματα όπως είναι τα

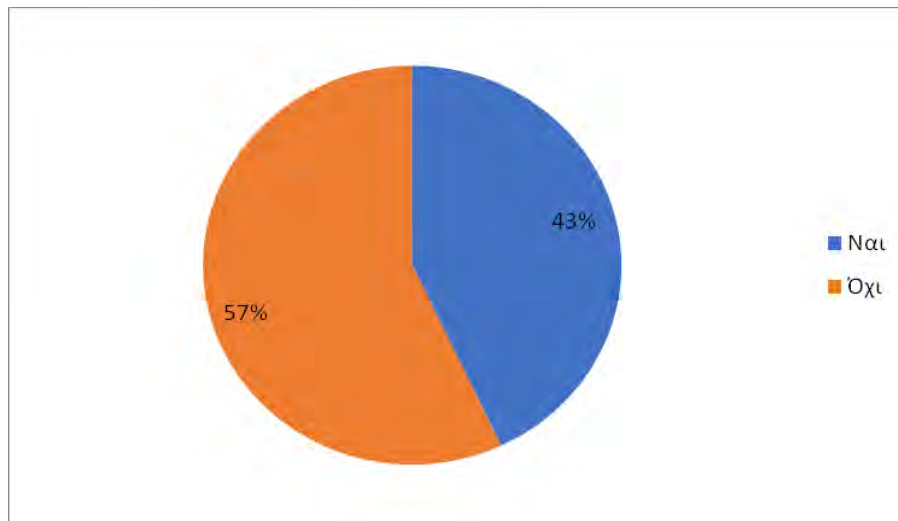
συναίσθημα και όχι το μάθημα και η ξερή γνώση. Ως προς τις αρνητικές αντιλήψεις το ποσοστό που προέκυψε ήταν ελαφρά μικρότερο (40%). Πολλοί εξέφρασαν την απογοήτευση τους για τα παιδαγωγικά επαγγέλματα έτσι όπως ασκούνται σήμερα, την λάθος εστίαση που έχουν καθώς και το πώς διδάσκονται με περιορισμένο τρόπο στις σχολές.

Γράφημα 5.1.26. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Οι γνώσεις που λάβατε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας πιστεύετε πως επηρέασαν κατά κάποιο τρόπο τις επαγγελματικές σας βλέψεις για το μέλλον;"

Στην επόμενη ερώτηση: "Οι γνώσεις που λάβατε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας πιστεύετε πως επηρέασαν κατά κάποιο τρόπο τις επαγγελματικές σας βλέψεις για το μέλλον;", οι θετικές απαντήσεις έφτασαν στο 57% ενώ οι αρνητικές στο 43%. (Γράφημα 5.1.26.) Το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων έκλινε στην λήψη αποφάσεων που έπρεπε να λάβουν κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους σε συνδυασμό με όσα είχαν μάθει μέχρι στιγμής. Κάποιοι απάντησαν πως μέσα από τη σχολή έμαθαν για τομείς της τέχνης που δεν γνώριζαν και ανακάλυψαν πως είχαν κλίση σε αυτές και πως θα μπορούσαν να είναι πιθανές μελλοντικές εξειδικεύσεις. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ανέφερε πως οι γνώσεις που έλαβε μέσα στη σχολή δεν είναι αρκετές για μελλοντική επαγγελματική αποκατάσταση και πως ο ελλειμματικός αυτός χαρακτήρας της σχολής τους ανάγκασε να ψάξουν για κάποιου είδους μεταπτυχιακό ή εξειδίκευση ή καριέρα στο εξωτερικό.

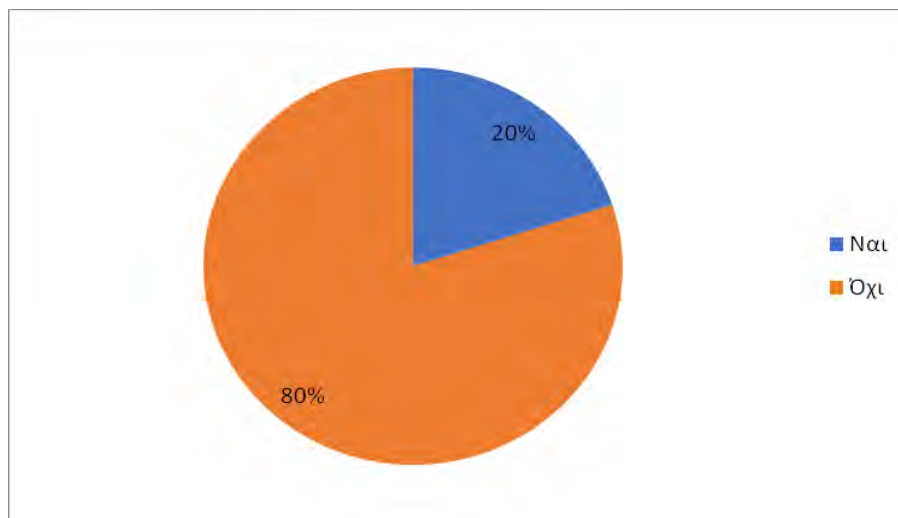
Γράφημα 5.1.27. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Θα θέλατε μετά τη σχολή που φοιτάτε να ασχοληθείτε με κάτι άλλο;"

Ακολούθησε η ερώτηση: " Θα θέλατε μετά τη σχολή που φοιτάτε να ασχοληθείτε με κάτι άλλο;". Οι απαντήσεις δεν είχαν μεγάλη απόσταση μεταξύ του καθώς ένα 43% δήλωσε πως θα ήθελε να κάνει κάτι μετά την σχολή στην οποία φοιτά ενώ ένα 57% δήλωσε πως αγαπά πολύ αυτό που κάνει και δεν θα ήθελε να ασχοληθεί με κάτι άλλο. (Γράφημα 5.1.27.) Οι μελλοντικές επιλογές που προέκυψαν από τις θετικές απαντήσεις ήταν οι εξής:

- Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός.
- Μεταπτυχιακό.
- Ψυχολογία και συγκεκριμένα πως η ζωγραφική μπορεί να γίνει μέσο αντιμετώπισης ψυχικών νόσων.
- Ανθρωπολογία.
- Στρατός.
- Θεατρικές σπουδές.
- Ειδική αγωγή.
- Αγροτικές δουλειές.
- Μουσική.

Γράφημα 5.1.28. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Η οικονομική κρίση, σας έκανε να αναθεωρήσετε τις απόψεις σας σχετικά με το αντικείμενο και το επάγγελμα που επιλέξατε αρχικά"

Στη τελευταία ερώτηση : "Η οικονομική κρίση, σας έκανε να αναθεωρήσετε τις απόψεις σας σχετικά με το αντικείμενο και το επάγγελμα που επιλέξατε αρχικά" το ποσοστό των θετικών απαντήσεων άγγιξε το 20% ενώ το ποσοστό των αρνητικών το 80%. (Γράφημα 5.1.28.) Όσοι επέλεξαν την θετική απάντηση δικαιολόγησαν τη γνώμη τους , λέγοντας πως η οικονομική κρίση του έκανε να ψάξουν εναλλακτικούς τρόπους χρήσης των υλικών, αναζήτηση καινούργιων πεδίων έκφρασης της τέχνης και ένα μεγάλο ποσοστό υποστήριξε πως η οικονομική κρίση του ώθησε στο να προτιμήσουν μια καριέρα στο εξωτερικό.

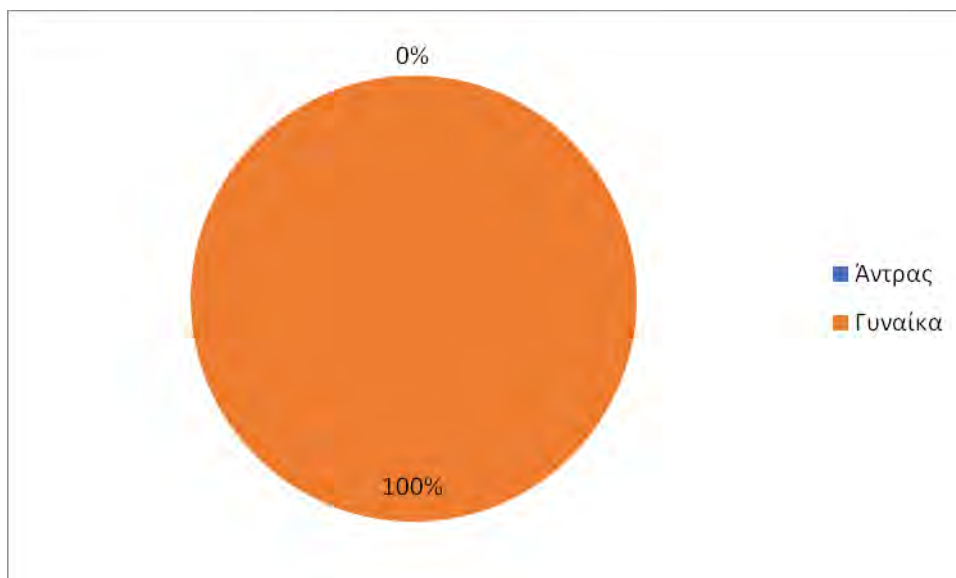
5.2.1. Ανάλυση ερωτηματολογίων Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης

Η παρακάτω έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας σε προπτυχιακούς φοιτητές του 4^{ου} ή ανώτερου έτους. Το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας περιλάμβανε εβδομήντα (70) ερωτηματολόγια τα οποία δόθηκαν σε γυναίκες φοιτήτριες του τμήματος.

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

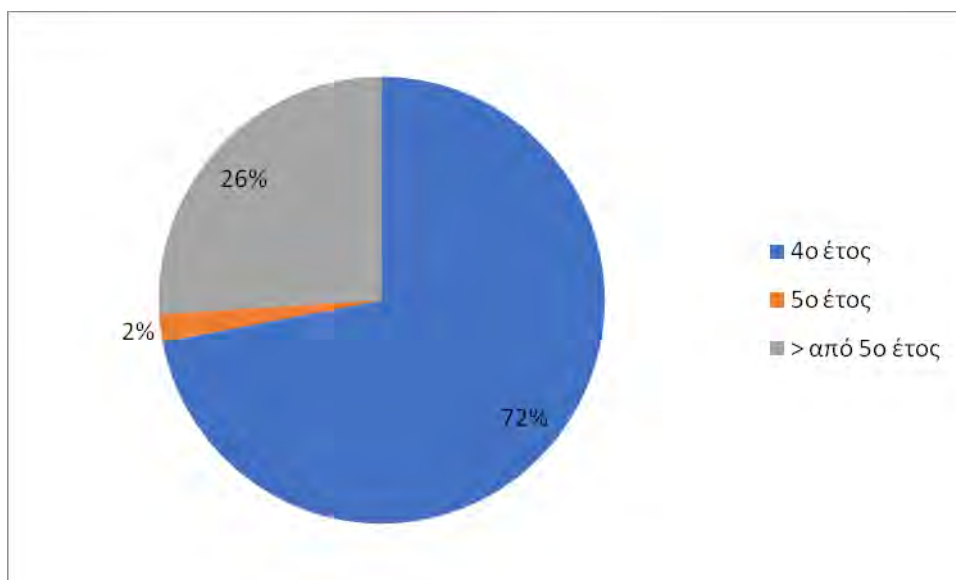
Κατά την διάρκεια της έρευνας εξετάστηκαν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

Γράφημα 5.2.1. Φύλο φοιτητών Π.Τ.Π.Ε.

- Φύλο (Αντρας: 0% , Γυναίκα: 100%)
- Σπουδές (Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης)

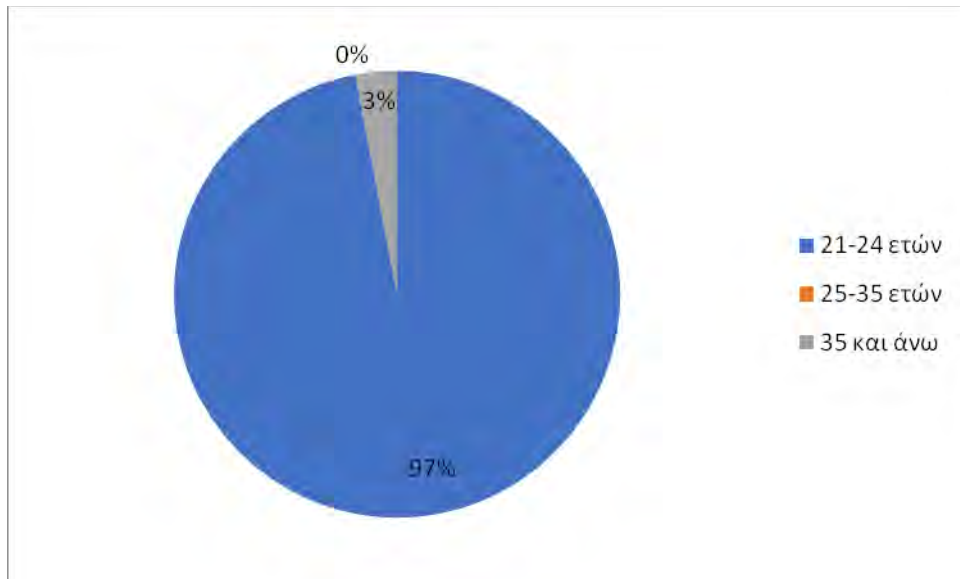
Γράφημα 5.2.2. Έτος Σπουδών φοιτητών Π.Τ.Π.Ε.

- Έτος Σπουδών (4ο: 72%, 5ο: 2%, Μεγαλύτερο από 5ο: 26%)

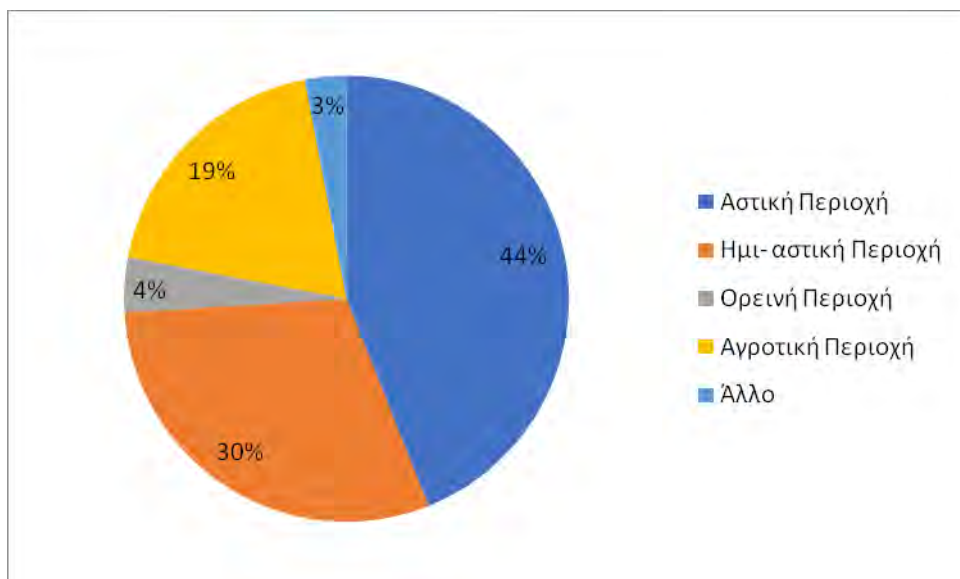

Γράφημα 5.2.3. Ηλικία φοιτητών Π.Τ.Π.Ε.

- Ηλικία (21-24: 97%, 25-35: 0%, 35 και άνω: 3%)

Γράφημα 5.2.4. Τόπος προέλευσης φοιτητών Π.Τ.Π.Ε.

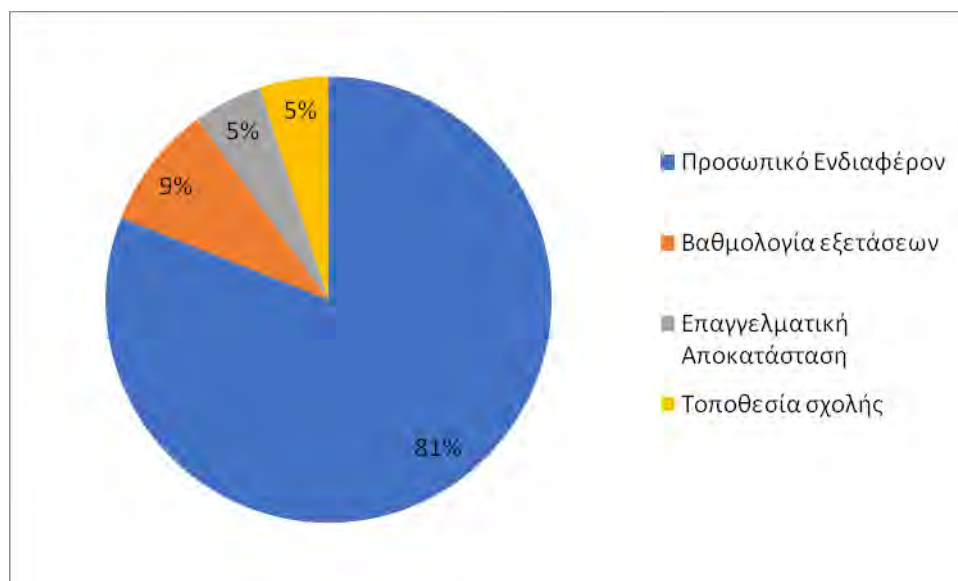

- Τόπος Προέλευσης (Αστική Περιοχή: 44%, Ημι-Αστική Περιοχή: 30%, Ορεινή Περιοχή: 4%, Αγροτική Περιοχή: 19%, Άλλο: 3%)

Β. ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΠΟΥΔΩΝ

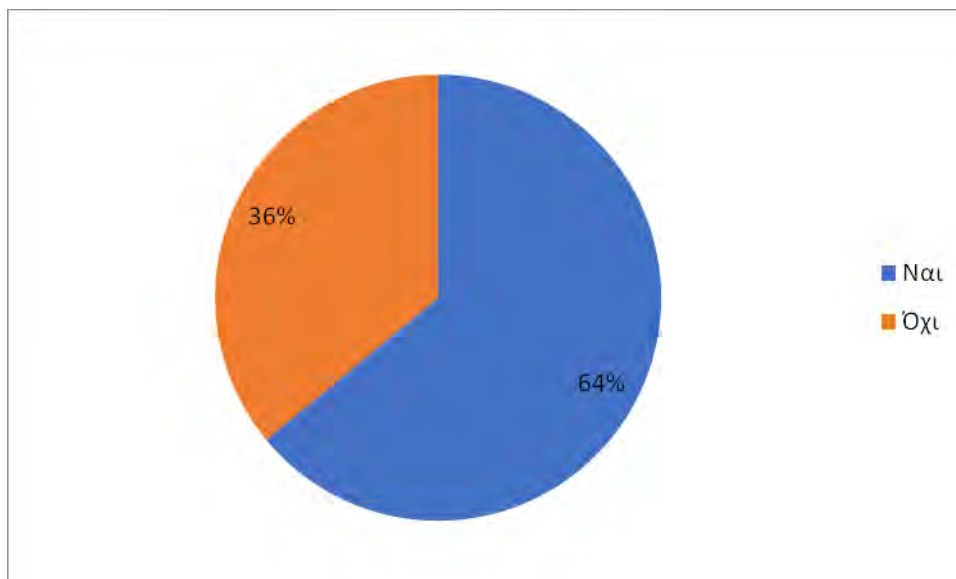
Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου αφορά τα κριτήρια που οι φοιτητές διάλεξαν την σχολή στην οποία φοιτούν και τους διάφορους παράγοντες που συντέλεσαν στην τελική τους επιλογή.

Γράφημα 5.2.5. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Σημειώστε τους λόγους για τους οποίους επιλέξατε την σχολή που φοιτάτε."

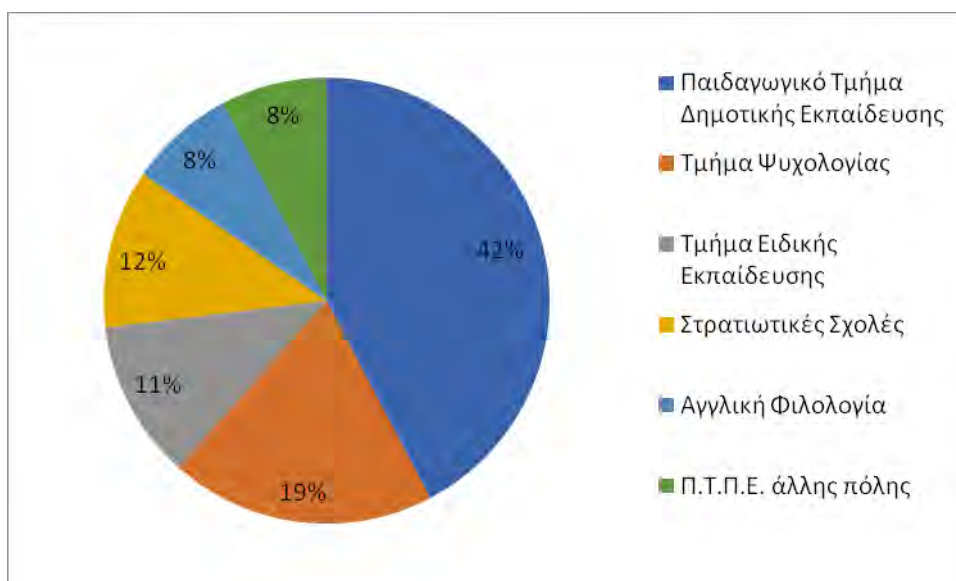

Στην ερώτηση: "Σημειώστε τους λόγους για τους οποίους επιλέξατε την σχολή που φοιτάτε.(Αριθμείστε ιεραρχικά)." υπήρχε ένα 63% το οποίο επέλεξε μόνο μία απάντηση και ένα 37% το οποίο επέλεξε παραπάνω από μία. Το **Προσωπικό ενδιαφέρον** είχε απήχηση σαν πρώτη επιλογή κατά 81%, η **Βαθμολογία των εξετάσεων** είχε απήχηση ένα 9%, ενώ η **Επαγγελματική Αποκατάσταση** και η **Τοποθεσία της σχολής** είχαν απήχηση κατά 5% το καθένα. Στην περίπτωση των πολλαπλών επιλογών (37%) παρατηρείται ότι η πιο συχνή δεύτερη επιλογή μετά το προσωπικό ενδιαφέρον είναι η Τοποθεσία της σχολής κατά 48% και ακολουθεί η Επαγγελματική Αποκατάσταση με ποσοστό 44%. Τέλος η Βαθμολογία των εξετάσεων είχε απήχηση ως δεύτερη επιλογή κατά ένα 8%. (Γράφημα 5.2.5.)

Γράφημα 5.2.6. Απαντήσεις στην ερώτηση: "η σχολή στην οποία φοιτάτε ήταν η πρώτη σας επιλογή;"

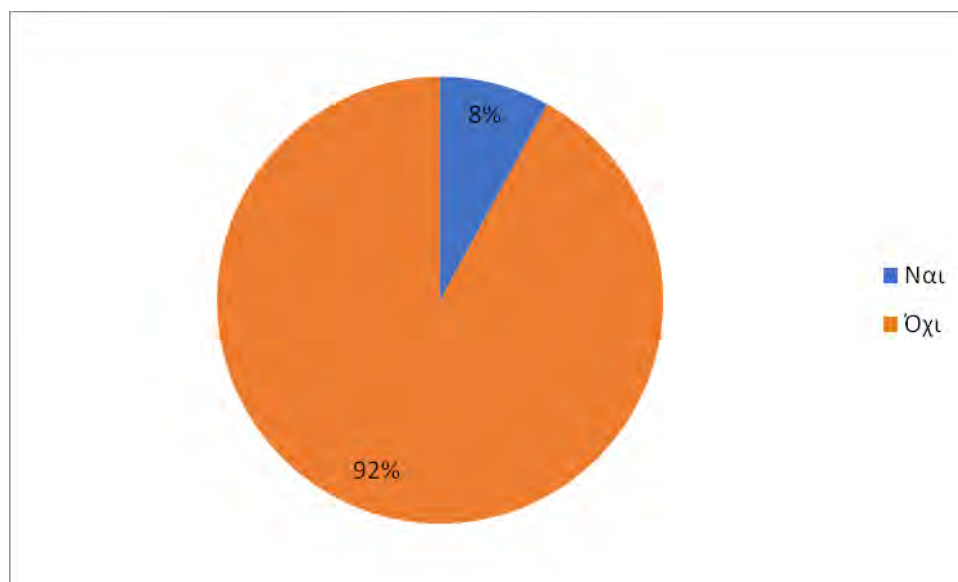
Γράφημα 5.2.7. Επεξήγηση αρνητικών απαντήσεων στην ερώτηση: "η σχολή στην οποία φοιτάτε ήταν η πρώτη σας επιλογή;"

Στην ερώτηση εάν "η σχολή στην οποία φοιτούν ήταν η πρώτη τους επιλογή;" τα αποτελέσματα είχαν ως εξής: Ένα 64% απάντησε θετικά, ενώ ένα 36% αρνητικά. (Γράφημα 5.2.6.) Το 44% όσων απάντησαν αρνητικά, έγραψαν ως πρώτη τους επιλογή το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, το 20% το Τμήμα Ψυχολογίας, το 12% το Τμήμα Ειδικής Εκπαίδευσης, ενώ άλλο ένα 12% διάλεξε ως επιλογή τις Στρατιωτικές Σχολές. Η Αγγλική Φιλολογία και το Παιδαγωγικό Τμήμα

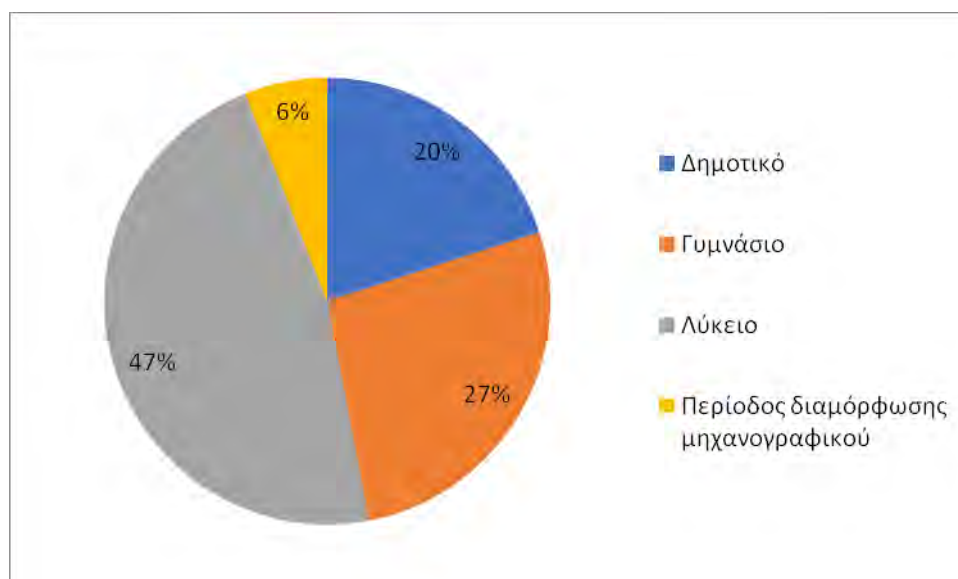
Προσχολικής Εκπαίδευσης άλλης πόλης είχαν απήχηση κατά 8% το καθένα. (Γράφημα 5.2.7.)

Γράφημα 5.2.8. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο μάθημα ή ενημέρωση επαγγελματικού προσανατολισμού που επηρέασε την επιλογή των σπουδών σας;"

Στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο μάθημα ή ενημέρωση επαγγελματικού προσανατολισμού που επηρέασε την επιλογή των σπουδών σας;" τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως εξής: ένα 8% απάντησε θετικά, ενώ ένα 92% απάντησε αρνητικά. Δεν υπήρξαν περαιτέρω διευκρινήσεις από κανέναν ερωτήσαντα. (Γράφημα 5.2.8.)

Γράφημα 5.2.9. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Από ποιο χρονικό διάστημα σκεφτόσασταν την επιλογή της σχολής που φοιτάτε;"

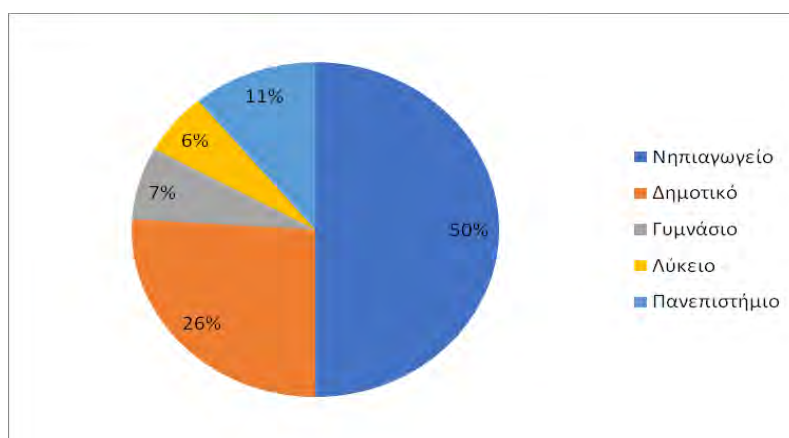

Στην ερώτηση: "Από ποιο χρονικό διάστημα σκεφτόσασταν την επιλογή της σχολής που φοιτάτε;", ένα 20% επέλεξε το Δημοτικό, ένα 27% το Γυμνάσιο, ένα 47% το Λύκειο, ένα 6% επέλεξε την περίοδο διαμόρφωσης του Μηχανογραφικού. (Γράφημα 5.2.9.)

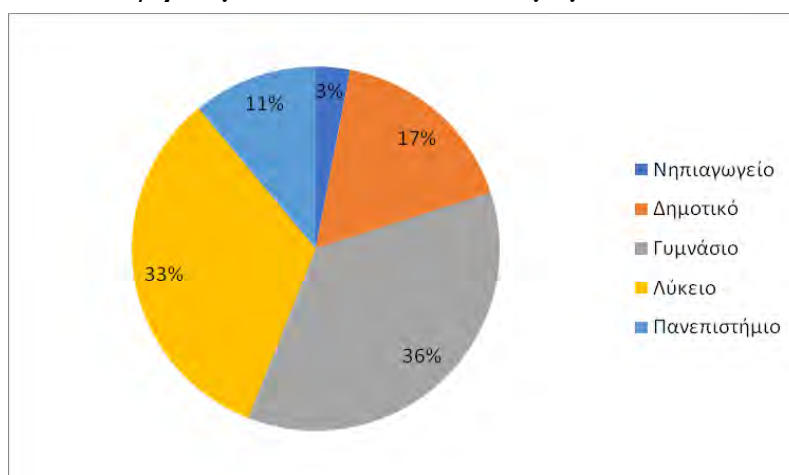
Γ. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ

Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται τα προσωπικά βιώματα και οι εμπειρίες που έχουν οι φοιτητές ως προς τα αντικείμενα των εικαστικών και των παιδαγωγικών σε προσωπικό, κοινωνικό και οικογενειακό επίπεδο.

Γράφημα 5.2.10. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Σε ποια ηλικία σας εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον για το πεδίο των Εικαστικών;"

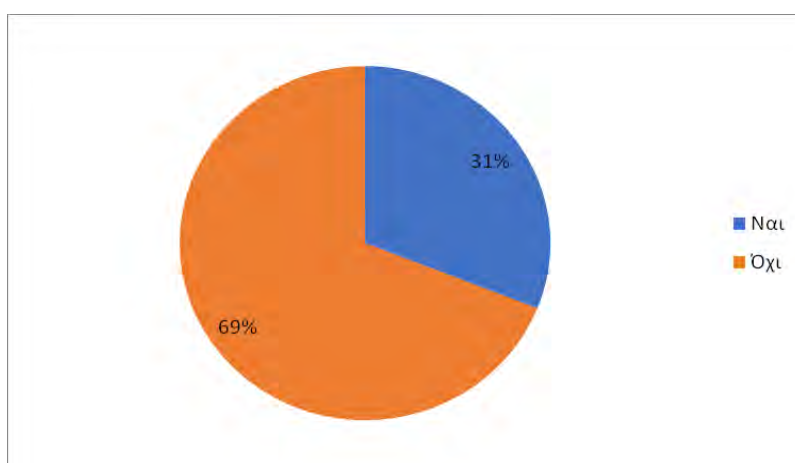

Γράφημα 5.2.11.. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Σε ποια ηλικία σας εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον για το πεδίο των Παιδαγωγικών;"

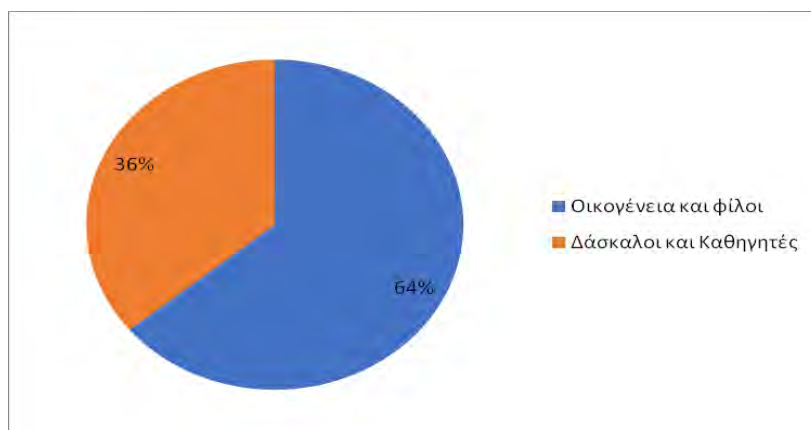

Στην ερώτηση: " Σε ποια ηλικία σας εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον για τα παρακάτω πεδία; (Εικαστικά/Παιδαγωγικά)" υπήρχε πλήρης συμμετοχή και στα δυο πεδία. Πιο συγκεκριμένα στο Εικαστικό πεδίο ένα 50% δήλωσε πως το ενδιαφέρον του εκδηλώθηκε στην ηλικία του Νηπιαγωγείου, ένα 26% στην ηλικία του Δημοτικού, ένα 7% σε αυτή του Γυμνασίου, ένα 6% σε αυτήν του Λυκείου και ένα 11% στην ηλικία του Πανεπιστημίου. (Γράφημα 5.2.10.) Στο Παιδαγωγικό πεδίο ένα 3% δήλωσε πως το ενδιαφέρον του εκδηλώθηκε στην ηλικία του Νηπιαγωγείου, ένα 17% στην ηλικία του Δημοτικού, ένα 36% σε αυτή του Γυμνασίου, ένα 33% σε αυτήν του Λυκείου και ένα 11% στην ηλικία του Πανεπιστημίου. (Γράφημα 5.2.11.)

Γράφημα 5.2.12. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο άτομο που σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Εικαστικών;"

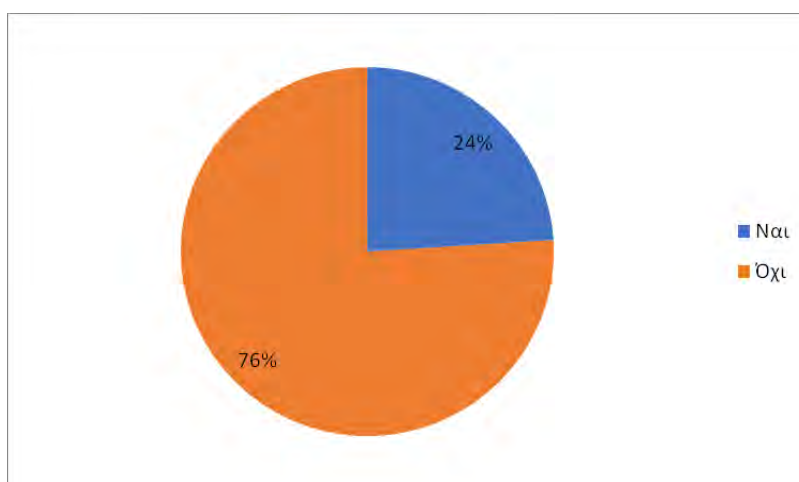

Γράφημα 5.2.13.. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Ποιο άτομο σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Εικαστικών; "

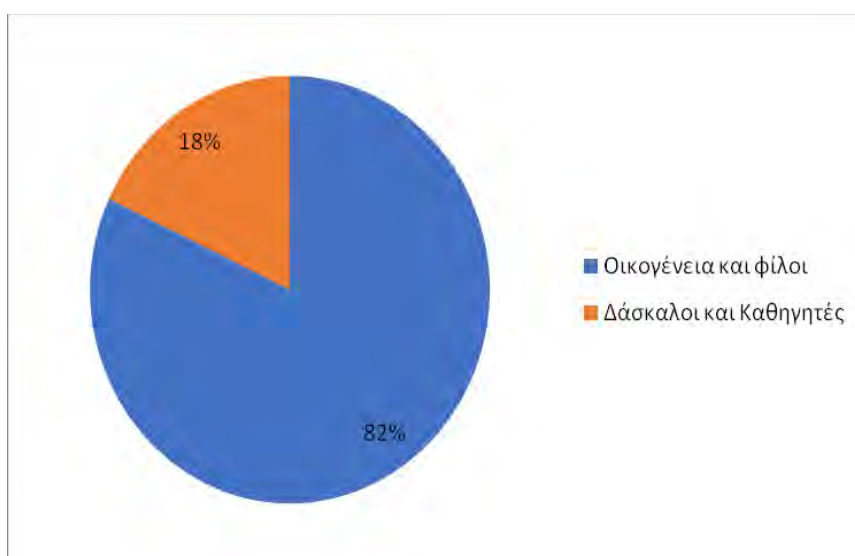

Στην ερώτηση "Υπήρχε κάποιο άτομο που σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Εικαστικών – Παιδαγωγικών;", οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν ως εξής: Στο πεδίο των Εικαστικών, ένα 31% απάντησε θετικά στην ερώτηση, ενώ ένα 69% αρνητικά. (Γράφημα 5.2.12). Στις θετικές απαντήσεις οι φοιτητές επέλεξαν με ποσοστό 64% την επιρροή της οικογένειας και των φίλων και ένα 36% την επιρροή των δασκάλων, καθηγητών και των εικαστικών. (Γράφημα 5.2.13.)

Γράφημα 5.2.14. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπήρχε κάποιο άτομο που σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Παιδαγωγικών;"

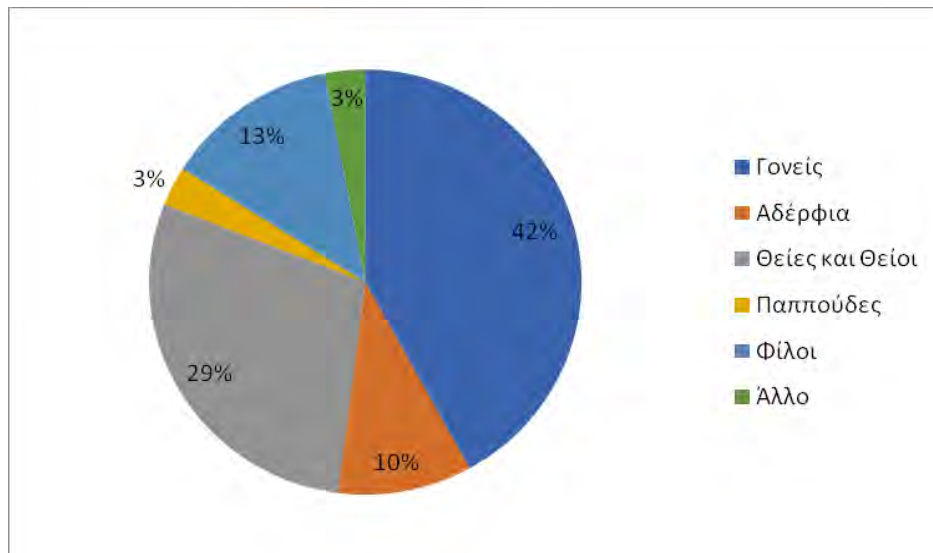

Γράφημα 5.2.15. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Ποιο άτομο σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των Παιδαγωγικών;"

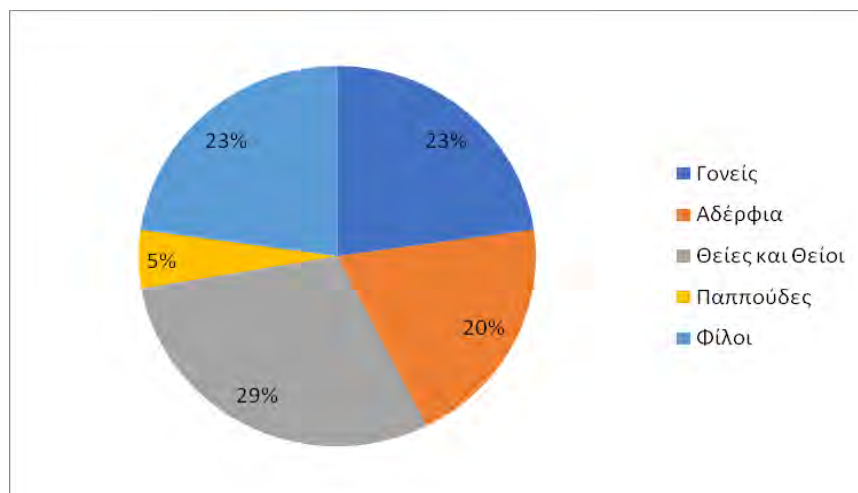
Στο πεδίο των Παιδαγωγικών, το 24% απάντησε θετικά και το 76% αρνητικά περιλαμβάνοντας στις θετικές απαντήσεις ένα 82% στην επιρροή της οικογένειας και ένα 18% σε αυτή των εκπαιδευτικών. (Γράφημα 5.2.14.) (Γράφημα 5.2.15.)

Γράφημα 5.2.16. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπάρχει κάποιος στο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον που ασχολείται με τα Εικαστικά;"

Στην ερώτηση: "Υπάρχει κάποιος στο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον που ασχολείται με τα Εικαστικά – Παιδαγωγικά;", οι απαντήσεις ήταν οι εξής. Στο πεδίο των Εικαστικών απάντησαν θετικά ένα 30%, ενώ αρνητικά ένα 70%. Στην αναφορά του ατόμου ένα 42% επέλεξε του γονείς, ένα 10% τα αδέρφια, ένα 29% τις θείες και τους θείους, ένα 3% του παππούδες, ένα 13% τους φίλους και ένα 3% την ελεύθερη επιλογή (Άλλο). (Γράφημα 5.2.16.)

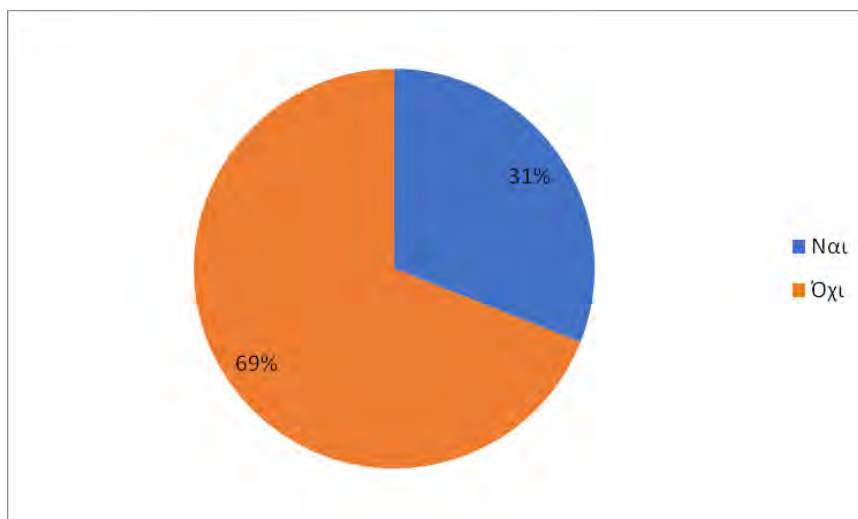
Γράφημα 5.2.17. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Υπάρχει κάποιος στο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον που ασχολείται με τα Παιδαγωγικά ;"

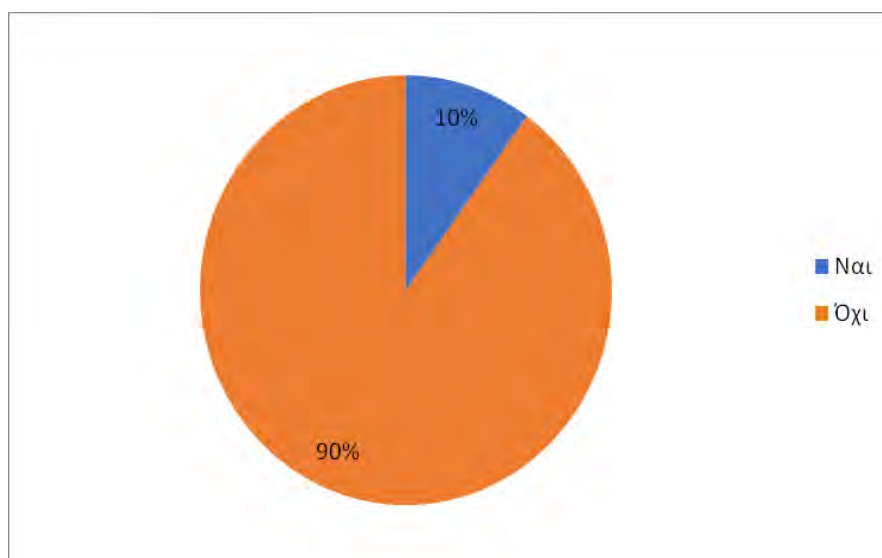

Στο πεδίο των Παιδαγωγικών απάντησαν θετικά ένα 41%, ενώ αρνητικά ένα 59%. Στην αναφορά του ατόμου ένα 23% επέλεξε του γονείς, ένα 20% τα αδέρφια, ένα 30% τις θείες και τους θείους, ένα 5% του παππούδες και ένα 23% τους φίλους. (Γράφημα 5.2.17.)

Γράφημα 5.2.18. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Σας γεννήθηκε η ανάγκη στο παρελθόν να ασχοληθείτε με τα Εικαστικά αλλά δεν το κάνατε;"

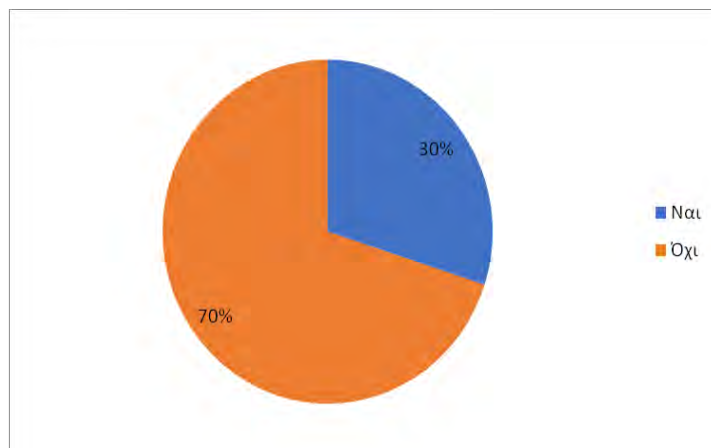
Γράφημα 5.2.19. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Σας γεννήθηκε η ανάγκη στο παρελθόν να ασχοληθείτε με τα Παιδαγωγικά αλλά δεν το κάνατε;"

Στην ερώτηση: "Σας γεννήθηκε η ανάγκη στο παρελθόν να ασχοληθείτε με τα Εικαστικά – Παιδαγωγικά αλλά δεν το κάνατε;", στο εικαστικό πεδίο ένα ποσοστό

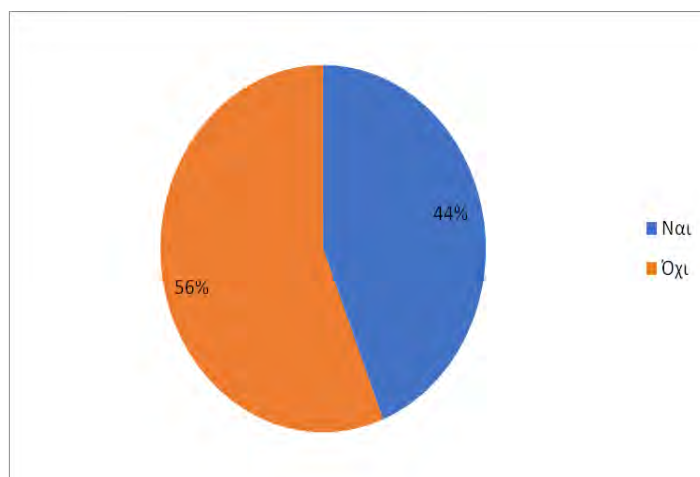
31% απάντησε θετικά ενώ ένα 69% αρνητικά. (Γράφημα 5.2.18.) Στο Παιδαγωγικό πεδίο ένα 10% απάντησε θετικά στην ερώτηση και ένα 90% αρνητικά. (Γράφημα 5.2.19.)

Γράφημα 5.2.20. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Πιστεύετε ότι οι γονείς σας επηρέασαν τη στάση σας απέναντι στα εικαστικά; "

Στην ερώτηση: "Πιστεύετε ότι οι γονείς σας επηρέασαν τη στάση σας απέναντι στα εικαστικά/παιδαγωγικά; " στο εικαστικό πεδίο ένα ποσοστό 30% απάντησε θετικά και ένα 70% απάντησε αρνητικά. Οι φοιτητές οι οποίοι έγραψαν πως οι γονείς τους επηρέασαν τη στάση τους υποστήριξαν πως υπήρχε ενθαρρυντική συμπεριφορά από μέρους τους. Πιο συγκεκριμένα, οι πιο συχνές επεξηγήσεις ανέφεραν τους γονείς να ασχολούνται με τα εικαστικά ως χόμπι, να παρέχουν στα παιδιά τα απαραίτητα υλικά ζωγραφικής στο σπίτι ώστε να αποκτήσουν το απαιτούμενο ερέθισμα, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό διευκρίνισε πως η ενθάρρυνση των γονιών κινούταν μόνο στα πλαίσια του χόμπι και όχι τις πιθανές επαγγελματικής ενασχόλησης. (Γράφημα 5.2.20.)

Γράφημα 5.2.21. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Πιστεύετε ότι οι γονείς σας επηρέασαν τη στάση σας απέναντι στα παιδαγωγικά;"

Στο Παιδαγωγικό πεδίο, ένα 44% απάντησε θετικά στην ερώτηση, ενώ ένα 56% αρνητικά. Σε όσους απάντησαν θετικά, υπήρχε ένα μεγάλο ποσοστό που επεξήγησε πως οι γονείς τους ήταν οι ίδιοι παιδαγωγοί. Άλλες συχνές απαντήσεις περιλάμβαναν την ενθάρρυνση της προ υπάρχουσας κλίσης των παιδιών πάνω στο αντικείμενο εκ μέρους των γονέων και την ενθάρρυνση με το αντικείμενο λόγω της επαγγελματικής αποκατάστασης με την οποία συνεπάγεται. Αξίζει να σημειωθεί πως υπήρξε ένα μικρό ποσοστό που οι γονείς ενθάρρυναν την ενασχόληση με το αντικείμενο λόγω του φύλου των παιδιών καθώς: "Είναι μια σχολή και ένας κλάδος, στον οποίο το μεγαλύτερο ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού γνωρίζει και ξέρει να συμπεριφέρεται απέναντι στα παιδιά". Τέλος υπήρξαν απαντήσεις όπου οι γονείς πρότειναν τα παιδαγωγικά ως επαγγελματική ενασχόληση και τα εικαστικά ως ένα χόμπι με το οποίο θα μπορούν να ασχολούνται στον ελεύθερο τους χρόνο. (Γράφημα 5.2.21.)

Ακολούθησε η ερώτηση: "Έχετε ασχοληθεί στο παρελθόν με κάποια μορφή τέχνης;" Ένα 46% απάντησε θετικά περιλαμβάνοντας τις τέχνες της ζωγραφικής, του χορού, της μουσικής, της αγιογραφίας, του decoupage, της γλυπτικής, της ηθοποιίας, της κεραμικής, της κατασκευής κοσμημάτων και της φωτογραφίας. Ένα 54% απάντησε αρνητικά.

Δ. ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ – ΣΤΑΣΕΙΣ

Σε αυτό το πεδίο εξετάστηκαν οι αντιλήψεις και οι στάσεις που έχουν διαμορφώσει οι φοιτητές ως προς τις εικαστικές τέχνες και τα παιδαγωγικά επαγγέλματα, το ενδιαφέρον που έχουν γι' αυτές και τις πιθανές δυνατότητες αυτών.

Στην ερώτηση: "Ποιες κατά τη γνώμη σας είναι οι εικαστικές τέχνες;", οι απαντήσεις των φοιτητών ήταν αρκετά κοινές μεταξύ τους, αλλά παρ' όλα αυτά υπήρξε ποικιλία. Οι πιο κοινές απαντήσεις ήταν η ζωγραφική, η γλυπτική, η κεραμική, η χαρακτική, το σχέδιο, το κουκλοθέατρο, η αγγειοπλαστική, οι κατασκευές και η αρχιτεκτονική. Λιγότερη αναφορά είχαν το ψηφιδωτό, η αερογραφία, η ξυλογλυπτική, η χειροτεχνία, η ελαιογραφία, η αγιογραφία, το γκράφιτι, η γραφιστική, το κόμικς και το κολλάζ.

Στην επόμενη ερώτηση: "*Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα Παιδαγωγικά επαγγέλματα; (Σημειώστε όσα παιδαγωγικά επαγγέλματα γνωρίζετε.)*", οι απαντήσεις των φοιτητών περιλάμβαναν κυρίως τους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και κάποιες περειαίρω ειδικότητες ου Παιδαγωγικού κλάδου. Αυτές είναι ο/η εικαστικός, ο/η μουσικός, ο/η εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής, ο/η φιλόλογος, ο/η φιλόλογος ξένων γλωσσών, ο/η κοινωνικός λειτουργός, ο/η χοροδιδάσκαλος, ο/η βρεφονηπιοκόμος, ο λογοθεραπευτής, ο/η ιστορικός, ο/η παιδοψυχολόγος, ο/η σχολικός σύμβουλος και ο εργοθεραπευτής.

Στην επόμενη ερώτηση "*Πού πιστεύετε ότι χρησιμεύουν οι εικαστικές τέχνες και τι προσφέρουν;*" οι απαντήσεις των φοιτητών εμφάνισαν μεγάλη ποικιλία οι οποίες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

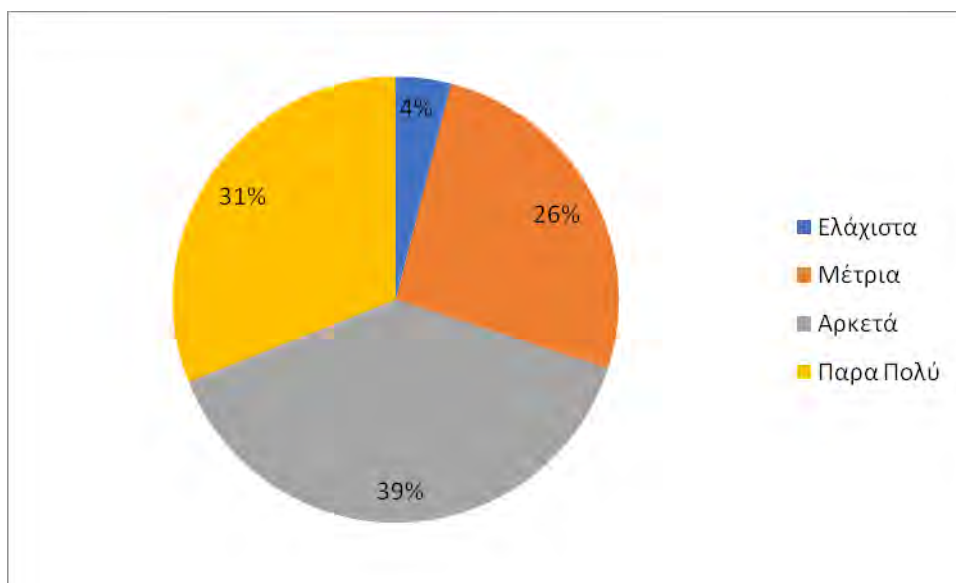
- Αισθητική καλλιέργεια του ανθρώπου.
- Ανάπτυξη της παρατηρητικότητας, της φαντασίας, της αντίληψης και της δημιουργικότητας.
- Χρησιμεύουν στην έκφραση συναισθημάτων.
- Μετάδοση και ανάπτυξη γνώσεων.
- Συναισθηματική ικανοποίηση και εκτόνωση.
- Ανάπτυξη λεπτής κινητικότητας.
- Δημιουργία αισθημάτων ηρεμίας και υπερηφάνειας στα παιδιά που δημιουργούν.
- Βοηθούν τα παιδιά να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν το περιβάλλον τους.
- Πολύτιμη βοήθεια στο επάγγελμα του Παιδαγωγού.

Ακολούθησε η ερώτηση: "*Που πιστεύετε ότι χρησιμεύουν τα παιδαγωγικά επαγγέλματα και τι προσφέρουν;*". Οι απαντήσεις εμφάνισαν επίσης μεγάλη ποικιλομορφία. Οι απαντήσεις τους κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής:

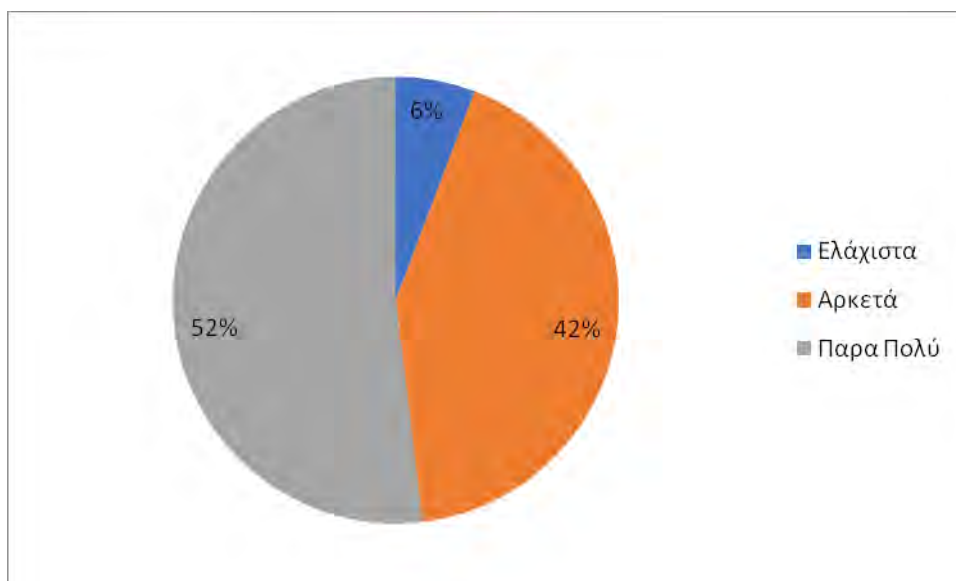
- Γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.
- Ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού από την παιδική ηλικία μέχρι την ενηλικίωση.
- Απόκτηση γνώσεων, διεύρυνση πνευματικών οριζόντων.

- Ανάπτυξη προσωπικότητας
- Μετάδοση γνώσεων.
- Κοινωνικοποίηση του ατόμου.
- Ανάπτυξη ικανοτήτων, δεξιοτήτων, στάσεων, αξιών.
- Διδασκαλία κανονιστικών πρακτικών μεθόδων (ανάγνωση, γραφή κλπ).
-

Γράφημα 5.2.22. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Βαθμολογήστε το δικό σας ενδιαφέρον για τις εικαστικές τέχνες".

Γράφημα 5.2.23. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Βαθμολογήστε το δικό σας ενδιαφέρον για τα παιδαγωγικά".

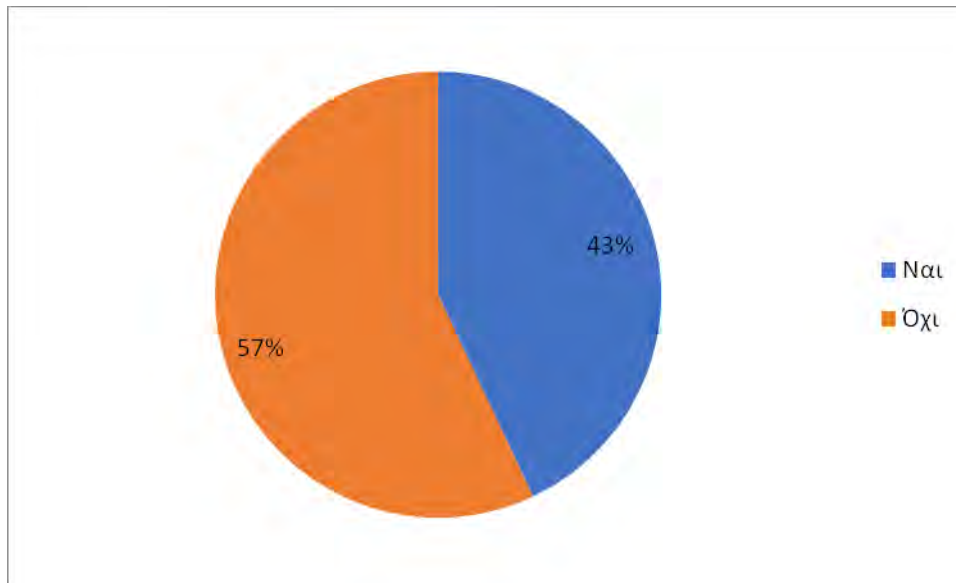
Ακολούθησε η ερώτηση: "*Βαθμολογήστε το δικό σας ενδιαφέρον για τις εικαστικές τέχνες/ παιδαγωγικά.*" Στο πεδίο των εικαστικών ένα ποσοστό 4% απάντησε *Ελάχιστα*, ένα ποσοστό 26% απάντησε *Μέτρια*, ένα 39% απάντησε *Αρκετά*, ενώ ένα ποσοστό 31% απάντησε *Πάρα πολύ*. (Γράφημα 5.2.22.) Στο πεδίο των παιδαγωγικών ένα 6% απάντησε *Μέτρια*, άλλο ένα 44% απάντησε *Αρκετά* και ένα 54% απάντησε *Πάρα πολύ*. (Γράφημα 5.2.23.)

Στη επόμενη ερώτηση: "*Ασχολείστε με κάποια τέχνη τα τελευταία χρόνια;*", η απάντηση ήταν θετική από το 26% των φοιτητών. Τα πιο δημοφιλή είδη τέχνης που επιλέχθηκαν ήταν η ζωγραφική, ο χορός και το θέατρο ενώ λιγότερο δημοφιλείς ήταν οι τέχνες της φωτογραφίας, της κεραμικής και της μουσικής. Στην υπό ερώτηση: "*Τι πιστεύετε ότι σας ώθησε να ασχοληθείτε;*" Στις περιπτώσεις της ενασχόλησης με τη ζωγραφική οι απαντήσεις περιλάμβαναν την προσωπική ανάγκη για έκφραση και αναζήτηση καθώς και τον τρόπο ανατροφής και τα ερεθίσματα που λήφθηκαν μέσα στην οικογένεια. Στις περιπτώσεις ενασχόλησης με τον χορό, οι απαντήσεις περιλάμβαναν το προσωπικό ενδιαφέρον για το αντικείμενο, την ψυχική ηρεμία που προσφέρει και την παρότρυνση από φίλους. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις η αιτιολόγηση περιλάμβανε κυρίως το προσωπικό ενδιαφέρον και την αγάπη για το αντικείμενο.

Στην ερώτηση: "*Πιστεύετε πως ένα χόμπι μπορεί να γίνει επάγγελμα;*" , ένα μεγάλο ποσοστό 90% απάντησε θετικά στην ερώτηση ενώ ένα 10% απάντησε αρνητικά. Στο κομμάτι της επεξήγησης της θετικής απάντησης, η πλειοψηφία των φοιτητριών συμφώνησε στις απαντήσεις τους. Οι περισσότεροι λοιπόν συμφώνησαν πώς όταν σου αρέσει πολύ αυτό που κάνεις, η απόδοση που έχεις είναι μεγαλύτερη και κατά συνέπεια όταν είσαι καλός στην δουλειά σου, έχεις μεγαλύτερη επιτυχία. Επίσης ένα κομμάτι των ερωτηθέντων συμφώνησε πως η δημιουργικότητα μέσα σε μια δουλειά και η ευχαρίστηση από κάποιον να την κάνει μπορεί να αναπτύξει έναν τομέα, εισάγοντας καινοτόμες ιδέες που θα συντελέσουν στην επαγγελματική πρόωθηση του.

Ε. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ- ΚΡΙΤΙΚΗ

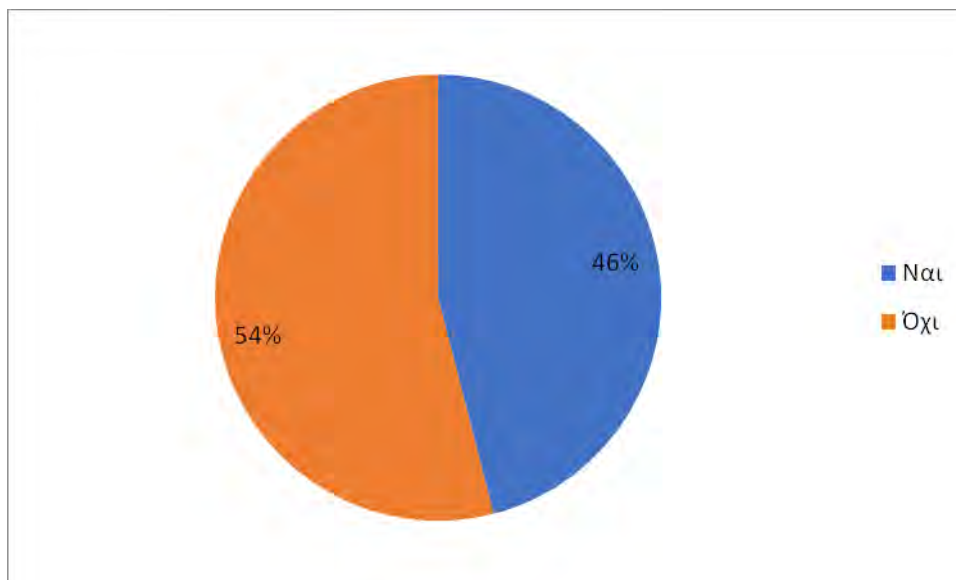
Γράφημα 5.2.24. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στις εικαστικές τέχνες σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;"

Στην ερώτηση: " Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στις εικαστικές τέχνες σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;", ένα 43% απάντησε θετικά ενώ ένα 57% απάντησε αρνητικά. (Γράφημα 5.2.24.) Στο κομμάτι των θετικών απαντήσεων οι επεξηγήσεις κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής:

- Μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε σύγκριση με το παρελθόν.
- Έχει αλλάξει η οπτική στο τι μπορεί να κάνει κανείς με απλά αντικείμενα.
- Εσωτερική έκφραση.
- Συνειδητοποίηση ότι πλέον δεν χρειάζεται ταλέντο για να ασχοληθείς με τις εικαστικές τέχνες, απλά φαντασία και διάθεση.
- Πολλά πράγματα φαινόταν δύσκολα και ακατόρθωτα αλλά στην πορεία μέσω των μαθημάτων στη σχολή υπήρξε η συνειδητοποίηση ότι πάντα υπάρχει και άλλος τρόπος.
- Καλύτερη αντίληψη και καλύτερη απόδοση ως προς τις Τέχνες.

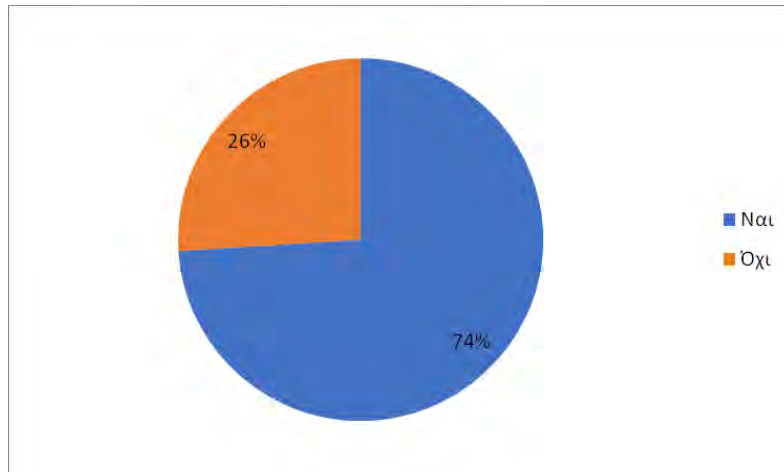
Γράφημα 5.2.25. Απαντήσεις στην ερώτηση: " Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στα παιδαγωγικά επαγγέλματα σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;"

Ακολούθησε η ερώτηση " Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στα παιδαγωγικά επαγγέλματα σε σχέση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;". (Γράφημα 5.2.25.) Οι θετικές απαντήσεις άγγιζαν το ύψος του 46% ενώ οι αρνητικές το 54%. Στη κομμάτι της επεξήγησης των θετικών απαντήσεων οι ερωτηθέντες συμφώνησαν σε ένα μεγάλο κομμάτι των απαντήσεων. Συγκεκριμένα ένα μεγάλο ποσοστό κατανόησε τον σκοπό και την λειτουργία της εκπαίδευσης και συμφώνησε πως χρειάζεται πραγματική αγάπη για τη ενασχόληση με το παιδί αλλά ταυτόχρονα υπευθυνότητα. Επίσης έγινε αντιληπτή η σπουδαιότητα και αναγκαιότητα του αντικειμένου. Τέλος, έγινε σύγκριση των παλαιών μαθητικών χρόνων με τα σύγχρονα και πιο συγκεκριμένα το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον της εκπαίδευσης στρέφεται περισσότερο προς το ίδιο το παιδί, επομένως και το ενδιαφέρον του παιδιού αρχίζει να στρέφεται με την σειρά του πιο εύκολα προς τον παιδαγωγικό τομέα.

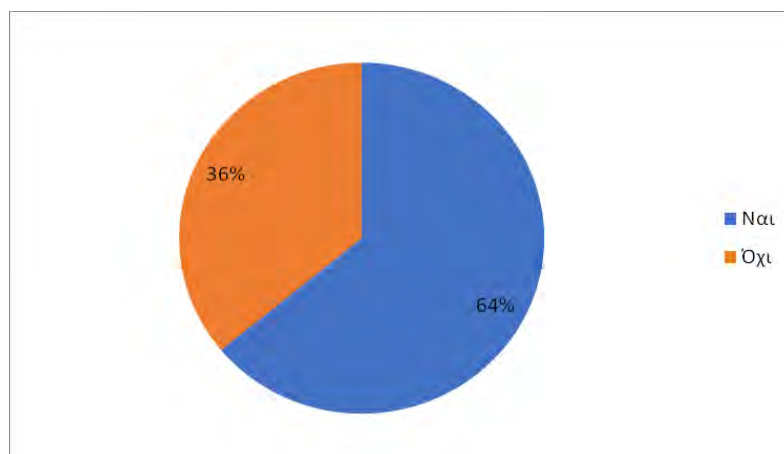

Γράφημα 5.2.26. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Οι γνώσεις που λάβατε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας πιστεύετε πως επηρέασαν κατά κάποιο τρόπο τις επαγγελματικές σας βλέψεις για το μέλλον;"

Στην επόμενη ερώτηση: "Οι γνώσεις που λάβατε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας πιστεύετε πως επηρέασαν κατά κάποιο τρόπο τις επαγγελματικές σας βλέψεις για το μέλλον;", οι θετικές απαντήσεις έφτασαν στο 74% ενώ οι αρνητικές στο 26%. (Γράφημα 5.2.26.) Ένα σημαντικό ποσοστό απάντησε πως οι γνώσεις που έλαβαν τους έκαναν να θέλουν να ακολουθήσουν το επάγγελμα που σπούδασαν. Κάποιοι άλλοι ερωτήσαντες απάντησαν πως κάποια μαθήματα στο ΠΤΠΕ τους έκαναν να αναπτύξουν ένα ενδιαφέρον για την ειδική αγωγή και να ασχοληθούν με αυτή. Επίσης ένα άλλο κομμάτι των απαντήσεων αφορούσε τον ενδιαφέρον που αναπτύχθηκε κατά την διάρκεια της φοίτησης τους και για άλλους κλάδους άσχετους με το αντικείμενο αλλά έμμεσα συνδεδεμένους.

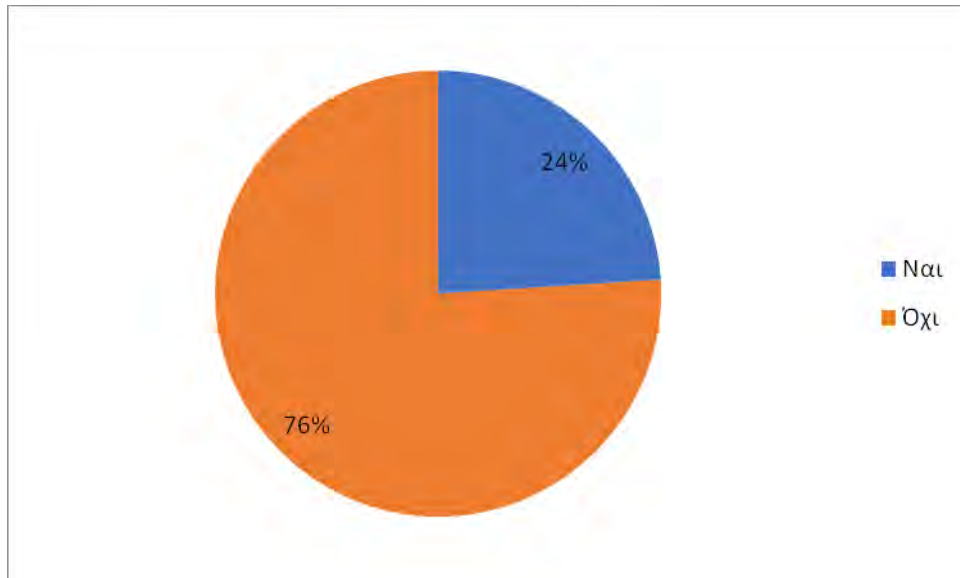
Γράφημα 5.2.27. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Θα θέλατε μετά τη σχολή που φοιτάτε να ασχοληθείτε με κάτι άλλο;"

Ακολούθησε η ερώτηση: " Θα θέλατε μετά τη σχολή που φοιτάτε να ασχοληθείτε με κάτι άλλο;". Ένα 64% δήλωσε πως θα ήθελε να κάνει κάτι μετά την σχολή στην οποία φοιτά ενώ ένα 36% δήλωσε πως αγαπά πολύ αυτό που κάνει και δεν θα ήθελε να ασχοληθεί με κάτι άλλο. (Γράφημα 5.2.27.) Οι μελλοντικές επιλογές που προέκυψαν από τις θετικές απαντήσεις ήταν οι εξής:

- Ειδική Αγωγή (33%)
- Χορός
- Γερμανική Φιλολογία
- Νοσηλευτική
- Μαγειρική
- Εικαστικά
- Μουσικοκινητική
- Αισθητική
- Παιδοψυχολογία
- Διακόσμηση
- Μουσική
- Διακόσμηση
- Φωτογραφία
- Θεατρικό Παιχνίδι
- Αγγλική Φιλολογία
- Ενασχόληση με επιχειρήσεις
- Κοινωνιολογία
- Γυμναστική Ακαδημία

Γράφημα 5.2.28. Απαντήσεις στην ερώτηση: "Η οικονομική κρίση, σας έκανε να αναθεωρήσετε τις απόψεις σας σχετικά με το αντικείμενο και το επάγγελμα που επιλέξατε αρχικά"

Στη τελευταία ερώτηση : "Η οικονομική κρίση, σας έκανε να αναθεωρήσετε τις απόψεις σας σχετικά με το αντικείμενο και το επάγγελμα που επιλέξατε αρχικά" το ποσοστό των θετικών απαντήσεων άγγιξε το 24% ενώ το ποσοστό των αρνητικών το 76%. (Γράφημα 5.2.28.) Όσοι επέλεξαν την θετική απάντηση δικαιολόγησαν τη γνώμη τους , λέγοντας πως το επάγγελμα των παιδαγωγών και δη των νηπιαγωγών έχει κορεστεί. Επίσης υπήρχαν απαντήσεις που έλεγαν πως η κάποτε επαγγελματική αποκατάσταση του επαγγέλματος τους οδήγησε στην επιλογή του, αλλά δεδομένων των συνθηκών αναγκαστικά θα οδηγηθούν να ψάξουν κάτι διαφορετικό.

6. Συμπεράσματα

Στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, εξετάστηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή σπουδών, τα βιώματα, οι αντιλήψεις και οι στάσεις των φοιτητών γύρω από δύο επαγγέλματα, του παιδαγωγού και του εικαστικού. Τα δυο αυτά αντικείμενα παρουσιάζουν πολλές διαφορές μεταξύ τους αλλά ταυτόχρονα φαίνεται να έχουν μια σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλοσυμπλήρωσης.

Εξετάζοντας τους πίνακες εμπειριών και βιωμάτων των Καλλιτεχνών και των Παιδαγωγών, η διαφορά ανάμεσα στα δυο επαγγέλματα είναι εμφανής αμέσως. Στην πρώτη περίπτωση, βλέπουμε πως οι παράγοντες που επηρεάζουν τους καλλιτέχνες είναι περισσότεροι και πιο πολύπλοκοι. Ανάλογα και από την εποχή, παρατηρείται πως το οικογενειακό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις κοινωνικό πλαίσιο, παίζει μεγάλο ρόλο στην εκδήλωση ενδιαφέροντος από τους νέους καλλιτέχνες και την απόφαση να ασχοληθούν επαγγελματικά με αυτό που αγαπούν. Οι νέοι καλλιτέχνες ανακαλύπτουν την κλίση τους, έρχονται σε επαφή με αυτή και στη συνέχεια αποφασίζουν να την αναπτύξουν. Στη περίπτωση των παιδαγωγών, από την άλλη, παρατηρείται πως το κοινωνικό και πολιτικό κλίμα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την κατεύθυνση που θα ακολουθήσει ο καθένας. Σε κάποιους, το επάγγελμα προκύπτει λόγω των συγκυριών και έπειτα ανακαλύπτουν το ενδιαφέρον τους για αυτό, ενώ σε κάποιους άλλους η αγάπη για τα παιδιά και η ανατροφή τους σε περιβάλλον που ευνοούσε αυτή την αγάπη, οδηγεί στην ενασχόληση με τον κλάδο. Κάτι ακόμα που παρατηρείται στην σύγκριση των πινάκων ανάμεσα στους Καλλιτέχνες και τους Παιδαγωγούς, είναι το εύρος των επιρροών που δέχτηκε ο καθένας για την επιλογή του αντικειμένου. Στην περίπτωση των Παιδαγωγών, εντοπίζεται μια κλίση ως προς τον κλάδο, η οποία δεν είναι τόσο συχνή όσο των καλλιτεχνών, και αυτή ενισχύεται και επηρεάζεται κυρίως από κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα ζητήματα. Αντιθέτως στην περίπτωση των καλλιτεχνών, σημαντικό ρόλο στην εκδήλωση του ενδιαφέροντος, παίζουν παράγοντες όπως το οικογενειακό περιβάλλον, ο καλλιτεχνικό κύκλος και τα παιδικά βιώματα.

Προχωρώντας στο κομμάτι της έρευνας, εντοπίζονται επίσης διαφορές στο πως προσεγγίζουν οι φοιτητές των δυο σχολών το αντικείμενο τους. Ξεκινώντας από τα αποτελέσματα της σχολής Καλών Τεχνών, το πρώτο πράγμα που παρατηρεί κανείς είναι πως κανένας φοιτητής δεν βρέθηκε στην σχολή από τύχη. Αυτό φαίνεται και

από το ηλικιακό εύρος που υπάρχει στους σπουδαστές, καθώς περιλαμβάνει ηλικίες από είκοσι έως και εξήντα- πέντε ετών. Το ενδιαφέρον που έχουν εκδηλώσει οι φοιτητές για την σχολή, φαίνεται πως πηγάζει από πολύ διαφορετικά στοιχεία του καθενός, αλλά η εντύπωση που μένει είναι πως όλοι όσοι επέλεξαν αυτό το αντικείμενο, το αγαπούν και έχουν σκοπό να ασχοληθούν επαγγελματικά με αυτό στο μέλλον. Στην περίπτωση των παιδαγωγών, από την άλλη, βλέπουμε περιπτώσεις σπουδαστών που η σχολή δεν ήταν η πρώτη τους επιλογή αλλά παρόλα αυτά αποφάσισαν να την ολοκληρώσουν. Σε αυτό το πλήθος φοιτητών υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό που δεν έχει σκοπό να ασχοληθεί επαγγελματικά με το αντικείμενο και ένα ποσοστό που θα χρησιμοποιήσει της γνώσεις που έλαβε ως βάση για να ασχοληθεί με κάτι άλλο παρεμφερές.

Ως προς το κομμάτι των βιωμάτων, παρατηρείται πως και στις δυο περιπτώσεις παίζουν τον πιο σημαντικό ρόλο για την διαμόρφωση των απόψεων και των στάσεων των φοιτητών απέναντι στο αντικείμενο τους. Τα βιώματα μέσω του οικογενειακού και φιλικού κύκλου ή τα βιώματα μέσα από το σχολικό περιβάλλον, φαίνεται πως έχουν εντυπωθεί βαθιά μέσα στους φοιτητές καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι επιλογές τους καθορίζονται ή επηρεάζονται από αυτά με θετικό ή αρνητικό τρόπο.

Συγκεκριμένα, ως προς το κομμάτι της *οικογένειας* όπως αναφέρθηκε και παραπάνω (Τσολακίδου, 1997) είναι εμφανής η άμεση επιρροή των εξεταζόμενων από το οικογενειακό περιβάλλον. Στη περίπτωση των φοιτητών της Σχολής Καλών Τεχνών οι γονείς έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο στην εκδήλωση της καλλιτεχνικής κλίσης και στην ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση της. Αναλυτικότερα, η οικογένεια φαίνεται να έχει πλάσει την αντίληψη των σπουδαστών σχετικά με το αντικείμενο τους, την άποψη τους για τις τέχνες και την εκδήλωση τους. Στην περίπτωση των Παιδαγωγών οι γονείς έχουν αναλάβει ένα ελάχιστο διαφορετικό ρόλο. Η ενθάρρυνση για την ενασχόληση με το αντικείμενο προέκυψε μέσω μιας έμμεσης επαφής των ίδιων με τα παιδαγωγικά, κάτι που δεν ισχύει στην περίπτωση των Εικαστικών. Τα παιδιά δηλαδή που επέλεξαν σαν αντικείμενο τα εικαστικά, είχαν επιρροή κυρίως από γονείς που είχαν ασχοληθεί και οι ίδιοι με το αντικείμενο, επαγγελματικά ή ερασιτεχνικά. Αντίθετα η ενθάρρυνση των γονέων στους φοιτητές που επέλεξαν τα παιδαγωγικά, δεν είχαν σε όλες τις περιπτώσεις, οι ίδιοι κάποια επαφή με τον κλάδο αλλά η υποστήριξη υπήρξε πάραυτα.

Τέλος, αναφορικά με την *διεπιστημονικότητα* και την σχέση αυτών των δυο αντικειμένων παρατηρείται κάτι πολύ ενδιαφέρον. Και οι δυο πλευρές ενώ δεν έχουν άμεση επαφή με το αντικείμενο που εξετάζεται παράλληλα, εκδηλώνουν ενδιαφέρον για αυτό. Μάλιστα υπάρχουν περιπτώσεις φοιτητών που μετά την φοίτηση στην σχολή τους θα ήθελαν να ασχοληθούν με κάτι ανάλογο με το παράλληλο αντικείμενο. Κατά τη διάρκεια της έρευνας, έγινε φανερό πως οι δυο κλάδοι αυτοί, όσο διαφορετικοί και να είναι, εξαρτώνται έμμεσα ο ένας από τον άλλον και αλληλοσυμπληρώνονται. Στις περιπτώσεις των φοιτητών της Σχολής Καλών Τεχνών, οι σπουδαστές έδειξαν ενδιαφέρον για το παιδαγωγικό αντικείμενο, ως ένα μέσο να μεταδώσουν τις γνώσεις που έλαβαν μέσα στην σχολή τους. Στις περιπτώσεις των φοιτητριών του ΠΤΠΕ, το ενδιαφέρον που εκδηλώθηκε για τα εικαστικά, είχε κυρίως να κάνει με την χρήση τους μέσα στην τάξη για πιο αποτελεσματική διδασκαλία, αλλά και ως μέσο έκφρασης των παιδιών.

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Amundson, N.E. (2005). 'The potential impact of global changes in work for careertheory and practice', *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5,91-99.

Amundson, N. (2006). 'Challenges for career interventions in changing contexts', *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6, 3-14.

Apostal, R.- Biden, J. (1991). 'Educational and occupational aspirations of rural highschool students', *Journal of Career Development*, 18, 153-160.

Astin, H. (1984). 'The meaning of work in women's lives: A sociopsychological model of career choice and work behavior', *Counseling Psychologist*,12, 117-126.

Βαμβούκας, Μ. (1982). *Κίνητρα του διδασκαλικού επαγγέλματος*. Ηράκλειο: Βαμβούκας.

Crites, J.O. (1969). *Vocational psychology: The study of vocational behavior and development*. N. York: McGraw-Hill.

Davey, F.H.- Stoppard, J.M. (1993). 'Some factors affecting the occupational expectations of female adolescents', *Journal of Vocational Behavior*, 43, 235-250.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Van Gogh*. τ.1Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Picasso*. τ.2 Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Klimt*. τ.16Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Kandinsky*. τ.26Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Raul Dufy*. τ.41Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Griss*. τ.44Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Leger* τ.45. Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Ernst*. τ.66Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Utrillo*.τ.77Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Miro*.τ.82Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, O. Kokoska* τ.85 Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Deren*.τ.89Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

DeaGOSTINI HELLAS, (2003). *Art Gallery, Shagall*. τ.98Αθήνα: DeaGOSTINI HELLAS Ε.Π.Ε.

Δημητρόπουλος, Ε. (2004). «Η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και οι σχετικές θεωρίες». Στο: Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), (2004). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Dunne, F.- Elliot, R. - Carlsen, W.S. (1981). 'Sex differences in the educational and occupational aspirations of rural youth', *Journal of Vocational Behavior*,18, 56-66.

Έκο, Ο. (1990). *Κήνσορες και θεράποντες*. Αθήνα: Γνώση.

Fouad, N.A. (1995). "Career behavior of Hispanics: Assessment and intervention." In F.T.L.Leong (Ed.), *Career development and vocational behavior of racial and ethnic minorities* (pp. 165-192). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Grotevant, H.D., Scarr, S., & Weinberg, R.A. (1977). "Patterns of interest similarity in adoptive and biological families." *Journal of Personality and Social Psychology*,35,667-675.

Hatung, P.J., Vandiver, B.J., Leong, F.T.L., Pope, M., Niles, S.G., & Farrow, B.(1998). "Appraising cultural identity in career-development assessment and counseling." *The Career Development Quarterly*, 46,276-293.

Holland, J.L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. New Jersey: EnglewoodCliffs.

Houssaye, J. (2000) *Δεκαπέντε Παιδαγωγοί: Σταθμοί στην ιστορία της Παιδαγωγικής Σκέψης*. Εκδ. Μεταίχμιο

Kapes, J.T., Mastie, M.M., & Whitfield, E.A. (1994). *A counselor's guide to career assessment inventories*(3rded.). Alexandria, VA: National Career Development Association.

Kaplan, R. M. (1987). *Basic statistics for the behavioral sciences*. Newton, Massachusetts: Allyn&Bacon.

Κασσωτάκης, Μ. (1986). "Η προσπάθεια ανάπτυξης της μέσης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης κατά την περίοδο 1950-1980 και η αποτυχία της: Μια ερμηνευτική προσέγγιση." Στο: Καζαμιάς, Α. &Κασσωτάκης, Μ. (1986), *Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Προσπάθειες, αδιέξοδα, προοπτικές*, σσ. 20-44. Ρέθυμνο.

Κασσωτάκης, Μ. (1990). "Η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και ηεκπαιδευτική κρίση στην Ελλάδα." *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 14-15, 16-42.

Κασσωτάκης, Μ. (2003). "Ο ρόλος του συμβούλου επαγγελματικού προσανατολισμού." *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 66-67, 29-48.

Κασσωτάκης, Μ., (2004). Εισαγωγή στο: Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), (2004).*Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Τυπωθήτω.

Κασσωτάκης, Μ., Μαρμαρινός, Ι. (2004). "Οι κοινωνικές διαστάσεις του σχολικού και επαγγελματικού προσανατολισμού." Στο: Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), (2004). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Τυπωθήτω.

Κατσανέβας, Θ. (2002). *Οι προοπτικές της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα. Η πρωτότυπη έννοια του ισοζυγίου ζήτησης και προσφοράς επαγγελματών, η μεθοδολογία και η εφαρμογή του στην πράξη*. Επιστημονική επετηρίδα, τόμος για την ομότιμη καθηγήτρια Λίτσα Νικολάου-Σμοκοβίτη, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

Κατσανέβας, Θ. (2007). *Η επιχειρηματικότητα των γυναικών*. Πρωτογενής έρευνα στα πλαίσια Ευρωπαϊκού Προγράμματος III Β ArchimedInterreg για το συναφές θέμα

Κατσανέβας, Θ. (2009). *Ο χρυσός κανόνας για επιλογές σταδιοδρομίας: Σύγχρονος επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα, Πατάκη.

Mau, W.C., Bikos, L.H. (2000). Educational and vocational aspirations of minority and female students: A longitudinal study. *Journal of Counseling and Development*, 78, 186-194.

Morgan, K.S, & Brown, L.S. (1991). Lesbian career development, work behavior and vocational counseling. *The Counseling Psychologist*, 19, 273-291.

Mortimer, J.T., Finch, M.D. (1986). *The effects of part-time work on self-Concept and achievement*.In K. Borman& J. Reisman (Eds.),*Becoming a worker*(pp.68-89). Norwood, NJ: Ablex.

Myers, I., Briggs, K. (1993). *The Myers-Briggs Type Indicator*. PaloAlto, CA: ConsultingPsychologistsPress.

Παπάς, Γ. (2004). "Οι οικονομικές διαστάσεις του σχολικού και επαγγελματικού προσανατολισμού." Στο: Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), (2004). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Τυπωθήτω.

Parsons, F. (1909). *Choosing a Vacation*. Boston: Mifflin.

Πατινώτης, Ν. (2004). "Κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες και επαγγελματική επιλογή στην Ελλάδα" στο: Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), (2004). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Τυπωθήτω.

Rojewski, J.W. (1996). "Occupational aspirations and early career-choice patterns of adolescents with and without learning disabilities." *Learning Disability Quarterly*, 19(2), 99-116.

Schoon, I., Parsons, S. (2002). "Teenage aspirations for future careers and occupational outcomes." *Journal of Vocational Behavior*, 60, 262-288.

Schulenberg, J.E., Vondracek, F.W., Crouter, A.C. (1984). "The influence of the family on vocational development." *Journal of Marriage and the Family*, 46, 129-143.

Sellers, N., Satcher, J., Comas, R. (1999). "Children's occupational aspirations: Comparisons by gender, gender role identity and socioeconomic status." *Professional School Counseling*, 2, 314-317.

Sewell, W.H., Haller, A.O., Straus, M.A. (1957). *Social status and educational and occupational aspiration*. *American Sociological Review*, 22, 67-73

Super, D. (1990). "A life-span, life-space approach to career development." In D. Brown, L. Brooks & Associates (Eds.), *Career choice and development* (2nd edition). San Francisco: Jossey-Bass.

Τσολακίδου, Ε. (1997). *Οι επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων*. Αθήνα: Προσκήνιο.

Vasari, G. (1995). *Καλλιτέχνες της Αναγέννησης*. Αθήνα: Κανάκη.

Vernant, J.P. (1962). *Les origines de la pensée grecque*. Paris: P.U.F.

Φλουρής, Γ. (2004). "Αυτοαντίληψη, αυτογνωσία και Επαγγελματικός Προσανατολισμός" στο: Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), (2004). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Zajonc, R.B. (1976). Family configuration and intelligence: Variations in scholastic aptitude scores parallel trends in family size and the spacing of children. *Science*, 192, 227-236.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ακολουθεί το πρότυπο ερωτηματολόγιο, έτσι όπως δόθηκε στους φοιτητές και τις φοιτήτριες των δυο σχολών:

Γ' Μέρος: Παράρτημα

Παρουσίαση ερωτηματολογίων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ακαδ. Έτος. 2015-2016

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Φύλο: Άντρας Γυναίκα

1.Σπουδές

α. Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης β. Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών

2.Έτος Σπουδών που φοιτάτε

α. 4^ο β. 5^ο γ. Άλλο ....

3. Ηλικία .....

4. Τόπος προέλευσης:

- α. Ορεινή περιοχή
- β. Αγροτική περιοχή
- γ. Ημι- αστική περιοχή
- δ. Αστική περιοχή
- ε. Άλλο.....

B. ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΠΟΥΔΩΝ

**5. Σημειώστε τους λόγους για τους οποίους επιλέξατε την σχολή που φοιτάτε.
(Αριθμείστε ιεραρχικά).**

- α. Επαγγελματική Αποκατάσταση
- β. Προσωπικό Ενδιαφέρον
- γ. Βαθμολογία εξετάσεων
- δ. Τοποθεσία της σχολής
- ε. Άλλο .....

6. Η σχολή που φοιτάτε ήταν η πρώτη σας επιλογή στο μηχανογραφικό;

- α. Ναι
- β. Όχι

Εαν όχι, ποιά ήταν η πρώτη σας επιλογή;

.....
.....

7. Υπήρχε κάποιο μάθημα ή ενημέρωση επαγγελματικού προσανατολισμού που επηρέασε την επιλογή των σπουδών σας;

- α. Ναι
- β. Όχι

Εάν ναι, εξηγήστε.

.....
.....
.....
.....

8. Από ποιό χρονικό διάστημα σκεφτόσασταν την επιλογή της σχολής που φοιτάτε;

- α. Δημοτικό
- β. Γυμνάσιο
- γ. Λύκειο

- δ. Μηχανογραφικό
- ε. Άλλο.....

Γ. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ – ΒΙΩΜΑΤΑ

9. Σε ποια ηλικία εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον σας για τα παρακάτω πεδία;

9.1. Εικαστικά

- α. Νηπιαγωγείο
- β. Δημοτικό
- γ. Γυμνάσιο
- δ. Λύκειο
- ε. Πανεπιστήμιο

9.2. Παιδαγωγικά

- α. Νηπιαγωγείο
- β. Δημοτικό
- γ. Γυμνάσιο
- δ. Λύκειο
- ε. Πανεπιστήμιο

10. Υπήρχε κάποιο άτομο που σας έφερε σε επαφή με το αντικείμενο των εικαστικών/ παιδαγωγικών;

10.1. Εικαστικά

- α. Ναι β. Όχι

10.2. Παιδαγωγικά

- α. Ναι β. Όχι

Αν ναι, ποιος;

.....

.....

11. Υπάρχει κάποιος στο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον που ασχολείται με τα εικαστικά/ παιδαγωγικά;

11.1. Εικαστικά

- α. Ναι β. Όχι

11.2. Παιδαγωγικά

- α. Ναι β. Όχι

Εαν ναι, σημειώστε μια ή περισσότερες από τις παρακάτω κατηγορίες.

α. Γονείς

β. Αδέρφια

γ. Θείες- Θείοι

δ. Παππούδες

ε. Φίλοι

ζ. Άλλο .....

α. Γονείς

β. Αδέρφια

γ. Θείες- Θείοι

δ. Παππούδες

ε. Φίλοι

ζ. Άλλο .....

12. Σας γεννήθηκε η ανάγκη στο παρελθόν να ασχοληθείτε με τα εικαστικά/παιδαγωγικά αλλά δεν το κάνατε;

12.1. Εικαστικά

12.2. Παιδαγωγικά

α. Ναι β. Όχι

α. Ναι β. Όχι

Αν ναι, γιατί;

.....
.....
.....

13. Πιστεύετε ότι οι γονείς σας επηρέασαν τη στάση σας απέναντι στα εικαστικά/παιδαγωγικά;

13.1. Εικαστικά

13.2. Παιδαγωγικά

α. Ναι β. Όχι

α. Ναι β. Όχι

Εξηγείστε.

.....
.....
.....
.....

14. Έχετε ασχοληθεί στο παρελθόν με κάποια μορφή τέχνης;

α. Ναι   β. Όχι

Εάν ναι, ποια;

.....

Α. ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ - ΣΤΑΣΕΙΣ

15. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι εικαστικές τέχνες; (Σημειώστε όσες εικαστικές τέχνες γνωρίζετε.)

.....
.....
.....

16. Ποιά κατά την γνώμη σας είναι τα παιδαγωγικά επαγγέλματα; (Σημειώστε όσα παιδαγωγικά επαγγέλματα γνωρίζετε).

.....
.....
.....
.....

17. Πού πιστεύετε ότι χρησιμεύουν οι εικαστικές τέχνες και τι προσφέρουν;

.....
.....
.....
.....
.....

18. Που πιστεύετε ότι χρησιμεύουν τα παιδαγωγικά επαγγέλματα και τι προσφέρουν;

.....
.....
.....
.....
.....

19. Βαθμολογήστε το δικό σας ενδιαφέρον για τις εικαστικές τέχνες/ παιδαγωγικά.

19.1. Εικαστικά

- α. Καθόλου
- β. Ελάχιστα
- γ. Μέτρια
- δ. Αρκετά
- ε. Πάρα πολύ

19.2. Παιδαγωγικά

- α. Καθόλου
- β. Ελάχιστα
- γ. Μέτρια
- δ. Αρκετά
- ε. Πάρα πολύ

20. Ασχολείστε με κάποια μορφή τέχνης τα τελευταία 5 χρόνια;

- α. Ναι
- β. Όχι

Αν ναι με ποια;

.....

Αν ναι, με ποιον τρόπο ασχολείστε με την τέχνη αυτήν;

.....
.....

Αν ναι, τι πιστεύετε ότι σας ώθησε να ασχοληθείτε;

.....
.....
.....
.....

21. Πιστεύετε πως ένα χόμπι μπορεί να γίνει επάγγελμα;

α. Ναι β. Όχι

Εξηγείστε.

.....

.....

.....

.....

.....

E. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ- ΚΡΙΤΙΚΗ

22. Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στις εικαστικές τέχνες σε σύγκριση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;

α. Ναι β. Όχι

Αν ναι, τι είδους;

.....

.....

.....

.....

.....

23. Έχετε εντοπίσει διαφορές στις τωρινές σας αντιλήψεις πάνω στα παιδαγωγικά επαγγέλματα σε σύγκριση με τις αντιλήψεις σας σε μικρότερη ηλικία;

α. Ναι β. Όχι

Αν ναι, τι είδους;

.....

.....

.....

.....

.....

24. Οι γνώσεις που λάβατε κατά την διάρκεια των σπουδών σας πιστεύετε πως επηρέασαν κατά κάποιο τρόπο τις επαγγελματικές σας βλέψεις για το μέλλον;

α. Ναι   β. Όχι

Εξηγείστε.

.....
.....
.....
.....
.....

21. Θα θέλατε μετά τη σχολή στην οποία φοιτάτε να ασχοληθείτε με κάτι άλλο;

α. Ναι   β. Όχι

Εξηγείστε.

.....
.....
.....
.....
.....

22. Η οικονομική κρίση, σας έκανε να αναθεωρήσετε τις απόψεις σας σχετικά με το αντικείμενο και το επάγγελμα που επιλέξατε αρχικά;

α. Ναι   β. Όχι

Αν ναι εξηγήστε.

.....
.....
.....